

SÜLEYMÂNİYYE





Seri Nu: 8

Sivas
Nisan 2015

Süleymâniyye
Prof. Dr. Hüseyin Akkaya

Kapak Hattı
Cafer Kelkit

Kapak ve Dizgi
Ajans Simendifer

ISBN:

Baskı:



SÜLEYMÂNİYYE

HAZIRLAYAN
Prof. Dr. Hüseyin Akkaya

İÇİNDEKİLER

TAKDİM

Anadolu'nun en kadim şehirlerinden birisi olan Sivas, yüzyılların birikimiyle oluşan tarihî ve kültürel zenginliğe sahiptir. Selçukludan Osmanlıya ve Cumhuriyet'e uzanan medeniyet yolculuğunda, Sivas hem ülkemizin en önemli şehirlerinden birisi hem de bu topraklarda yaşayan insanlarımızın müreffeh ve huzurlu bir hayat sürmelerinin mekânı olmuştur hep.

İnanıyoruz ki; çağdaş kent yönetimlerinin fonksiyonel amaçları arasında şehirleri fiziksel çehreleri ve altyapılarıyla yaşanabilir mekânlar yapmaya uğraşmaları kadar, üzerinde yaşayan insanları, kültürel damarlarından besleyecek kanalları destekleyerek, çağın gelişen imkânlarıyla buluşturan ortam ve imkânı sağlamaya yönelik görevleri de bulunmaktadır.

Bu çerçevedeki belediyecilik anlayışımız içerisinde, tarihten gelen kültürel mirasımızı yeni kuşaklarla buluşturmak ve özellikle bugünün ve geleceğin daha yaşanılabilir bir şehrine hizmet etmek gayesindeyiz. Güzel şehrimizin tarihî dokusunu korumaya ve ön plana çıkarmaya yönelik projelerimizle birlikte, insanımızın yaşadığı coğrafya ile barışık olması için nezih ve estetik iskân mekânları ve sosyal donatılar, ulaşım imkânları ve yeşil alanlar oluşturmanın gayreti içerisindeyiz. Bunlara yönelik geniş kapsamlı projelerimizi uygulamaya koymaktayız.

Yine bu şehrin insanlarının kültürel ve sosyal ihtiyaçlarını gidermek amacıyla konserler, şiir dinletileri düzenlemekte, panel ve sempozyumlar yapmaktayız. Ayrıca bu şehrin geçmişteki değerli ve yol gösterici şahsiyetlerinin eserlerini günümüze aktarmanın çabası içerisindeyiz.

İşte bu kitapla, kültürel çalışmalarımızdan bir örneği daha sizlere sunmanın mutluluğunu yaşıyoruz.

Şemseddin Sivasî Hazretleri şehrimizin önemli bir değeri ve şahsiyetidir. Gerek yaşadığı dönemde gerekse beş yüz yılı aşkın bir süredir bu coğrafyada saygı ile anılan mümtaz bir velidir. Gerek Meydan Camisi'ndeki irşatlarıyla gerekse kaleme aldığı 40 civarındaki eseriyle insanların huzur ve saadeti için önemli bir görevi ifa etmiştir. Sivas Belediyesi olarak şehrimizin mutasavvıf ve ilim adamı olan Şemseddin Sivasî'nin eserlerini bir külliyat olarak yeni kuşaklarla ve ilim dünyasıyla buluşturmanın sevincini yaşıyoruz. "Şemseddin Sivasî Külliyatı" projesinin hazırlanmasına öncülük eden Yayın Kurulu'na ve "Süleymâniyye"yi hazırlayan değerli hocamız Prof. Dr. Hüseyin Akkaya'ya teşekkür ediyorum.

Güzel şehrimiz için daha nice eserler yayımlamak dileğiyle…

Sami AYDIN

Sivas Belediye Başkanı

ŞEMSEDDİN SİVASÎ

Hayatı

Tokat'ın Zile kasabasında 926/1520 yılında doğmuştur. Adı Ahmet, künyesi Ebü's-sena, lakabı Şemseddin, şiirde kullandığı mahlası Şemsî'dir (Muhammed Nazmî, vr. 32a). Esmer olduğu için Kara Şems diye meşhur olmuştur. Tanınmış bir Halvetî şeyhi ve velut bir müellif olarak hayatının en verimli çağlarını geçirdiği Sivas'ta Şems-i Azîz lakabıyla da anılır. Babası Muhammed Ebü'l-Berekât, Halvetî şeyhlerinden Amasyalı Hacı Hızır'ın halifelerindendir. Muharrem, İbrahim ve İsmail adında üç kardeşi vardır. Bunlardan Muharrem ve İbrahim kendisinden büyüktür. Âlim olmaları sebebiyle bu iki ağabeyin, onun yetişmesinde büyük emekleri geçmiştir.

Şemseddin Sivasî yedi yaşında Zile'de ilk tahsiline başlar. Bilahare Tokat'a ağabeyleri Muharrem ve İbrahim Efendilerin yanını gönderilerek orada devrin büyük âlimlerinden Arakiyecizâde Mevlâna Şemseddin Efendi'nin derslerine devam eder. Kısa zamanda naklî ve aklî ilimlerde büyük başarılar kazanır. Daha sonra İstanbul'a giderek tahsilini tamamlayıp Sahn medreselerinden birine müderris olur (Müstakimzâde, vr. 11a-12a, Bursalı 1318: 7-8).

Şemseddin Sivasî'nin müderrisliği çok kısa sürmüştür. Bir gün kazaskeri ziyarete gittiğinde mevki ve makam isteyen bazı müderris ve kadıların bu isteği dile getirirken nasıl küçüldüklerini görüp tiksinmiş ve bunun üzerine müderris-

lik görevini bırakmıştır. İstanbul'dan ayrılıp hac vazifesini yerine getirmek üzere Hicaz'a gitmiş, hac dönüşü Zile'ye yerleşerek halka vaaz vermeye ve öğrenci okutmaya başlamıştır. Şöhreti yavaş yavaş çevreye yayılan Şemseddin Sivasî, Amasya'ya otuz kilometre mesafedeki Azinepazarı köyüne giderek babasının şeyhi Amasyalı Hacı Hızır'ın halifelerinden Muslihuddin Efendi'ye bağlandı. Şeyhinin vefatı üzerine önce Tokat'a, bilahare Zile'ye dönerek öğrenci yetiştirmeye devam etti. Bir müddet sonra Tokat'a gelen Halvetî büyüklerinden Şeyh Mecdüddin Şirvanî'ye intisap etti.

Mecdüddin Şirvanî'ye on bir yıl hizmet eden Şemseddin Sivasî, seyr-i sülukunu tamamlayarak hilafet aldıktan sonra Zile'ye dönüp halkı irşat etmeye başladı. Şöhreti yavaş yavaş çevre illere yayıldı. Bu esnada Sivas valisi Hasan Paşa (?-974/1567) Sivas'ta 972/1564 yılında bir cami yaptırmış, günümüzde Meydan Camisi diye anılan bu camiye vaiz ve halkı irşat etmek üzere bir şeyh arayışına girişmişti. Hasan Paşa araştırmaları sonunda Şemseddin Sivasî'yi bu iş için en ehil aday olarak görüp Sivas'a davet etti. Bu daveti kabul eden Şemseddin Sivasî, ailesi ve bir kısım talebeleri ile birlikte Sivas'a göçmüştür. Kendisi için yaptırılan dergâha yerleşerek orada zahirî ve batınî ilimleri öğretmek suretiyle pek çok talebe ve mürit yetiştirmiş, Meydan Camisi'nde verdiği vaazlarla halkı aydınlatmıştır.

Şemseddin Sivasî, Şems-i Tebrizî ve Ak Şemseddin ile birlikte Türk tasavvuf tarihindeki üç Şems'ten biridir. Sivas'ta yaşamasına ve eserlerin çoğunu burada vermesine rağmen şöhreti İstanbul'a kadar ulaşmıştır. Sultan III. Mehmet ile 1005/1596 yılında Eğri Seferi ve devamında yapılan Haçova Meydan Muharebesi'ne katılmıştır. *Peçevî Tarihi* ha-

riç, Şemseddin Sivasî ile ilgili bilgi veren tarih kitapları ve onun hakkında yazılan menakıpnamelerin hemen hemen hepsi savaştan önce padişaha zaferi müjdelediğini, bunun üzerine sultanın arzusu ile savaşa katıldığını, bir ara harbin en şiddetli anında ordunun bozulma ihtimali baş gösterince, duası ve üstün gayretleri sonucunda savaşın kazanıldığını kaydederler (Muhammed Nazmî, vr. 58a-61b; Müstakimzâde, vr. 20a-21b; Peçevî 1283: II/200, 290; Naîmâ 1281: I/372; Hammer 1333: VIII/40-41; Uzunçarşılı 1983: III-I/78).

Şemseddin Sivasî, Haçova Zaferi'nden sonra İstanbul'da biraz istirahat edip Sivas'a döner. Kısa bir müddet sonra Rebiyülevvel 1006/Ekim 1597'de Sivas'ta vefat eder. Naaşı Meydan Camisi'nin kuzey tarafında, çıkış kapısına üç dört adım mesafede, sağlığında camiye gidip geldikçe biraz durup dua ettiği yere defnedilir. Cenaze namazını damadı Şeyh Recep Efendi kıldırmış olup cenazesine Sivas ve çevresinden başta devlet adamları, şeyhler, âlimler, salih kişiler olmak üzere altmış binin üzerinde insan katılmıştır.

Vefatı için pek çok tarih manzumesi kaleme alınmıştır. İkinci mısrasının harflerinin toplamı ebcet hesabıyla 1006 yılını veren,

Kadriyâ târîh-i fevtini dedim
"Nüh felek Şemsi tulundu nûr ile" (1006/1597)

> Ey Kadrî! Ölüm tarihini şöyle dedim: "Dokuz feleğin güneşi, nur ile battı."

beyti kaynaklarda yer alan bu tarih manzumelerinin en yaygın olanlarından birisidir. Şemseddin Sivasî'nin vefatından üç yıl sonra kabri üzerine yaptırılan türbesi Meydan Camisi avlusunun kuzey kısmında bulunmaktadır. Yapıldığı günden bugüne kadar Sivas ve çevresinde halkın

önemli bir ziyaret yeri olan bu türbenin kapısı doğuya bakmaktadır. Kapının üzerine sülüs hatla yazılan kıt'anın dördüncü mısrası ebcet hesabıyla türbenin yapılış tarihini vermektedir. Türbenin tarih mısrasını da içeren kitabesi şöyledir:

Şehr-i Sivâs içre cânâ işbudur
Şeyh Şemsüddîn Kutb'un meşhedi
Dedi Kadrî künbedi târîhini
"Nûrla olsun musaffâ merkadi" (1009/1600)

> Ey can! Sivas şehri içinde Şeyh Şemseddin'in yattığı yer burasıdır. Kadrî, kümbedinin tarihini şöyle dedi: "Mezarı nurla tertemiz olsun."

Tarikati

Şemseddin Sivasî, Zile ve çevresinde önemli bir vaiz ve müderris iken Halvetî tarikatına girmiş, meşhur Halvetî şeyhlerinden Muslihuddin Efendi'ye, onun vefatından sonra Tokat'a gelen Halvetî büyüklerinden Şeyh Mecdüddin Şirvanî'ye bağlanmış, onların nezareti altında manevi merhaleleri kısa zamanda aşarak tesiri günümüze kadar devam eden önemli bir Halvetî şeyhi olmuştur. Halvetî tarikatı içerisinde yeni bir şube kurmuş, şiirde kullandığı Şemsî mahlasına izafeten kurduğu şube, Şemsiyye adı ile anılmıştır. Sivas ve çevresinde yaygın olan Şemsiyye şubesi, yeğenleri Abdülmecid Sivasî ve Abdülahad Nuri vasıtasıyla Sivasiyye adını alarak İstanbul'da da yayılmıştır.

Şemsiyye şubesinin tacı, üç parça sarı çuhadan meydana gelmektedir. Tacın üst kısmında tepeye doğru küçülen üç daire ile tepede bir düğme yer almaktadır. Şemsiyye şubesinde açık zikir(celî zikir) esas olup zikir yapılırken halka-

lar oluşturularak deveran yapılır. Şemseddin Sivasî, Halvetîlikte Esmâ-i Seb'a denilen *Lâilâheillallah, Allâh, Hû, Hak, Hay, Kayyûm, Kahhâr* esmâlarına *Kâdir, Kavî, Cebbâr, Mâlik, Vedûd* isimlerini ilave ederek zikre esas olan Esmâ-yı Hüsnâ'yı on ikiye çıkarmıştır. Şemsiyye şubesinde halvet, riyazet, mücahede çok çetin ve kuvvetlidir (Sâdık Vicdânî 1990: 251; Gölpınarlı 1979: XI/423).

Edebî Şahsiyeti

Şiirlerinde Şemsî mahlasını kullanan Şemseddin Sivasî'yi divan edebiyatından ziyade tekke edebiyatına mensup şairler arasında değerlendirmek daha doğru olur. O, Halvetî tarikatı içerisinde Şemsiyye kolunu kurmuş, şöhreti İstanbul'a kadar yayılmış bir mutasavvıftır. Pek çok mutasavvıf müellifte de görüldüğü gibi onun gayesi, edebî eserler vermek ve bu eserlerle şöhrete kavuşmak değil, tasavvufî görüşlerini geniş halk kitlelerine ulaştırmaktır. Bu sebeple eserlerinde didaktik taraf ağır basmaktadır. Tasavvuf onun eserlerinde bir süs, bir estetik motif değil, âdeta o eserlerinin var oluş sebebidir. Camide vaazları, tekkede sohbetleri ile halkı irşat ettiği gibi, aynı zamanda yazdığı manzum ve mensur eserlerle edebî ve ilmî seviyesi yüksek olan seçkin tabakayı da aydınlatmıştır.

Yer yer Arapça, Farsça isim ve sıfat tamlamalarına tesadüf edilse de Şemseddin Sivasî'nin şiirleri sade bir Türkçe ile kaleme alınmıştır. Onun şiirlerinde Arapça ve Farsça zincirleme terkipler, anlaşılması zor girift ifadeler, iç içe girmiş edebî sanatlar, âdeta bilmeceyi andıran mazmunlar fazla görülmez. Tevhid, münâcat, naat vb. gibi dinî muhtevalı türlerde dil ağırlaşsa da bu özellik onun şiir dilini anlaşıl-

maz hâle getirecek kadar değildir. Dili açık, yapmacıksız ve pürüzsüzdür. Didaktik yönü ağır basmakla birlikte içten içe tasavvufî yönü dikkati çeken bir lirizm görülür.

Şemseddin Sivasî'nin edebî kişiliği ile ilgili dile getirilen bu özellikler tasavvufî muhtevası, samimi ve lirik ifadesi ile çok sevilen aşağıdaki şiirde apaçık görülmektedir. Şemseddin Sivasi'nin *Divan*'ının pek çok yazma nüshasında bulunmayan, Bursalı Mehmet Tahir'in *Osmanlı Müellifleri* (1333: I/95), Hocazade Hilmi'nin *Ziyâret-i Evliyâ* (1325: 92-93), Sadettin Nüzhet Ergun'un *Türk Musikisi Antolojisi* (1943: 210) vb. gibi sonraki kaynaklarda bazı farklarla kaydedilen bu şiirin iki yazma *Divan* nüshasını (*Dîvân-ı Şemsî,* Süleymaniye Ktp. Uşşâkî Tekkesi Bl. Nr. 95. vr. 79b; Süleymaniye Ktp. H. Şemsi F. Güneren Bl. Nr. 30. vr. 12b) karşılaştırarak tespit edebildiğimiz şekli şöyledir:

Vâsıl olmaz kimse Hakk'a cümleden dûr olmadan
Kenz açılmaz şol gönülde tâ ki pür-nûr olmadan

Sür çıkar gayrı gönülden tâ tecellî kıla Hak
Pâdişâh konmaz sarâya hâne ma'mûr olmadan

Mest olan mestâne geldi tâ ezelden tâ ebed
İçtiler aşkın şarâbın âb-ı engûr olmadan

Mest olanların kelâmı kendiden gelmez velî
Pes "Ene'l-Hak" nice söyler kişi Mansûr olmadan

"Mûtû kable en-temûtû" sırrına mazhar olan
Bunda gördü haşr [ü] neşri nefha-i sûr olmadan

Hak cemâlin Ka'be'sini kıldı âşıklar tavâf
Yerde Ka'be gökyüzünde Beyt-i Ma'mûr olmadan

Bir aceb sevdâya düşmüş tutuşur Şemsî müdâm
Hakk'a makbûl olmak ister halka menfûr olmadan

Şiirleri, saf şiir açısından değerlendirildiğinde Şemseddin Sivasî, devrin Fuzulî (888/1483-963/1556), Bakî (933/1526-1008/1600) gibi birinci sınıf şairlerinin yanı sıra ikinci sınıf bir şair sayılabilir. Bir sanatkâr olarak Şemseddin Sivasî'nin dikkate değer tarafı mesneviciliğidir. Bu husus günümüze kadar tezkirecilerin ve edebiyat araştırmacılarını dikkatlerinden kaçmıştır. İlk olarak Hüseyin Akkaya onun bu yönünü dile getirmiştir (1997: I/133). Tespit edilebildiği kadarıyla muhtelif kütüphanelerde bulunan on bir manzum eserinden dokuz tanesi mesnevidir. Manzum eserlerinden *Divan* ve *Terceme-i Kaside-i Bürde* haricindeki *Süleymâniyye, İbret-nüma, Mevlid, Gülşen-abad, Heşt-Bihişt, Mir'atü'l-Ahlak, Menakıb-ı İmâm-ı A'zam, İrşadü'l-Avam, Umdetü'l-Huccac* isimli mesnevileri nazar-ı dikkate alınınca onun hamse sahibi bir şair olduğu görülür. Hatta bu dokuz mesneviye *Divan*'ı da eklendiğinde onu iki hamse sahibi şair olarak kabul etmek gerekir. Türk edebiyatında sayıları sınırlı olan Ali Şir Nevaî (845/1441-907/1501), Hamdullah Hamdî (853/1449-909/1503), Taşlıcalı Yahya (ö. 990/1582) vb. şairlerin yanında Şemseddin Sivasî'yi de hamse sahibi bir şair saymak lazımdır.

Şemseddin Sivasî'nin şiirleri musikişinaslar arasında da rağbet bulmuş, divanından seçilen bazı eserleri başta Neyzen Derviş Mehmed (XVII. asır), Ali Şiruganî Dede (ö.

1126/1714), Hammamîzade İsmail Dede Efendi (1191/1778-1262/1846) vb. gibi meşhur bestekârlar tarafından bestelenmiştir. Farklı sanatkârlar tarafından 9 defa bestelenen "Vâsıl olmaz kimse Hakk'a cümleden dûr olmadan" mısrasıyla başlayan şiir, bestekârların en çok rağbet ettikleri şiirdir. "Cânân ilinin güllerinin bâğı göründü" mısrasıyla başlayan şiir ise 7 ayrı beste ile onu takip eder. Şemseddin Sivasî'nin toplam 21 şiirine 48 beste yapılmıştır (Türabi 2010: 16). Şemseddin Sivasî'nin şiirlerine en çok beste yapan bestekâr ise onun yedinci göbekten torunu ve Sivas'taki Şemsiyye Dergâhı'nın on birinci postnişini Şeyh Hüseyin Efendi'dir (ö. 1279/1862). Şeyh Hüseyin Efendi, Şemseddin Sivasî'nin 12 ayrı şiirine 14 beste yapmıştır (Güneren 2000). Bir güfte şairi olarak Şemseddin Sivasî'nin etkisi günümüzde hâlâ devam etmektedir. Erol Başara (d. 1955), Selahattin Eyyubi Işıksal (d. 1957), Mustafa Hakan Alvan (d. 1970) vb. gibi yaşayan pek çok bestekâr, onun şiirlerine yeni yeni besteler yapmaktadırlar (Akkaya 1997: I/134; Türabi 2010).

Eserleri

Şemseddin Sivasî, çoğu dinî, tasavvufî sahada olmak üzere manzum ve mensur yirmi dört eser vermiştir. Bu eserlerden on ikisi manzum, on ikisi mensurdur. Manzum eserlerinin tamamı Türkçe olup mensur eserlerinden iki tanesi Arapça, diğerleri Türkçedir.

Manzum eserleri şunlardır:

1. *Divan: Divan-ı Arifane, Divan-ı İlahiyat, Divan-ı İlahiyat ve Gazeliyyat* adları ile de anılan bu eser bir divandan zi-

yade divançe mahiyetindedir. Dört yazma nüshaya dayanılarak yayımlanmıştır (Toparlı 1984). Bu yayında murabba şeklinde bir tevhid, gazel tarzında beş naat, doksan dokuz gazel, dört murabba, iki muhammes, bir kıta ve sekiz müfred vardır. Dört manzume hece vezniyle, diğerleri aruz vezniyle kaleme alınmıştır. Divan'daki şiirlerin hemen hemen tamamı dinî-tasavvufî mahiyettedir.

2. *Süleymâniyye:* Süleyman Peygamber ile Sebe Melikesi Belkıs arasında geçen kıssayı Kur'an-ı Kerim'deki anlatımıyla işleyen 1684 beyitlik mesnevidir. Eser, Türk edebiyatında Süleyman Peygamber ile Sebe Melikesi Belkıs'ın kıssasını müstakil olarak işleyen yegâne mesnevidir. Süleymâniyye yayımlanmıştır (Akkaya 1997).

3. *İbret-nüma:* İranlı meşhur mutasavvıf şair Feridüddin Attar'ın (?-618/1221) *İlahi-name* isimli mesnevisinin serbest tercümesi mahiyetinde 4890 beyitlik bir mesnevidir (Çöm 2010). Eser; peygamber kıssaları, evliya menkıbeleri ve İslam tarihinden seçilmiş 100 hikâye ve bu hikâyelerden sonra "İbret" başlığı altında kıssadan hisse özelliğindeki öğütleri içeren bölümlerden oluşmaktadır.

4. *Mevlid:* Hz. Muhammed'in doğumundan vefatına kadar hayatının önemli safhalarını, faziletlerini, mucizelerini konu alan 1217 beyitlik mesnevidir (Aksoy 1980).

5. *Gülşen-abad:* Şemseddin Sivasî'nin en dikkate değer eserlerinden biri olup 557 beyitlik küçük bir mesnevidir (Aksoy 1986). Temsilî mahiyette bir eserdir. Gül, şeyhi; diğer çiçekler de müritleri temsil etmektedir. Vahdet-i vücud ve daha başka tasavvufî meseleler çiçekler ara-

sında geçen konuşmalarla anlatılmıştır. Şemseddin Sivasî'nin didaktik ifadeden kurtularak şiiriyeti yakaladığı mesnevilerinden biridir.

6. *Heşt-Bihişt:* Dört makam ve her makamı ikişer ravzaya ayrılarak tertip edilen 2882 beyitlik mesnevidir (Buluz 1997). Birinci makam adil devlet başkanlarına, ikinci makam ilmi ile amil âlimlere, üçüncü makam cömert zenginlere, dördüncü makam ise fakirlere ayrılmıştır. Zaman zaman ele alınan konu ile ilgili hikâyelere de yer verilmektedir.

7. *Mir'atü'l-Ahlak:* Nasihat-name türünde 4520 beyitlik dinî, tasavvufî bir mesnevidir (Toker 2010). Eser, güzel ahlakın anlatıldığı on bab ve kötü ahlakın işlendiği on fasıldan meydana gelmektedir.

8. *Menakıb-ı İmam-ı A'zam:* Hanefî mezhebinin kurucusu İmam-ı Azam Ebu Hanife'nin (80/699-150/767) hayatını, menkıbelerini anlatan bir mesnevidir. İlk baskısı 1291/1874'te İstanbul'da yapılan bu matbu nüshaya göre 2913 beyittir. Bu mesnevinin kaynaklarda geçen diğer adı *Kitabü'l-Hiyaz min-Savbi Gamami'l-Feyyaz'*dır (Kâtip Çelebi 1972: II/1839; Bağdatlı 1951: I/150; Gölpınarlı 1979: XI/423).

9. *İrşadü'l-Avam:* Dinî, tasavvufî nasihat-name türünde 255 beyitlik küçük bir mesnevidir (Akkaya 2003a).

10. *Umdetü'l-Huccac:* Hac farizasını yerine getirmek isteyenler için yazılmış, içerisinde gazel ve murabba nazım şekilleri ile kaleme alınan manzumelerin de bulunduğu 757 beyitlik bir mesnevidir. İsmi kaynaklarda *Menasik-i Hac, Menasikü'l-Hac,* yazma nüshasının başında *Kitabü*

Menasiki'l-Huccac şeklinde kaydedilmiş ise de eserde geçen "*Umdetü'l-Huccac* vurdum buna nâm" mısrasında da görüldüğü gibi (Toker 2009: 996) Şemseddin Sivasî bu mesneviye *Umdetü'l-Huccac* adını verdiğini söylemektedir. Eserde haccın umdeleri, nasıl yapılacağı mesnevi nazım şeklinin imkânları içerisinde anlatılır.

11. *Terceme-i Kaside-i Bürde:* İmam Busûrî'nin (?-694/1295) Hz. Muhammed ve sahabelerini konu alan meşhur *Kaside-i Bürde* isimli eserinin manzum tercümesidir. Eser, kaside nazım şekli ile kaleme alınmış olup 161 beyittir (Albayrak Sak 2014).

12. *Pend-name:* Kaside kafiye düzeni ile kafiyelenen 69 beyitlik küçük bir eserdir. Aruz vezninin "Mefâîlün mefâîlün feûlün" kalıbıyla yazılmıştır. Eserde yazıldığı dönemin anlayışına uygun olarak dinî, sosyal ve ahlakî birtakım öğütler şiir dili ile ifade edilir.[1]

Mensur eserleri şunlardır:

1. *Menakıb-ı Çehar-yar-i Güzin:* Eser kaynaklarda *Menakıbü'l-Hulefa* (Kâtip Çelebi 1972: II/1841), *Riyazu'l-Hulefai'r-Raşidin* (Bağdatlı 1951: I/150) adlarıyla da geçmektedir. Başta dört halife olmak üzere sahabelerin ve ehl-i beytin menkıbelerini anlatan hacimli bir eserdir. *Menakıb-ı Çehar-yar-i Güzin* çok sevilmiş ve okunmuş-

---

[1] Şemseddin Sivasî'nin *Pend-name* isimli eserini tespit ederek hazırladığı makaleyi yayımlamadan bize gönderip faydalanmamızı sağlayan değerli meslektaşım ve dostum Prof. Dr. Âlim Yıldız Bey'e teşekkür ediyorum.

tur. Bu sebeple ilk baskısı 1258 [1842] olmak üzere İstanbul'da defalarca basılmıştır.

2. *Menazilü'l-Arifin:* Dört bölüm hâlinde; Allah, nefs, dünya ve ahiret konularını anlatan bir eserdir. Yer yer konularla ilgili rubailer de vardır

3. *Umdetü'l-Edib fi't-Ta'allümi ve't-Te'dib:* Farsçadaki edat ve harflerin görevlerini açıklayan gramerle alakalı küçük bir eserdir. *Umdetün fi-Lügati'l-Fürs* (Kâtip Çelebi 1972: II/1171; Bursalı 1318: 12; Hocazâde 1325: 92), *Umdetü'd-Dini fî-Kava'id* (Bağdatlı 1951: I/150) adlarıyla da anılmaktadır.

4. *Emr-i İlahi ve Hüccet-i İlahi:* Emr-i bi'l-ma'ruf konusunu tasavvufî açıdan ele alan küçük bir eserdir. Kaynaklarda *Hüccet-i İlahiyye* (Bursalı 1318: 12; 1333: I/95), *El-Hüccetü'l-İlahiyye* (Bağdatlı 1951: I/150) adlarıyla da geçmektedir.

5. *Es-Safayıh fi-Tercemeti'l-Levayıh:* Molla Cami'nin (?-898/1492) tevhid ve vahdet-i vücud'la alakalı *Levayih* isimli Farsça mensur eserinin tercümesidir. Bu eser kaynaklarda *Es-Safayıhu fi't-Tevhid (*Kâtip Çelebi 1972: I/1079; Hocazâde 1325: 92), *Safa'ihu'n-Neva'ihi fi't-Tevhid* (Bağdatlı 1951: I/150), *El-Fesayih fi-Tercemeti'l-Levayıh* (Bursalı 1333: I/95), *El-Fesayih fi't-Tevhid* (Bursalı 1318: 12) olarak da geçer.

Bu eser, Bursalı Mehmet Tahir'in *Meşayih-i Osmaniyeden Sekiz Zatın Teracim-i Ahvali*'nde manzum veya mensur olduğu belirtilmeden *El-Fesayih fi't-Tevhid* adıyla kaydedilmiş, yine aynı yazarın *Osmanlı Müellifleri* isimli

eserinde *El-Fesayih fi-Tercemeti'l-Levayıh* başlığıyla manzum eserler arasına alınmıştır. Kâtip Çelebi ve Hocazâde Hilmi *Es-Safayıhu fi't-Tevhid* adıyla, Bağdatlı İsmail Paşa ise *Safa'ihu'n-Neva'ihi fi't-Tevhid* adıyla manzum veya mensur olduğuna dair bir görüş belirtmeden zikretmişlerdir. Eser manzum değil mensurdur.

6. *Şerh-i Gazeliyyat-ı Sultân Murad-ı Salis:* Sultan III. Murad'ın (953/1546-1003/1595) Farsça bazı gazellerinin şerhidir.

7. *Nakdü'l-Hatır:* Musa Peygamber ile Hızır'ın, Kehf suresinde geçen kıssasının tasavvufî açıdan tefsiridir. Eserde, mevzu ile alakalı beyit, mesnevi ve rubailer de bulunmaktadır. Bu eserin adı kaynaklarda *Kıssa-i Musa ve Hızır* olarak da geçmektedir (Bursalı 1318: 12; 1333: I/95; Hocazâde 1325: 92; Bağdatlı 1951: I/150).

8. *Şerh-i Terceme-i Ecvibe Ali bin Ebî Talib li-Es'ileti Kümeyl bin Ziyad:* Bu eser Mahmud bin Ali bin el-Kâşî'nin (?-735/1335) *Şerhu Su'ali Kümeyl bin Ziyad* isimli iki yapraklık Arapça eserinin genişletilmiş tercümesidir. Da'leb-i Yemanî ile Kümeyl bin Ziyad'ın sorularına Hz. Ali'nin tasavvufî ve kelamî açılardan verdiği cevaplardan oluşan kısa bir eserdir (Akkaya 2003b: 27-1/47-58). Kaynaklarda *Şerh-i Kelimat-ı Kümeyl bin Ziyad* adıyla da anılmaktadır (Bursalı 1318: 12; 1333: I/95; Gölpınarlı 1979: XI/423).

9. *Dairetü'l-Usul:* İlm-i usule dair bir eserdir. Şemseddin Sivasî ilm-i usul konusunda bir eser yazdığını bizzat kendisi haber vermektedir (Şemseddin Sivasî, 1278:

163). Bu adla bir eser kaynaklarda da zikredilmektedir. Günümüze kadar bu eserin yazma nüshası tespit edilememiştir.

10. *Abdülvehhab-ı Gazi Menakıbı:* Şemseddin Sivasî'nin *Abdülvehhab-ı Gazi Menakıbı* adıyla iki varaklık Türkçe mensur bir risalesi Prof. Dr. Âlim Yıldız tarafından yayınlanmıştır (Yıldız 2013: 5-10). Bu küçük risalede Sivas'ın manevi bekçisi olarak kabul edilen ve Hz. Muhammed'in sancaktarı olduğuna inanılan Abdülvahab Gazi'nin menkıbesi anlatılmaktadır.

Arapça eserleri şunlardır:

1. *Hallü Ma'akıdi'l-Kava'id:* İbn Hişam'ın (?-762/1360) Arapça nahiv (sentaks) kaidelerine dair *Kava'idü'l-İ'rab* isimli eserinin şerhidir.

2. *Zübdetü'l-Esrar fi-Şerhi Muhtasari'l-Menar:* Nesefî'nin (?-710/1310) usul-i fıkha dair *Menarü'l-Envar* isimli eserinin Halebî (?-956/1549) tarafından *Muhtasarü'l-Menar* adıyla yapılan muhtasarına yazılmış bir şerhtir.

Kaynaklarda Şemseddin Sivasî'nin manzum eserleri arasında zikredilen *Terceme-i İlahi-name-i Şeyh Attar, Terceme-i Mantıku't-Tayr-i Şeyh Attar* adları ile geçen eserler (Bursalı 1318: 12; 1333: I/95; Hocazâde 1325: 92; Bağdatlı 1951: I/150; Gölpınarlı 1979: XI/423) ayrı ayrı eserler olmayıp Feridüddin Attar'ın *İlahi-name*'sinin manzum serbest tercümesi olan *İbret-nüma* isimli eserin farklı farklı adlandırılmasıdır. Yine yukarıdaki kaynaklarda Şemseddin Sivasî'ye

izafeten *Terceme-i Pend-name-i Şeyh Attar* isimli tercüme bir eser daha zikredilmektedir. Bu eser de Feridüddin Attar'ın *Pend-name* isimli eserinin manzum tercümesi değil Şemseddin Sivasî'nin *Pend-name* adlı telif eseri olmalıdır. Yine Bursalı Mehmet Tahir'in *Mir'atü'l-Eşvak* adıyla manzum olarak kabul ettiği eser (Bursalı 1333: I/95) aslında *Mir'atü'l-Ahlak*'ın yanlış adlandırılması ile ortaya çıkmış bir eserdir. Bağdatlı İsmail Paşa, *Risaletü't-Te'vil* adıyla manzum mensur karışık olarak kaleme alınmış bir eserini daha zikretmektedir (Bağdatlı 1951: I/150). Günümüze kadar kütüphanelerde Şemseddin Sivasî'ye ait bu adla bir eser görülmemiştir. Şemseddin Sivasî'nin yukarıda zikredilen mensur eserlerine ilaveten kaynaklarda şu eserler de zikredilmektedir: *Cilau Uyuni'l-Ara'isi'l-Muhaddara* (Bursalı 1318: 12; 1333: I/95; Bağdatlı 1951: I/150), *İlcamü'n-Nüfus* (Bursalı 1318: 12; 1333: I/95; Gölpınarlı 1979: XI/423), *Letaifü'l-Ayat ve Nükuşu'l-Beyyinat* (Bursalı 1318: 12; 1333: I/95; Bağdatlı 1951: I/150), *Meclis* (Bursalı 1333: I/95), *Dürerü'l-Akaid* (Gölpınarlı 1979: XI/423), *Esrar-name Şerhi* (Uzunçarşılı 1983: III-I/114). Bu eserlerden *Dürerü'l-Akaid* Şemseddin Sivasî'ye değil, yeğeni Abdülmecid Sivasî'ye (971/1563-1049/1639) aittir (Gündoğdu 2000: 222). Diğerlerinin yazma nüshaları günümüze kadar kütüphanelerde tespit edilememiştir.*

---

* Şemseddin Sivasî'nin hayatı Prof. Dr. Hüseyin Akkaya tarafından hazırlanmıştır.

Kaynakça

Akkaya, Hüseyin (1997). *The Prophet Solomon in Turkish Literature and the Süleymâniyye of Şemseddin Sivâsî (Osmanlı Türk Edebiyatında Süleyman Peygamber ve Şemseddin Sivâsî'nin Süleymâ-niyyesi),* Part 1: Textual Analysis, Harvard, Part 2: Critical Edition and Facsimile, Harvard, 1997.

Akkaya, Hüseyin (2003a). "Şemseddin Sivasî'nin İrşâdü'l-Avâm İsimli Eseri" *Cumhuriyet Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* C. VII/II s. 1-30.

Akkaya, Hüseyin (2003b). "Şemseddin Sivasî'nin Terceme-i Ecvibe-i Alî bin Ebî Tâlib İsimli Eseri" *Journal of Turkish Studies, Günay Kut Armağanı I,* C. 27/1, (Harvard 2003b), s. 47-58.

Aksoy, Hasan (1980). *Şemseddin Sivâsî, Hayatı, Eserleri ve Mevlidi,* İstanbul, T. C. İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü Öğretim Üyeliği Tezi, 1980.

Aksoy, Hasan (1986). "Şemsî'nin Gülşenâbâd Mesnevîsi", *Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* S. 3, (1985), İstanbul.

Bağdatlı İsmail Paşa (1951). *Hediyyetü'l-Ârifîn,* Haz. İ. M. K. İnal- Kilisli Rifat Bilge, C. I, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., 1951.

Bursalı Mehmed Tâhir*(1318/1900). Meşâyih-i Osmâniyeden Sekiz Zâtın Terâcim-i Ahvâli,* İstanbul, A[rtin] Asaduryan Şirket-i Mürettebiye Mat.

Bursalı Mehmed Tâhir (1333/1915). Osmanlı Müellfleri, İstanbul, C. I-II, Matbaa-i Âmire.

Buluz, Nermin (1997). *Şemseddin Sivâsî'nin Heşt-Bihişt Mesnevisi (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin),* Sivas, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Çöm, Erol (2010). Şemseddîn-i Sivâsî'nin İbret-Nümâ Adlı Mesnevisi (İnceleme-Metin), Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara.

Ergun, Sadettin Nüzhet (1943). *Türk Musikisi Antolojisi,* C. I, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.

Gölpınarlı, Abdülbâki (1979). *"Şemsîye",* İslam Ansiklopedisi, C.XI, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yay.

Gündoğdu, Cengiz (2000). *Bir Türk Mutasavvıfı Abdülmecîd Sivâsî,* Ankara, T. C. Kültür Bakanlığı Yay.

Güneren, Hüseyin Şemsi (2000). *Tasavvuf Mûsikîsinde Sivâsî İlâhileri,* Haz. M. Fatih Güneren, [İstanbul], Seçil Ofset.

Hammer [-Purgstall, Joseph von] (1333/1917). *Devlet-i Osmâniyye Târîhi,* C. VIII, İstanbul, Matbaa-i Âmire.

Hocazade Hilmi (1325/1907). *Ziyâret-i Evliyâ,* İstanbul, Cihân Kütüphanesi Mat.

Kâtip Çelebi (1971-1972). *Keşfü'z-Zünûn,* Haz. Şerafettin Yaltkaya-Kilisli Rifat Bilge, C. I-II, 2. bs., İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yay.

Muhammed Nazmî. *Hediyyetü'l-İhvân,*Millet Ktp., Ali Emîrî Efendi Şer'iyye Bl., nr. 1128.

Mustafa Naim (1281(1864-65). *Târîh-i Naîmâ,* C: I, İstanbul, Matbaa-i Âmire.

Müstakimzâde Süleyman Sadeddin: *Hülâsatü'l-Hediyye,* Millet Ktp., Ali Emîrî Efendi Şer'iyye Bl., nr. 1082.

Peçevî İbrahim Efendi (1283/1866). *Târîh-i Peçevî,* C. II, İstanbul, Matbaa-i Âmire.

Sâdık Vicdânî (1990). *Tarikatler ve Silsileleri (Tomâr-ı Turûk-ı Âliyye),* Haz. İrfan Gündüz, İstanbul, Enderun Yay.

Sak, Vesile Albayrak (2014). "Şemseddin Sivâsî'nin Kaside-i Bürde Tercümesi", *Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish of Turkic,* Volume 9/3 Winter

Şemseddin Sivasî (1278/1861). *Menâkıb-ı İmâm-ı A'zam*, Tevfik Efendi Mat.

Şemseddin Sivasî, *Dîvân-ı Şemsî,* Süleymaniye Ktp., Uşşâkî Tekkesi Bl., Nr. 95.

Şemseddîn Sivasî. *Dîvân-ı Şemsî*, Süleymaniye Ktp., H. Şemsi F. Güneren Bl., Nr. 22.

Şemseddîn Sivasî. *Dîvân-ı Şemsî*, Süleymaniye Ktp., H. Şemsi F. Güneren Bl., Nr. 30.

Toker, Birgül (2010). *Şemseddîn-i Sivasî, Mir'âtü'l-Ahlâk (inceleme-Tenkitli Metin),*Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara.

Toker, Mustafa (2009). "Şemseddin-i Sivasî'nin Menâsikü'l-Huccâc veya Umdetü'l-Huccâc Adlı Eseri", *Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish of Turkic,* Volume 4/2 Winter.

Toparlı, Recep: (1984). Şemseddin Sivâsî Divanı, Sivas, Gurbet Yay.

Türabi, Ahmet Hakkı (2010). *Sivâsî İlâhileri,* Sivas, Asitan Yayıncılık.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (1983). *Osmanlı Tarihi,* C. III/I, 4. Bs., Ankara, Türk Tarih Kurumu Yay.

Yıldız, Âlim (2013). "Şemseddin Sivâsî'nin Abdülvehhâb Gâzi Menâkıbı", *C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi,* Cilt: XVII, Sayı: 2.

SÜLEYMÂNİYYE

Türk edebiyatında Süleyman Peygamberin kıssalarını, mucizevi hayatını, Sebe Melikesi Belkıs'la aralarında geçen hikâyeyi veya Kanunî Sultan Süleyman'ın (900/1494-974/1566) Kefe valiliğinden başlayarak yaptığı savaşları, kazandığı meydan muharebelerini, fetihlerini konu alan manzum ve mensur eserlere genel olarak *Süleymanname* adı verilir. Klasik edebiyatımızda Süleyman Peygamberle Sebe Melikesi Belkıs arasında geçen kıssayı konu alan ve günümüze kadar ulaşan yegâne manzum eser Şemseddin Sivasî'nin *Süleymâniyye* isimli eseridir. Kaynaklarda Sirozlu Sadî'nin (XV. asır) Süleyman Peygamberle alakalı 3500 beyitlik bir mesnevi yazdığı yer almakta ise de bu manzum eser henüz bulunamamıştır.

Süleymâniyye, 1684 beyitlik bir eser olup mesnevî nazım şekli ile kaleme alınmıştır. Yalnız yirmi altı beyitlik bir naat ile sekiz beyitlik Kanunî Sultan Süleyman methiyesi kaside nazım şekli ile kafiyelenmiştir. Aruz vezni ile yazılan eserin yaklaşık olarak üçte biri hezec bahrinden *mefâîlün mefâîlün feûlün*, diğer kısmı ise remel bahrinden *fâilâtün fâilâtün fâilün* kalıbıyla yazılmıştır.

Klâsik tertip hususiyetlerine göre nazmolunan eserde sırasıyla tevhit, münacat, naat ve meth-i Hulefâ-yı Râşidîn bölümleri yer alır. Bazı manzume-

lerde tevhit ve münacat türleri iç içedir. Bu bölümleri sebeb-i telif denilen eserin yazılış sebebinin anlatıldığı kısım takip eder. Burada müellif eserini ağabeyi Muharrem Efendi'nin tavsiyesi ile kaleme aldığını belirtir. Bilahare eserin asıl mevzuu olan Süleyman Peygamberin kıssasına geçilir. Süleyman Peygamberle Sebe Melikesi Belkıs arasında geçen kıssa *Kur'an*'daki anlatım sırasına göre işlenir. Hikâyenin başlaması ve safha safha gelişmesi Süleyman Peygamberle alakalı *Kur'an*'da zikredilen kıssalarla uygunluk içerisindedir. Hareket noktası *Kur'an* olmakla beraber müellif, bu kıssayı tefsir kitaplarından faydalanarak daha da genişletmiştir. Şemseddin Sivasî faydalandığı müfessirlerden Mücahid (ö. 103/721) ile Zemahşerî'nin (ö. 538/1143) isimlerini anmaktadır.

Eser Hâtimetü'l-Kitâb bölümü ile son bulur. Bu bölümde *Süleymâniye*'nin 964/1556 yılında Zile'de yazıldığı belirtilmiştir. Eserde ayrıca mesnevî ve kaside nazım şekilleriyle kaleme alınmış iki ayrı Kânunî Sultan Süleyman methiyesi bulunmaktadır.

Süleymâniyye tercüme olmayıp telif bir eserdir. Şair, Süleyman Peygamberin hikâyesini doğrudan doğruya *Kur'an'-ı Kerim*'den almıştır. Eserini ayet ve hadislerle zenginleştirmiştir. Hz. Süleyman ile Sebe Melikesi Belkıs'ın kıssasına geniş olarak yer veren Neml suresinden alınan pek çok ayet bazen hikâyenin akışına uygun olarak beyitlerin arasına tam olarak yerleştirilmiş, bazen ayetlerden bir veya birkaç kelime beyitlerin içerisine iktibas yoluyla alınmıştır. Ayetlerde olduğu gibi hadislerde aynı usul uygulanmıştır.

Müellif bu manzum eserinde Hz. Süleyman kıssasını işlerken hikâyeyi kuru kuruya anlatmakla kalmamış, bazı beyitlerde kıssada geçen şahısları, varlıkları, yerleri, nesneleri ve mefhumları temsilî olarak tasavvufî açıdan yorumlamıştır. Bu yorumlara göre Allah'tan gelen insan ruhu Hz. Süleyman'ı, beden onun tahtını, nefes ise o tahtı havada taşıyan yeli sembolize eder. Ebedî olmayan vücut binası yel üzerine kurulmuş bir ev gibidir. Bir gün Süleyman, hükümdarlığın sembolü olan tahttan indiği gibi beden tahtından da inecektir. Hz. Süleyman'ın her şeye hükmetmesini sağlayan yüzüğü müellife göre imandır. Şeytan her an o iman yüzüğünü çalmaya çalışmaktadır. İnsan onu çaldırmamak için uyanık olmalı, daima tetikte durmalıdır. Bu temsiller dünyasında hüthüt aklı, Yemen cisim ülkesini, Belkıs da nefsi remzeder. Aklın (hüthüt) en önemli vazifelerinden birisi de nefsin (Belkıs) ahlaka ve insan tabiatına aykırı kötü niyetlerini ve işlerini ruha (Süleyman) haber vermektir.

Sanat endişesinden ziyade ders vermek amacı ön planda tutulduğu için eser tasannudan uzak, oldukça sade bir Türkçe ile kaleme alınmıştır. Tevhit ve naat bölümlerinde işlediği konulara uygun olarak dil biraz ağırlaşır.

*Süleymânyiye'*nin altısı Türkiye'de biri Almanya'da olmak üzere toplam yedi yazma nüshası vardır.

Netice olarak diyebiliriz ki *Süleymâniyye,* Şemseddin Sivasî'nin manzum eserleri arasında önemli bir yere sahiptir. Dinî, talimî mahiyette, yer yer tem-

silî özellikler taşıyan sade bir dille kaleme alınmış telif bir eserdir. Konusuyla orijinal olup Türk edebiyatında Hz. Süleyman ile Sebe Melikesi Belkıs'ın hikâyesini ele alan ve günümüze ulaşan yegâne mesnevidir.

SÜLEYMÂNİYYE (METİN)

HÂZÂ KİTÂBÜ SÜLEYMÂNİYYE

Mefâîlün mefâîlün feûlün
Eyâ men-celle an-zikrî Teâlâ
Kirâ şâyed ki gûyed zikr-i Mevlâ

Velî zikr eylemek çün oldu vâcib
Kusûr-ı abd ana olmadı hâcib

Analım evvelâ nâm-ı Hudâyı
Ki ansız şâh eder ansa gedâyı

Anın nâmıyla başlanmasa kâra
Olur fikrin senin şeksiz figâra

Anın nâmıyla başlanmasa bir iş
Aceb olmaz ol iş olursa yanlış

Zebâna per olıcak zikr-i Rahmân
Maârif kişverinde ede tayrân

Çü zikr-i Hakk ola bir murga dâne
Düşüp dâma erer mi ol ziyâna

Lisânın zikre me'nûs etse insân
Sözü teslîm olur bâ-pend-i ihvân

Derûnu her kimin kim zikr-i Hak'tır
Ana her zerre bir küllî sebaktır

Nazar kıl kevni îcâd eyleyen ol
Vücûd-ı insi bünyâd eyleyen ol

Şu Vâhib'dir atâsında yok i'râz
Şu Hay'dır ki hayâtın'ermez emrâz

Şu Vâcib'dir ki ana vâcib olmaz
Şu Sultân'dır ki kimse hâcib olmaz

Şu Bâkî'dir ki bâkî cümle hâlik
Şu Vâris'tir ki cümleye o Mâlik

Şu Evvel'dir ki anın âhiri yok
Şu Gâlib'dir ki anın kâhiri yok

Şu Ekber'dir değil kibri izâfî
Şu Sâdık'tır değil va'di hilâfî

Şu Kâdî'dır ki hâcâtın fakîrin
Semî' olur münâcâtın hakîrin

Erer andan kifâyet her mühimme
Yeter andan inâyet her mülimme

Cihân pür olmuş iken varlığından
Nihân oldu katı zâhirlığından

Gözükürken kamuya olmadı fâş
Zirâ döymez ana her çeşm-i huffâş

Kamu senden nişân sen bî-nişânsın
Bedende cân u cân içre nihânsın

Seninle görürüm cümle cihânı
Velî senden göremezem nişânı

Şu Zâhir'dir ki görmez kimse anı
Şu Bâtın'dır ki gizlenmez nişânı

Bedet bi'hticâbin va'htefet bi-mezâhir
Alâ-sıbağı't-tekvîni fi-külli berzeh

Erişmez künhüne çün akl u idrâk
Dediler bi'z-zarûrî *mâ-arafnâk*

Bu meydâna uçamaz hüdhüd-i akl
Anın kârıdır ancak Belkîs'ı nakl

Nice anlayabilsin gizli sırdan
Zîrâ miskîn geçemez bâl ü perden

Gerek bir rûh Süleymân-veş sıfâtı
Fidâ ede yolunda sâfinâtı

Ki hâil olmay'ana tarfetü'l-ayn
Şühûd ede murâd ettikte bi'l-ayn

Dîne da'vet ede Belkîs-ı nefsi
Komaya hâline işbu hasîsi

Geçire anı ez-ma'bûd-ı bâtıl
Ki evvel olmuş idi ana mâil

Boza anın vücûdu arşın ol dem
Müselmân ola şükr ede dem-â-dem

Murâdı ola şimdi arş-ı Rahmân
Nisâr ede o yolda cism ile cân

İlâhî bize rehber eyle tevfîk
Ki meslek ola rûha râh-ı tahkîk

Bizi cezb et kemend-i cezbin ile
Sana lâyık kapında bende eyle

Senin tevfîkin olmasaydı bir kul
Varamaz idi sana bir adım yol

Kime kim gel dedinse mukbil oldu
Hidâyet bâğı içre bülbül oldu

Şu kim bulmadı senden bûy-ı tevfîk
Ne vech ile görür ol rûy-ı tahkîk

Nazar etsen gedâya şâh edersin
Saâdet göklerine mâh edersin

Düşerse ger nazardan şahs-ı ekmel
Makâm olusar ana derk-i esfel

Şular ki anladı bu mâcerâyı
Bıraktı cümle elden mâsivâyı

Der-Tevîd-i Ef'âl

Bu hikmetlerde hayrân cümle dânâ
Kimin efkar eder kimin tüvânâ

Kimisin bir pula muhtâc eder ol
Gıdâsın az veriben aç eder ol

Kimine mülk ediptir şark u garbı
Kanâat vermez eder darb u harbı

Kimini aç eder ol kimini sîr
Kimi bulmaz cihânda yatacak yer

Kimisi bulamaz giye abâyı
Kimisi âr eder giymez dibâyı

Kimin bulmaz ayağı altı na'lîn
Kiminin altın eder atı na'lın

Kimin câhil kimin dânâ ediptir
Kimin âlî kimin ednâ ediptir

Kimi fark eylemez arz u semâyı
Kimi anlar Süreyyâ'dan serâyı

Kimin tersâ eder kimini mü'min
Kimisi rayb eder kimisi mûkın

Kimin sâlih eder eyler ibâdât
Kimin tâlih eder işler fesâdât

Firişteyken kimin zındîk eder ol
Kimin put-hâneden sıddîk eder ol

Kimi hayvân-sıfat maksûd-ı mer'â
Demez ki n'olusar der-hâl ferdâ

Ne bulursa hemân yer hazmın anmaz
Gülûyî işitir isrâfın anmaz

Bu dünyâyı hemân otlak sanar ol
Verir ömrin velî aylak sanar ol

Mülevves eylemiş dünyâ dimâğın
Döşürür dânesin görmez durağın

Anı mest eylemiştir hamr-ı gaflet
Ayıldıkta doyusar n'ola sohbet

Kimisin eylemiş kendiye âşık
Gulâm olmaz ana Azrâ vü Vâmık

Kesip gönlünü cümle mâsivâdan
Gelir sem'ine her dem hû hevâdan

Neye bakarsa görür anda Hakk'ı
Eder Hakk ile ol bâzâr-ı zevki

Gözüne çöpçe gelmez işbu varlık
Alır dâim bu varlığına yokluk

Gedâ-sûret olur ma'nîde sultân
Nice sultân olur cân mülküne cân

Kimi efgân içinde kimi hande
Kimini şâh eder kimini bende

Kimin sağ eylemiş bilmez belâyı
Unutmuş ni'mete hamd ü senâyı

Gerer göğsün dayanır kuvvetine
Olur kâfir Hudâ'nın ni'metine

Anı bir hadde irgürmüş gurûru
Yücelmiş ya'nî yaklaşmış hurûru

Kimisin eylemiştir zâr u haste
Yatar külhan bucaklarında beste

Katına kimse varmaz sora hâlin
Yanar bu derd ile bilmez meâlin

Eder bu hâl ile hamd ü senâyı
Demez ki bana çektirdin belâyı

Senindir cümle iş ey ferd-i bî-çûn
Kimin ne zehresi var diye niçin

Kamunun hikmetin sen pek bilirsin
Ne ki ol yeğ durur öyle kılarsın

Senin şânın bilenler sâkit oldu
Diyesin nutku yoktur sâmit oldu

"Dil ile Hakk'ı gerçek manada kim tarif edebilir." (Kelamıkibar)

Bu bir sırdır kimesne anı bilmez
Muammâdır ahad künhüne ermez

Bu gayretten ciğerler kan oluptur
Bu işte niceler hayrân oluptur

Şular kim duydular bu mâcerâdan
Ferâgat ettiler çûn u çirâdan

Tarîk-i hakla Şemsî üstüvâr ol
Bu işin her birinden hissedâr ol

Münâcât-ı Kâdiyyü'l-Hâcât

Eyâ men-kâne yüd'â fi'l-belâyâ
Eteytü sâ'ilen nercû atâyâ

Çi gûyem bâ-tû ki men bî-zebânem
Tû dânâyî derûnem ki çi cûyem

Dilime fer verip söylet kelâmın
Erer bu cânıma her dem meşâmın

Muattar ola tâ cânım dimâğı
Anınla ede gayrıdan ferâğı

Basîret nûru ver Hak-bîn olam tâ
Diyem dâim ki yoktur sana hem-tâ

Mahabbet mîli çek bâ-çeşm-i mesbûl
Ola kuhl-ı saâdet birle mekhûl

Yumam tâ gözümü halkın yüzünden
Nice bir dolusar gayrın tozından

Vurur sem'ime sırrından eserler
Nice bir dola efsâne haberler

Bu aklıma izâl etme hevâyı
Nice bir fikr edip âb u hevâyı

Hevân ile uçur pervâz olam tâ
Hevâ başın kesip ser-bâz olam tâ

Kohur bu rûhuma reyhân-ı kurbet
Nice bir çekeyin hicrân u firkat

Ezel câmından eyle anı ser-mest
Bıragam tâ ki dünyâ ke’sin ez-dest

Ebed bezminden eyle anı ser-hoş
N’ite bir mâsivâdan ola bî-hûş

Erer sırrıma sır serden geçirgil
Bana rûhânî perler ver uçurgil

Kabûlün bûyu birle eyle mesrûr
Nice bir bu kafesde ola mehcûr

Ediptin çün ezelde murg-ı lâhût
Ne yerimdir benim bu cism-i nâsût

Kadîmî âşiyâne yine’vinde
Nice bir olayın ağyâr elinde

Eger lâyık değil bu hâk-i tîre
Tapuna lâyık olup kurba ere

Velâkin kendi fazlından İlâhî
Edipsin ana *kerremnâ* külâhı

Çü sen teşrîf edipsin etmegil hor
Biyâ dedin kapından eyleme dûr

Senin teşrîfin olan hor yaraşmaz
Senin gel dediğine dûr yaraşmaz

Ne söz diyem ben ey Vehhâb-ı Râcî
Velîkin söyletir acı'htiyâcı

Ki sen mutlak ganî kulların aç
Kapına geldi açlar lutf edip aç

Dediğin ben ganîyim ben de muhtâc
Der-i cûduna vergil bize minhâc

Ne yere varalım kapından özge
Kime yalvaralım tapından özge

İyi yavuz Hudâyâ biz de kuluz
Muvahhidlerdeniz münkir değiliz

İyiler hürmetine bizi hâs et
Bu nefsimiz hevâsından halâs et

Seg-i Ashâb-ı Kehf oldu kabûlün
Alu kılma biz'andan biz de kulun

Ne var uyduysa o Ashâb-ı Kehf'e
Biz etbâız Habîb'in yâr-ı kehfe

Habîb'in hürmetine bizi kıl dost
Nice bîgâne dost için olur dost

Habîb'in eşiğinde bizi seg et
Atânı seglerine üstühân et

İlâhî bana derdini devâ kıl
Fakîrim bana virdini revâ kıl

Nice bir yürüyem bî-derd ü dermân
Bana derd ile dermân eyle ihsân

Nice bir aldanırım hâb u horda
Beni irgür Hudâyâ zerre derde

Beni şevkınla pür-şevk eyle yâ Rab
Senin zevkınla pür-zevk eyle yâ Rab

Derûnum pür-safâ kıl fikrin ile
Birûnum ana uydur zikrin ile

Seni bildir yolunda fânî eyle
Ne ki sana yararsa anı eyle

Men ü mâdan beni yâ Rab geçirgil
Bana vahdet şarâbından içirgil

Seninle göreyim her ne görürsem
Seninle yürüyem tâ ki yürürsem

Seninle söyleyem senden işidem
Gönül kandîlini senden ışıdam

Gide zulmet gele yerine envâr
Ola ferrâr iken sûyuna tayyâr

Ne var olduysa kalbim pas-ı vesvâs
Arıt kalbimi virbi ana kennâs

Çü beytindir yine sen sakla anı
Harîmindir şehâ sen bekle anı

Ev issi hânesin bulsaydı nâ-pâk
Arıdır anı yakıp eylemez pâk

Çü nâ-pâk oldu kalbim yakma arıt
Siyeh rûyuma bakma sana yâr et

Nice yıl oldu Ka'be beytü'l-esnâm
Çü beytün idi hîç olmadı bed-nâm

Sanemden anı pâk ettin kemâhî
Ki oldu hâs u âmın kıblegâhı

Arıt kalbimi gayrından Hudâyâ
Kemâl-i lutfun irgür bu gedâya

Ne yüz birle edem sana münâcât
Ne dil birle edem yâ arz-ı hâcât

Yüzümün nice yüz vardır sevâdı
Yüzü yoktur katında ey Rabb-i hâdî

Dilimden nice dil rencîde oldu
Bilip cürmün henûz şer-dîde oldu

Gözüm havzı mehâriml'oldu meşhûn
Revâdır dolsa yaşım rub'-ı meskûn

Çü sûyundur duânın kıblegâhı
Nice etsin gözüm ana nigâhı

Elim tuttu hevâda çün inânım
Be-nâm oldu anınla her benânım

Eli yok ki aça dergâhına el
Hacâlet bestesidir olmadı hal

Kulağım çün mesâvîle meşâmî
Hevâtiften nice anlar fehâvî

Yedinde bir kalem yok pâk ü tâhir
Ki andan sad günâh olmaya zâhir

Bu telvîs ile ben sen zât-ı akdes
Yaraşır söylemeyem olam ahres

Velîkin bî-hayâlıkta nihâyet
Buluptur cümle uzvum hadd ü gâyet

Utanmadım çü lutfun oldu mağrûr
Umarven cümle aybım ola mestûr

Hevâ vü nefs bana çün vurdu zencîr
Esirge beni yâ Rab dest-i men-gîr

Halâs et beni bend-i mâsivâdan
Hevânı vir geçir fâsid hevâdan

Ezelde senden oldu âşinâlık
Geri senden umaram rûşinâlık

Şu dem ki murg-ı cân işbu kafesten
Boşana geçiben cümle hevesten

Anın egninden alma hil'atini
Çü müslim idi bozma hilkatini

Egerçi lâyık isem buna şâhâ
Yaraşmaz lutfuna hâşâ İlâhâ

Çü sen bahşiş edipsin alma anı
Azîz etmiş iken hor etme anı

O dem lutfun karîn eyle İlâhî
Çü sensin âlemin püşt ü penâhı

Ne var kessem ümîdim cümlesinden
Yeter çünki havâyic cümle senden

O dem telbîs-i şeytândan emîn et
Bana îmân u Kur'ân'ı karîn et

Delîl et cânıma nûr-ı hidâyet
Kulavuz eyle hem senden inâyet

Dilime eyle tevhîdin revâne
Murâd olmaya senden özge câna

Revânım son nefeste hoş-dem eyle
Bu cânım lutfun ile hurrem eyle

Şu dem ki bu havâsım ola muhtel
Gözümün nûru gidip ola mübtel

Erip sekrin yili aklım dağıda
Kuvâ-yı cism ola ol dem remîde

Umar işbu fakîrin sen Ganî'den
Ola hoş-dem sadâ-yı *irciî'*den

Şu dem kim ine tahtından Süleymân
Nefes yeli de tutmaz ola fermân

Bu mülkün şahlığından ola ma'zûl
Ola mülk-i diğer emrine meşgûl

Bu îmânım nigîni rahmetindir
Ezelde hem nüvişt-i kudretindir

Anı şeytân eline verme yâ Rab
Revânım rahmetinden ırma yâ Rab

Eriştir lutfunu irgür necâta
Cemî-i mü'minîni mü'minâta

Şu dem ki ola Şemsî gark-ı isyân
Demidir ki erişe bâd-ı gufrân

Koma hayrette bu fülk-i vücûdu
Halâs eyle yetiştir lutf-ı cûdu

Hidâyet eylegil anın dümenin
İnâyet eylegil hem rîsmânın

Şefâat sırrını ana şirâ' et
Yetiştir bâd-ı cezbi bî-nizâ' et

Ulaştır sâhile irgür necâta
Karîn eyle Resûl-i kâinâta

Der-Na't-ı Risâlet-Penâh Muhammed Mustafâ Salla'llâhu Teâlâ Aleyhi Ve Sellem

Eyâ men-yürtecâ minhü'ş-şefâ'ah
Lede'l-ehvâli fî-yevmi'l-kıyâmeh

Zi-behr-i ışk-ı tû bûd arz u eflâk
Hudâ der-hakk-ı tû goftest levlâk

Elâ ey melce-i makbûl ü âsî
Olur kâmil sana uysaydı kâsî

Cihân zulmetle dolmuşken ser-â-ser
Doğup şemsi dînin etti münevver

Senin-çündür zamân-ı *lî-maallâh*
Sana uyan olur hâsân-ı dergâh

Sana oldukça eltâf-ı İlâhî
Der idin *erine'l-eşyâ kemâhî*

Berâtına nişândır *kum fe-enzir*
Abânın kadrini söyler *fe-tahhir*

Egerçi âb u gildendir vücûdun
Velîkin ma'dinidir cümle cûdun

Beşer-çün gerçi kim âb oldu Âdem
Ebü'l-ervâh okunurdun sen ol dem

Fezâ-yı arşa gerdin kuhl-ı mergûb
Aceb midir ki zâtın Hakk'a mahbûb

Egerçi sana meskendir bu ednâ
Hakîkatte makâmındır *ev-ednâ*

Egerçi nâmın olmuştur yetîmî
Velî makbûl olur dürrün yetîmi

Elem neşrah çü şerhi oldu sadrın
*Rafa'nâ'*dan bilenler bildi kadrin

Senin-çün pâsbândır şimdi Îsâ
Bile kadrin diye her gebr ü tersâ

Kelâmından Kelîm olmuştu Mûsâ
Deminle kıldı iyâ dem-i Îsâ

Kitâbından ederdi dersi İdrîs
Fidâ kıldı yolunda cânı Circîs

Seninle buldu İbrâhîm çü hullet
Ne var olursa zâtın kevne illet

Senin şevkından erdi Nûh'a nevha
Seninledir müzeyyen bâğ u devha

Cemâlinden alıptır hüsnü Yûsuf
Şu kim görmez yüzün etsin teessüf

Senin ünsünle Yûnus buldu dermân
Senin-çün indi İsmâîl'e kurbân

Çü buldu Dâvud elhânınla elhân
İşidenler anın-çün verdiler cân

Senin sultânlığındandır Süleymân
Tutar hükmün seninle ins ile cân

Cemî-i enbiyânın her kemâli
Bulunur sende hep hâl ü meâli

Cemîin mu'cizâtı sende mevcûd
Anın-çün nâm-ı zâtın oldu Mahmûd

Bu cümle kâinâta zerre zerre
Seninle erişir her şeye behre

Çü cûdundur senin şebnem misâli
Alır her bî-nevâ andan nevâli

Sana çün tâc-ı *levlâk* oldu efser
Dedi Îsâ vü Mûsâ Allâhü ekber

Sana ümmetliğe çün etti rağbet
Hayât ile anın-çün buldu rif'at

Dururlar zümre-i mürsel müeddeb
Senin katında hem-çün tıfl-ı mekteb

Senin şânın celîdir cümlesinden
Anın-çündür umarlar cümle senden

Semâ a'yânı ger ehl-i zemîndir
Kamusu hırmeninde hûşe-çîndir

Risâlet tahtının sultânı sensin
Dü âlem cism oluptur cânı sensin

Umar senden kamu ağnâ vü efkar
Sehâvette çü sensin şâh-ı ekber

Sehâvette olur mu bundan a'zam
Ki dersin *ümmetî* ol günde bî-gam

Habîbâ ümmetinden bir zaîfim
Hakîr ü hor u muhtâc u nahîfim

Hevâ yolunda ser-gerdân u hayrân
Marîzim kıl tabîbim bana dermân

Ne ilmim var ne zühdüm var ne takvâ
Cihân pür-nûr velîkin çeşmim a'mâ

Sözüm takvâ işim fetvâya uymaz
Dışım sâlih derûnum kimse döymez

Eger var ise zâhir va'z u tedrîs
Kamusun eylemişim dâm u telbîs

Adım ümmet velî sünnette gâfil
Sanarlar âlimim ma'nîde câhil

Elim tut yâ şefîim gilde kaldım
Bana ta'lîm-i hâl et dilde kaldım

Nazar kıl kalb-i târım rûşinâ kıl
Ne var bîgâne isem âşinâ kıl

Egerçi sana lâyık hasletim yok
Bu fânî evde bir hoş hizmetim yok

Bi-hamdillâh hele sensin penâhım
Günâhımdır tapunda özr-hâhım

Yine sen gösteriver sana râhı
Ki sensin âsîye lutf-ı İlâhî

Varıldıkta huzûr-ı Hakk'a ol dem
Siyeh-rû vü tehî-dest ü gözü nem

Silip gözü yaşın etsen şefâat
Ne var olduğ ise ehl-i şinâat

Bu Şemsî olduğu dem zâr u haste
Hacâlet riştesiyle pâyı beste

Perîşân hâline anın nigâh et
Şefâat kıt'asın ana külâh et

Beni korsan o gün tuğyân içinde
Ebed kalısaram hicrân içinde

Kimim var yalvaracak senden özge
Kesim yoktur varacak senden özge

Sen eşfaksın atamdan etme nevmîd
Hem erfaksın anamdan sensin ümmîd

Şefâat hânını cümleye âmm et
Kamu nâkısları anda tamâm et

Ayakta kaldım ey şâhım elim tut
Yüküm ağırdır ey mâhım belim tut

Benim sen olmayıcak dest-gîrim
Cehennem derkesidir anda yerim

Kasîde Fî-Medhi'n-Nebiyyi Sallallâhü Aleyhi Ve-Sellem

Elâ ey nûr-ı âlem şâh-ı Esrâ
Lisâna fer sözündür kalbe zikrâ

Yolunda her ki kurbân etse cânın
Visâlinle bulur ol îd-i edhâ

Şular kim olmadı bîmâr-ı ışkın
Şifâ bulmaz yürürler şöyle merzâ

Senin ışkın meyinden etmeyen nûş
Ayılmadı hevâdan kaldı sekrâ

Şu kim yanmadı şevkın âteşinden
Vücûdu kaldı anın seng-i sermâ

Doludur gerçi âlem nûr-ı feyzin
Nasîb olmaz velîkin çeşmim a'mâ

Senin fermânına kim lâ dediyse
Yok oldu varlığı çün şâh-ı Kisrâ

Ulû eden tapunda sâhib-efser
Olup bî-ser be-gâyet oldu ednâ

Hakîrü'l-hâl olup ednâ olanlar
Sana uydu vü buldu kadr-i a'lâ

Kazâyâsı kişinin müntic olmaz
Sana uymasalar suğrâ vü kübrâ

Senin fazlını şâhâ kimse bilmez
Seni bilen geri ol Rabb-i A'lâ

Çü rahmet gönderildin âlemîne
Münevver oldu nice kalb-i aksâ

Helâk ettirdi kavmin Hazret-i Nûh
Hidâyet buldu senden kavm-i a'dâ

Yed-i Mûsâ ne var olduysa rahşân
Yedinden kandı nice nefs-i atşâ

Ne var mâr olsa Mûsâ'nın asâsı
Mutî' oldu sana çok kavm-i a'sâ

Deminle mürde diller oldu zinde
Ne var ihyâ ederse cismi Îsâ

Süleymân'a haşem olduysa dîvler
Hademdir sana kerrûbîn-i a'lâ

Ne var yeller götürse tahtgâhın
Sana Refref verildi Leyl-i Esrâ

Gönül gözüne hâk-i tûtiyâdır
Şu yerin k'oldu sana tîb-i mesvâ

Ulü'l-ârâ izine sürmeği yüz
Edindiler kamu maksûd-ı mermâ

Çü tıfl idin tufeylin idi âlem
Dehânından akardı ilm-i ahrâ

Yarım dem içre ger Aksâ'ya erdin
Velî ol seyrine olmadı aksâ

Yetiştin *kâbe kavseyn'*e *ev ednâ*
Bilâ-harfin sana çok oldu îhâ

Senin vasfında cümle oldular lâl
Egerçi medh eder ûlâ vü uhrâ

Ne söz söyler senin şânında Şemsî
Kamudan olmuş idi çünki ednâ

Budur maksûd velî medh eylemekten
Erişe şânına tâ kadr-i ibhâ

Mâ in medahtü Muhammeden bi-makâletî
Velâkin medahtü makâletî bi-Muhammedin

Ne haddim var seni medh eyleyem ben
Senin şânında yâ söz söyleyem ben

Bu güstâhâne vaz'ım eyle ma'zûr
Zirâ lutfun ediptir beni mağrûr

Çü meddâhın ola Allâhu Deyyân
Ne vech ile seni medh ede insân

Der-Na't-ı Hulefâü'r-Râşidîn Rıdvânullâhi Aleyhim Ecmaîn

Olar ki olmuş idi âl ü ashâb
Selâm olsun olara şeyh eger şâb

Oluptu her birisi dîn için sed
Oların fazlına yok hadd ile ad

Der-Na't-ı Ebû Bekr-İ Sıddîk Radıyallâhu Anh

Husûsâ kim birisi yâr-ı gârdır
Anın fazlı hezâr-ender-hezârdır

Çü şânında geliptir *sânî isneyn*
Ululuğuna şâhid oldu kevneyn

Der-Na't-ı Ömerü'l-Fâruk Radıyallâhu Anh

Birisi dahı ol sâhib-adâle
Ömer'dir hıfz-ı dîn için havâle

Dedi vasfında ol sultân-ı efdal
Ben olmasam Ömer olaydı mürsel

Der-Na't-ı Osmân-ı Zi'n-Nûreyn Radıyallâhu Anh

Birisi dahı ol bâbü'l-hayâdır
Sadeftir kendisi anda hayâ dür

Rasûlullâh anın hakkında tervîc
Edip nûreyni etti ana tezvîc

Der-Na't-ı Hayderü'l-Kerrâr Radıyallâhu Anh

Birisi dahı ol şîr-i Hudâ'dır
Adû lahmi ana gûyâ gıdâdır

Geliptir *hel etâ* şânında anın
Denildi *lâ-fetâ* şânında anın

Sebebü Te'lîfi Hâzihi'l-Kıssati Belkîs

Yatardım bir seher gaflette nâgâh
Yürekten zâhir oldu derd ile âh

Gönülde hâsıl oldu bir harâret
Mezâk-ı îşıma erdi merâret

Sımâh-ı câna erdi bir nidâ hoş
İşittim ol nidâyı eyledim cûş

Teemmül eyledim bu nefs-i hasîr
Bu dünyâ merhalinde müsâfir

Bu menzilde kamu âlem dirilmiş
Sadâ-yı er-rahîle muntazırmış

Kimisi rıhlet esbâbın müheyyâ
Edip almak içinde zâd-ı takvâ

Kiminin yimek ü içmek hevâsı
Erişmez sem'ine göçmek sadâsı

Vücûdum yokladım bir bî-nevâyım
Amel yok habbesiz kâh-ı hevâyım

Tefekkür eyledim pes hasb-i hâlim
Ütüzmüşüm kımâra re's-i mâlım

Velî yük bağlamışım ez-maâsî
Dedim yâ Rab ki sen eyle halâsı

Çü bildim yüküm ağır merkebim leng
Güneh bisyâr u gâyet mehrebim teng

Teessüf birle oldum gark-ı fikret
Başımdan aştı ol dem bahr-i hayret

Bu hayretteyken ilhâm erdi câna
Dedi yatma bu gafletten uyan a

Lisânında var iken söze kudret
Düriş bir kâr içinde eyle gayret

Şu gün gelmezden öndin ki zebânın
Olur ebkem geçer devr-i zamânın

Anılmaz resm ü nâmın er eger geç
Cihân içinde ya'nî var mıdın hiç

De bir söz k'ola ahbâr-ı İlâhî
Nice bir söylenir dilde menâhî

Şu sözü yaz ki ola nakl-i tefsîr
Karışmamış ola kizb ile tağyîr

Hadîs ola ya âsâr-ı sahâbî
Çıkar ma'nî süzüp gülden gülâbı

Sebeb ola duâya tâ kıyâmet
Ere andan sana şâyed saâdet

Diline hoş gele bir ehl-i hâlin
Duâsı birle hûb ola meâlin

Anınla zinde ola resm ü nâmın
Duâ ola okundukça kelâmın

Tecessüs eyledim Kur'ân içinde
Hikâyet aradım Bürhân içinde

Ki tâ nazm eyleyem yettikçe tâkat
Verirse ol İlâh'um istitâat

Bulundu ekserî mensûr u manzûm
Yazılmış her kitâba oldu ma'lûm

Süleymân-ı Nebî'nin kıssasın yâd
Edip etmek diledim söze bünyâd

Çi ger kalbim ederdi ıztırâbı
Velî aczin terâhîle cevâbı

Bu esnâda yürürken bir aceb hâl
Olup ol hâli bildim bana hoş-hâl

Karındaşım var id'adı Muharrem
Hudâ etsin anı dâreynde hurrem

Hem üstâdım idi hem ulu kardaş
Gamımda gam-güsârım yolda yoldaş

Varıp bir gün anın halvet katına
Hırîdâr olmuş idim sohbetine

Dedi ey nûr-ı çeşmim n'ola gelsen
Bu fânî evde sen de bir iş etsen

Süleymân-ı Nebî'nin kıssasını
Getirip nazma desen hissesini

Dahı hüdhüdle mûrun mâcerâsın
Desen tefsîr içinden mâverâsın

Dedim yoktur buna bende liyâkat
Nebî ahvâlin anmağa bidâat

Dedi kudret vere ol Rabb-i Ma'bûd
Kerem kıl kıl bu yolda bezl-i mechûd

Dedim sem'an ve tâa dîde nûru
Vilâyet eyledin sînem sürûru

Nice gündür bunun hemmindeyim ben
Hudâ bilir bunun gammındayım ben

Çü bâis oldu ettim söze inşâ
Tekeffül eyledim *Allâhü in-şâ*

Hudâ'nın avnine ettim tevekkül
Habîb'i feyzine dahı tevessül

Velâkin ehl-i söz katında ma'zûr
Olup aybı umarven ola mestûr

Kerîme lâyık olan pes keremdir
Şu kim nâdân ola anda ne gamdır

Bilir dür kadrini çün cevherîler
Cev üstür har olanlar dürri n'eyler

Salâha haml eder sâlih olanlar
Fesâdın cüst eder tâlih olanlar

Hasûda çünki sedd olmaz meseldir
Adûya semm ü ahbâba aseldir

Budur maksûdumuz ehl-i safâdan
Bizi yâd edeler sâlih duâdan

Hudâyâ şunların şâd eyle cânın
Ki yâd ede olar nâzım revânın

Olardan bize geldikçe hedâya
Bin artuk eyle anlara Hudâyâ

Kerîmâ anlar için eyle şefkat
Diyeler vâlideynine de rahmet

Şular ki olmuş idi bize üstâd
İlâhâ anların kabrin kıl âbâd

Hayât üzre olanlarını dâim
Rızâ-yı hazretinde eyle kâim

İlâhî her kim okur bu kitâbı
Gider harfi sağışınca günâhı

Dahı her kim ederse buna rağbet
Kemâlinden sen eyle ana rahmet

Dahı bundan yazarsa kim ki bir beyt
Cinânında nasîb et ana bin beyt

Garaz budur duâdan fâtihayla
Sevâbı Şemsî miskîne denile

Matla-ı Kıssa-i Hazret-i Süleymân Alâ-Nebiyyinâ Ve Aleyhi Salavâtü'r-Rahmân

Terennüm eyle ey mûr-ı za'îfî
Tefâsîr içre al kavl-i münîfi

Olup bu vâdî-i gayrette çâpük
Süleymân'a sözün kand eyle nâzük

Bu aklın hüdhüdünü eyle bî-kayd
Maânî Belkîs'ını eylesin sayd

Sühan-gûlükde yoktur sende çün zûr
Terennüm eyle a'zâr ile çün mûr

Ki özr ile olur helva cev-i nân
Dahı makbûl olur nezd-i kerîmân

Cerâdın riclini algıl dehâna
Süleymân-tab' olan etmez bahâne

Maânî eline sal murg-ı aklı
Getirsin meclis içre nukl-i nakli

Süleymân-ı Nebî'nin kıssasın yâd
Edip meclis diyârın eyle âbâd

Avâmın tab'ı çünki kıssa ister
Beyân eyle havâssa hisse göster

Değişmez kışra lübbü ehl-i irfân
N'ider sengi var iken dürr ü mercân

Âgâz-ı Kitâb-ı Müstetâb

Meger günlerde bir gün Şeh Süleymân
Tamâm etti Binâ-yı Kuds'i ey cân

Bu dem etti o server hacca azmi
Sefer esbâbın itmâm etti cezmi

Diledi bir yere cem' ola leşker
Biline evvel âhir ola defter

Nebî'nin askerinin üçtü cinsi
Biri tayr u biri cin biri insî

> *"Süleyman'ın, cinlerden, insanlardan ve kuşlardan müteşekkil orduları toplandı; hepsi birarada (onun tarafından) düzenli olarak sevkediliyordu."* (Neml 27/17)

Var idi her birinin kâr-ı hâsı
Edip olmazlar idi şâha âsî

Bu leşker üzre serheng idi cinler
Yelerdi hizmetinde şâhın anlar

Beyân-ı Taht-ı Süleymân Alâ-Nebiyyinâ Ve Aleyhi's-Selâm

Var idi ol Nebî'nin tahtgâhı
Sefer etse anınl'ederdi gâhî

Ana Hak vermiş idi çok acâib
Velâkin cümlesinden bu garâib

Yapılmıştı hevâda ulu meydân
Dururdu halk-ı asker anda yeksân

Tamâm yüz fersah idi arz u tûlu
Budur Keşşâf'da söz sanman fuzûlî

Var idi her birinin bir mekânı
Tecâvüz etmez idi aslâ anı

Yapılmıştı bu meydân üzre bir şehr
Binâsı mermer ü yâkût-ı ahmer

Hem anda bir ulu matbah yapılmış
İçi envâ-ı ni'met birle dolmuş

Kazanlar var idi anda muazzam
Pişerdi anda onar deve bî-hem

Çekilirdi simâtı subh eger şâm
Yer idi ins ü tayrı hâs eger âm

Konardı her simâta dürlü ni'met
Yiyip ederler idi Hakk'a minnet

Düzülmüş anda hem bir şehr-i ahsen
Görenler der idi şâbâş u ahsen

İçinden görünürdü taşra yanı
Görünmezdi içi hoş sun'-ı bânî

Güneş birle berâberdi safâda
Kamerle tev'emen idi ziyâda

Düzülmüş anda bir hâne münevver
Kamu etrâfı olmuştu müsevver

Nebî'nin var idi hatunu üç yüz
O şehr içre olurdu gece gündüz

Yedi yüz var idi dahı cevârî
Cemâl-i hûb ile cümle havârî

Musanna' anda bir ak kubbe-bâlâ
Dikilmiş bir alem üstüne hamrâ

Gece olsa ziyâ verir tamâmı
Ziyâ bulur anınla hâs u âmı

Yoğ idi kimsenin şem' ihtiyâcı
Hemân gündüz olurdu leyl-i dâcı

O şehrin istabıl olmuştu altı
O yerde bağlanırdı cümle atı

Şu vaktin kim konaydı taht u eyvân
Binip atlara eylerlerdi seyrân

O şehrin bir yanında hâlî meydân
O meydân sahnı içre cây-ı dîvân

Yapılmış şöyle kim göz görmemiştir
Bu izzetlere kimse irmemiştir

Bisâtı var idi anın mülevven
Gümüş altın sırmayla müzeyyen

Dokumuş idi anı Abkarî cin
Yazıptı anda her nakşın iyisin

Döşerlerdi anı dîvâna her gâh
Acebler yaradır ol Kâdir Allâh

İki fersahtı anın tûl u arzı
Ruhâm ile döşenmiş idi arzı

Kurulur minber anın ortasına
Düzerlerdi kerâsî çevresine

Otururdu o minberde Süleymân
Kerâsîde nebîler ü nedîmân

Süleymân'ın zamânında dediler
Var idi hazret ile çok nebîler

Gümüş kürsîlere âlim olanlar
Otururdu Zebûr'ı hem bilenler

Buların çevresinde sâir insân
Oların yöresinde dîv ile cânn

Olurdu sâyebân anlara kuşlar
Aceb midir peyamberden bu işler

Bu tertîb çün tamâm olurdu ey cân
Zebûr okurdu anda bir hoş elhân

Safâ hâsıl olurdu lezzetinden
Niceler mest olurdu selvetinden

Var idi bin köşesi taht-ı şâhın
Aceb vaz'ı var idi tahtgâhın

Kaçan kim dilese taht ile seyri
Eder her rükn için on dîve emri

Yeter a'dâd-ı dîv on bin tamâma
Erer tahtı şehin evc-i gamâma

Kaçan etse o server emri yele
Gelirdi bî-tahallüf yele yele

Götürüp seyr eder sahrâ vü deşti
Gider leşkerle san deryâda keştî

Seherden tâ zevâle seyr ederdi
Bilâ-naksın bir aylık yol giderdi

Kıyâs eyle buna nısf-ı ahîri
Ederdi hem bir aylık anda seyri

Sakın sanma bu sözü lâf-ı şâir
Kelâmında buyurdu Rabb-i Kâdir

"Sabah gidişi bir aylık mesafe, akşam dönüşü yine bir aylık mesafe olan rüzgârı da Süleyman'a (onun emrine) verdik. (Sebe, 34/12)

Binerdi halk-ı asker hâs u âmı
Götürüp seyr ederdi her makâmı

Çi ger vermiş idi Hak bunca kudret
Gurûr etmezdi ol sâhib-nübüvvet

Gedâlarla musâhib idi ol şâh
Oların hâlini yoklardı her gâh

Gece gündüz olurdu bi'l-mesâkîn
Yaraşır derdi miskîn bâ-mesâkîn

Ederdi hâna anlarla tenâvül
Olarınla ederdi hoş tekâvül

Geçerdi bi'l-mesâkîn subh u şâmı
Olurdu anlara in'âm-ı âmı

Aceb mi etse etmese tekebbür
Musâhib idi mûra bî-tefahhur

Rivâyettir ki bir gün şeh giderken
Biniben tahtına hoş seyr ederken

Görüben anı bir dihkân ıraktan
Tahassür eyleyip dedi yürekten

Aceb kudret veriptir Rabb-i Ma'bûd
Ki bu mülke yetişti âl-i Dâvud

Acebdir hâl-i dünyâ kimi yerde
Çeker zahmet kimin tahtı seyirde

Çü dihkân işbu sözü etti inşâd
Getirdi sem'ine şâhın o dem bâd

Ana Hak vermiş idi çok hısâli
Buluptu anın ile her kemâli

Ne söz söylense idi şân-ı şehde
Anı yel irgürürdü hem o demde

Dahı söz her ne dilce kim olurdu
İşittükte murâdın şeh bilirdi

Nebî'den vâki' olsa emr-i hârık
Anı tasdîk içindir halk-ı Hâlık

Kelâmın çünki dihkânın işitti
Cevâb için ana bir hoş iş etti

Buyurdu bâda tahtı yere indi
O dihkâna yakın arada kondı

Piyâde vardı dihkânın katına
Selâm edip kuûd etti yanına

Dedi ki ben kimim ey pîr-i dihkân
Dedi ol pîr ana sensin Süleymân

Dedi mülküme meyl ettin ola mı
Dedi nice'tmeyem görgil anâmı

Dedi ey pîr reşk etme bu mülke
Düşer girdâba giren işbu fülke

Yetişmez benden özge işbu mülke
Demişven ben ki *Rabbi heblî mülkâ*

Hudâ katında bir tesbîh-i makbûl
Şu tahttan yeğ durur ki sonu ma'zûl

Çü dihkân anladı ki sonu ölmek
Dedi ey şeh *erâhallâhu hemmek*

Beni sen eyledin ey şeh çü dilşâd
Seni Hakk eylesin kaygıdan âzâd

Hisse Ez-Kıssa

Bu mecliste okundu çünki kıssa
Aceb erdi mi bundan sana hisse

Zevâhirden durur sem'in fütûhu
Velî lübbüdür anın hazz-ı rûhu

Kulak çün hazzın aldı zâhirinden
Taleb kıl hazz-ı rûhu bâtınından

Derûnunda eger yoğ ise eskâm
Erişir kalbine Hak'tan bu ilhâm

Senin ola tutalım taht u eyvân
Götüre yeller anı ede seyrân

Ne rağbet çün binâsı ola berbâd
Olur mu hiç binâ bâd üzre âbâd

Havâ üzre kurulmuştur binâsı
Anın-çündür müşâheddir fenâsı

Şu yeller ki götürür idi tahtın
Savurur toprağın çün döne bahtın

Yele dayanmagıl eyle yarağın
Söyündürür bu yel bir gün çerâğın

Kimi kim güldürür bir iki gün bu
Nice yıl çektiriser ana kaygu

Ne denli şâd u hurrem olsa âdem
İçirir ana âhir zehr-i mâtem

Kime kim giydirirse dir'-i âhen
Kefen bizden eder ana pirâhen

Kime gösterdise rûh nat'-ı dünyâ
Anı mât eyleyiben kıldı rüsvâ

Kime yedirdi ise bir ki dâne
Düşürdü dâma âhir kıydı câna

Kimin kim hânesin etmişti âbâd
Harâb etti vü anı kıldı berbâd

Kime işmâm ediptir gül-bahârı
Ki çektirmedi ana zahm-i hârı

Kime içird'ise câm-ı hayâtı
Ana sonra sunar semm-i memâtı

Kimin kim tâkın etti hûb rûşen
Ana kabr oldu âhir nâr u külhan

Kime kim verdi mansıb etti bezli
Ana mansûbe etti ahz u azli

Kime verdi ise bir müştehâyı
Ana çektirdi sonra sad belâyı

İnen aldanma hâce esb-i tâza
Olur merkeb sana bir gün cenâze

Deger mi gammı bunun şâdîsine
Koyar envâ-ı gamla şâd-sîne

Niceyi aldamış bir pîre-zendir
Sonu her şâdînin lâ-büd hazendir

Lâ-tahsebenne sürûran dâimen ebedâ
Men-serrahû zemenün sâethü ezmân

Sakın ey Şemsî olma buna mağrûr
Buna mesrûr olandır sonra mesbûr

Anın-çün mü'mine zindân oluptur
Egerçi câhilîn ferhân oluptur

Hisse-i Dîger Zi-Evvel-i Bihter

Bu sözlerden eger aldınsa ibret
Kadem bas gel içeri eyle gayret

Sana bir söz diyelim bundan ince
Kulak tut kim duyasın anı nice

Sana temsîl edelim hasb-i hâlin
Bilesin sen de neydüğün kemâlin

Vücûdun oldu bu tahtın misâli
Hemân gezmek değil anın kemâli

Bu rûhundur o taht üzre Süleymân
Verilmiştir eline mühr-i îmân

Nefestir götüren taht-ı vücûdu
Gurûru ref′ edip eyle sücûdu

Sakın ol mührünü almaya şeytân
Gidicek mühr olursun ehl-i hüsrân

Anınladır şeref bulduğu insân
Gidicek olur in′âmıyla yeksân

Edinmez kimse anı ehl-i hirfet
Meger ki sayd-ı mâhî ola san′at

Elinde olduğunca mühr-i rahşân
Mutî′ olur sana nefs ile şeytân

Velâkin ger hîledir inkıyâdı
Diyelim dâimâ *Allâhü hâdî*

Vücûdun çünki bâd üzre esâsı
Karâr etmek muhâl oldu binâsı

Bunun ta′mîrine harc etme ömrü
Sana lâ-büdd sarf et anla emri

Hevâyile nice bir geze tahtın
Sanır mısın ki dâim ola bahtın

Hevâdan geç kadem bas arz-ı Hû'ya
Gözün aç kim gelipsin cüst ü cûya

Demidir zikr eyle Hakk'ı her dem
Çü demdir geldi bir dem gitti bir dem

Deminle zâd-ı râh alsan demidir
Gözüken kişinin ancak demidir

Bu demden key sakın fevt etme bir dem
Geçir hizmette eyle çeşmi pür-nem

Bu taht üzre edegör hoş ticâret
Ki tâ çekmeyesin andan hasâret

İli gör şol metâı k'ola mergûb
Varıcak olmayasın anda mer'ûb

Beden tahtında sâbit sanma şâhı
Kimi gördün tulunmaz ömr-i mâhı

Gelir bir dem iner tahtdan Süleymân
Gider şenlik kalır bir kuru eyvân

Yıkılır düzeni gider metâı
Kalır sana hemân kuru sudâı

Külâh eylerse mihri sana gerdûn
Verir âhir bu tastan zehr-i efzûn

Eger zerden düzersen bunda hâne
Yıkıp hâk ediser devr-i zamâne

Çü ârif anladı yoktur sebâtı
Anın-çün etmediler iltifâtı

Hazret-i Süleymân'ıuN Sallallâhu Alâ Nebiyyinâ Ve Aleyh Kuds-i Şerîf'ten Yemen Kasdına Sefere Şürûu

Fâilâtün fâilâtün fâilün
Çünki Kuds'ten göçtü ol taht-ı revân
Taybe oldu anlara menzil hemân

Da'vet etti şeh Medîne kavmini
Dedi mebzûl oldu lutfum hırmeni

Çünki bu vech ile olmuştu nidâ
Bir yere cem' oldu hep bay u gedâ

Etti anlara o dem in'âm-ı âm
Başladı lutf ile söylerdi kelâm

Dedi ki bu şehre kimler geliser
İşbu buk'a dâr-ı hicret olusar

Ya'nî Mekke'den kopa bir hoş hısâl
Eyleye anın ile kavmi cidâl

Bilmeyeler kadrini ol serverin
Duymayalar şânını ol rehberin

Zîra güneş göze olsaydı yakın
Göremez anı bile tâ neydügin

Ke'ş-şemsi tazherü li'l-ayneyni min-buudin
Sağîraten ve tükillü't-tarfe min-ememin

Ba'zısı anlaya anın şânını
Anın için terk ede evtânını

Çünki rencîde ede kavm-i şirâr
Hicret ede etmeye anda karâr

İşbu şehri gele pür-nûr eyleye
Ehl-i küfrü buradan dûr eyleye

Bahtlı ol kimse kim anı göre
Görmez ise bâri îmân getire

Anın adıdır Muhammed Mustafâ
Anın ile bulusar âlem safâ

Olusardır hâtem-i peygamberân
Kıt'a-i na'li anın tâc-ı serân

Taybe halkı çün bunu gûş eyledi
Gönlü her zevk ehlinin cûş eyledi

Her biri der idi dilden ey Hudâ
N'ola ersem ol zamâna ben gedâ

Cân ile Ensâr olaydık biz ana
Mâlımız îsâr edeydik biz ana

Çün bulara şeh tamâm etti kelâm
Pes vedâ' ile selâm etti imâm

Medîne-i Münevvere'den Rıhlet Edip Mekke-i Mutahhara'ya Nüzûl Buyurduklarıdır

Tahta binip ettiler azm ol zamân
Mekke'nin kurbuna erdiler hemân

Çün göründü anlara Beytü'l-Harâm
Kondu tahtı verdiler rükne selâm

Durdu anda haccın itmâm eyledi
Mekke ehline çok ikrâm eyledi

Râvîler durdukça dedi ol hümâm
Nahr eder beş bin deveyi bi't-tamâm

Hem dahı beş bin bakar kurbân eder
Hem yigirmi bin koyun bî-cân eder

Sanmanız bunu Süleymân'dan baîd
Sâhibü'ş-şarkeyn idi çün ol saîd

Mekke halkı lahm u şahma oldu sîr
Pes Tihâme içre kalmadı fakîr

Ol diyârın hergiz acı kalmadı
Nice yıllar ihtiyâcı kalmadı

Ba'd-ez-ân cem' eyledi eşrâfını
Bunlara dedi Resûl evsâfını

Dedi bundan kopusardır bir Nebî
Lîk anı anlayamaz her gabî

Ol kabâil zübdesinden olusar
Hâşimîle hem Kureyş'den geliser

Hakk ana vermiş durur hulk-ı azîm
Hem bulusar Hak'tan ol nasr-ı delim

Şarka garba eriser hükmü anın
Derdlere olur devâ hilmi anın

Tâbi' olanlar ana izzet bula
Kim ki münkir olusar zillet bula

Pîşvâ-yı enbiyâdır ol Emîn
Anın ile nesh olusar cümle dîn

Geliser âhir zamânda ol imâm
Anın ile bulusar âlem nizâm

Hoş saâdetli kişidir ol kişi
Kim ana uyup ona anın işi

Anın evsâfına çün yoktur hisâb
Diyelim *va'llâhü a'lem bi's-savâb*

Mekke ehli dediler ki yâ Resûl
Nice yıldan geliser sâhib-usûl

Dedi bin yıldan gelir sâhib-âlem
Nûra âlem gark olup gider zulem

İşbu sözü çün olar kıld'istimâ'
Geldi şevke her biri kıldı simâ'

Kavm-i Mekke dediler kılıp recâ
Kâşki benden gelse ol nûr-ı dücâ

Lutf-ı Hak'tır her kime hem-ser ola
Bî-ser iken âleme server ola

Hazret-i Süleymân'ıN Mekke-i Mu'azzama'dan Göçüp Vâdü'n-Nemle Nüzûl Buyurdukları

Gel beri ey mûr-ı bî-dil olma dûn
Himmet eyle tâ olasın zû-fünûn

Hâne-i kalbini halvet eyle tîz
Da'vet et ma'nî Süleymân'ını hîz

Ger sühan nazmında yoktur sende zûr
Lîk zârı eyle sen de hem-çü mûr

Söz cerâdı riclini al der-dehân
Özr edip her ârife eyle figân

Tâ Süleymân-ı kelâm ede kabûl
Dîv-asl olan ne gamm etse fodûl

Rıhlet etti Mekke'den taht-ı revân
Pes Yemen kasdını ettiler hemân

Gider iken bir yere erdi mürûr
Derler idi ol araya vâd-i mûr

Karyesiydi ol dere karıncanın
Kurda benzer cüssesi her birinin

Ba'zılar demiş dahı büyüktü ol
Lîki meşhûr şimdiki gibidir ol

İçlerinde var idi bir beğleri
Re'y ü tedbîr içre gâyet yeğleri

Nâmı Tâhıyye idi ol nemlenin
Mâlikeydi emrine ol cümlenin

Ba'zılar demiş adı Harmâ idi
Bir ayağı yoğ idi arcâ idi

Ya'nî aksak idi ol mûr-ı zaîf
Gördü kim gelir Süleymân-ı şerîf

Tahtını yeller hevâ üzre sürür
Kanda kim azm etseler anda erer

Anladı ki ol araya konalar
Vâdî-i neml içre ya'nî ineler

Kavmini tahzîr edip kıldı nidâ
Hoş fesâhatla sözü etti edâ

Dedi kim geldi Süleymân-ı Nebî
Sakının girin ine olman gabî

Askeri çok kendisi şâh-ı kebîr
Durmasın yolunda mûrân-ı hakîr

Bilmeyiben çiğnemeyeler sizi
Haddiniz anlan yürün tutun sözü

> *"Nihayet Karınca vâdisine geldikleri zaman, bir karınca: Ey karıncalar! Yuvalarınıza girin; Süleyman ve ordusu farkına varmadan sizi ezmesin! dedi."* (Neml, 27/18)

Bu sözü kim anda söylerdi o mûr
Şeh anı cümle işitti bî-kusûr

Hakk ana vermiş idi çok hasleti
Anın ile bulmuş idi rif'ati

Her ne söz söylense hakkına anın
Sem'ine ilkâ ederdi yel şehin

Dahı her ne dilce söylense kelâm
Anlar idi cümlesini bi't-tamâm

Vahş u tayrı cinn ü hayvân-ı sibâ'
Sözlerini anlar idi bî-nizâ'

Çün ıraktan anladı mûrun sözün
Dıhk ile etti tebessüm ol güzîn

Dedi ey kâdir tüvânâ pâdişâh
Cümle halka lutf eden bî-iştibâh

Bana tevfîk eyle şükrün eyleyem
Kim bana vü aslıma verdin niam

Dahı tevfîk et bana ey zü'l-atâ
İşleyem çok çok ameller bî-riyâ

Şol amel kim kılarım ben ey Hudâ
Râzî olmazsan olur cümle hebâ

Rahmetinle dahı sâlih kulların
Zümresinden eyle yâ Rab anların

"(Süleyman) onun sözünden dolayı gülümsedi ve dedi ki: Ey Rabbim! Beni, gerek bana gerekse ana babama verdiğin nimete şükretmeye ve hoşnut olacağın iyi işler yapmaya muvaffak kıl. Rahmetinle, beni iyi kulların arasına kat." (Neml, 27/19)

Râvîler nakl eylemişler ki Resûl
Da'vet etti nemleyi ol pür-usûl

Geldi nemle hoş ana verdi selâm
Bâ-edeb kıldı huzûrunda kıyâm

Dedi mûra ben değil miyim resûl
Kavmini tahzîr edip oldun fodûl

Şimdiye dek kime kılmışım sitem
Kim sana yâ kavmine zulm eyleyem

Cevâb-ı Mûr

Ol zamân açtı zebân ol şâh-ı mûr
Eyleyip şâha senâlar bî-fütûr

Ba'dehû dedi i şeh etme itâb
İkidir buna cevâbım bâ-savâb

Evveli budur ki ey şâh-ı cihân
Hak nebîsin sen bilirim bî-gümân

Kime zulm eyleye kavm-i mürselûn
Anın için demişim *lâ-yeş'urûn*

Ya'nî bilmedin sizi kesr edeler
Bilseler hod anı kanda edeler

Bu işe ikinci özrüm bu idi
Hatm-ı nefs değildi hatm-ı kalb idi

Ya'nî bu idi murâdım ki bular
Askerinin zînetin görmeyeler

Korkarım ki kalbleri meksûr ola
Anın ile zikr-i Hak'tan dûr ola

İsterim her dem salâhın bunların
Dilerim Hak'tan felâhın bunların

Tafsîl-i Özr-i Nemle

Çün bular oldu reâyâ ben imâm
Cümle benden sorulur yevmü'l-kıyâm

Hizmetimdir bunları ben saklamak
Dâimâ ahvâlini hoş yoklamak

Gerçi olmuşum buların beğleri
Lîki ma'nîde benim hâdimleri

Hak beni râî komuş bunlar koyun
Kurd elinden almasam olur zebûn

Ger çobân koyuna irgürse hatâ
Müstehıkk olmaz o râî ücrete

Lâyıkım bu yolda ger giysem abâ
Tâ ki rûz-ı haşr işidem merhabâ

İsterim ki yâ Nebî yevmü'l-cezâ
Haşr ede âdiller ile ol Hudâ

Mü'mine bundan eşed âr olmaya
Zâlim ile haşr ola dûr olmaya

Gerçi kim mûrum za'îfim haste-dil
Lîki gayretle olurum hem-çü pîl

Gayret ile çünki bağlandım kemer
Bana olur mı muâdil hiç kem er

Hisse Ez-Kıssa

Mûr-ı dânâ çün bu sözü söyledi
Çün nasâyih remzin ifşâ eyledi

Dinle mûrun sözünü merdânedir
Ârife her bir sözü dürdânedir

Zerreden âkıl odur ki pend ala
Söyleyen sözü kim olursa ola

Gör ki nice adl ediptir mûr iken
Şimdiki beğler oluptur dil-şiken

Sûreti insân ü ma'nî gürg-misâl
Anlamaz iş n'olusar yevmü's-süâl

İşbu dünyâdan hemîn zâhir bilir
Yer yüzinde kendiyi kâhir bilir

Şöyle mest etmiş buları devleti
Ekserî bir mûrca çekmez gayreti

Hükm ile tîmâr edinmiş bir ili
Mûra saymaz nice merd-i kâmili

Zu'm eder ki kendiye tîmâr olur
Anlamaz zulm ile zehr-i mâr olur

Mültefit olmaz reâyâ hâline
Lîki mâildir buların mâlına

Gelenin kurd olsa çobanı i şâh
Ol sürünün varlığı olur tebâh

Dinle sözüm ey zamâne beğleri
Dirilenler cümle halkın yeğleri

Gel bu dürre kalbini eyle sadef
Âh-ı mazlûma sakın olma hedef

Tîr-i mazlûm âhıdır olma nişân
Gâfil olma dokunusar bî-gümân

Hakk'ı gâfil sanma zulmünden senin
Hikmeti var işbu hilminde anın

Gırre olmaz mehle âkıl sakınır
Çünki Kur'ân içre teşhîs okınır

> *"(Resûlüm!) Sakın, Allah'ı zalimlerin yaptıklarından habersiz sanma! Ancak, Allah onları (cezalandırmayı), korkudan gözlerin dışarı fırlayacağı bir güne erteliyor." (İbrahim, 14/42)*

Çünki mehli var Hak'ın ihmâli yok
Bulusar zulmünü zâlim az u çok

> *"Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: Şüphesiz ki Cenab-ı Hak zalime mühlet verir ama ihmal etmez."*

Kâmet-i mazlûmı zulm etmiş kemân
Gözleri yaşı kiriş olmuş hemân

Ol kemâna âhını tîr eylemiş
Halka-i çeşmini zih-gîr eylemiş

Şöyle kim hâzır oluptur dopdolu
Sanma ki atılmaya ey bahtlı

Atısar bir gün anı dest-i kazâ
Ana zâlimler nişân olmak sezâ

Kefr ile olur vilâyette nizâm
Bir köy içre zulm ile olmaz kıyâm

Bu durur maksûdum ey halk-âferîn
Bizi ol zâlimlere kılma karîn

Duâ-yı Pâdişâh-ı İslâm *Ebbedehüllâhü İlâ-Yevmi'l-Kıyâm*

Nice âdil dahı vardır der-cihân
Sâye-i Hakk olan anlardır hemân

Anlar olmasaydı ber-rûy-ı zemîn
Yıkılırdı cümleten dünyâ vü dîn

Olmasa mazlûm içinde zıll-ı hân
Mûm eder mazlûmu zulm-i zâlimân

A'nî zıll-ı Şeh Süleymân-ı zamân
Kim odur mazlûm için kehfü'l-emân

Nitekim mazlûma avn eder o hân
Hak muîni olsun anın her zamân

Sûretâ şeh lîki hulku enbiyâ
Her kaçan görse gedâyı dir biyâ

Lutf-ı hulkuyla müzeyyen hoş-hısâl
Zîr-i destinde olan âsûde-hâl

Himmeti bu kim raiyyet kayırır
Zîra kim Rabbisi öyle buyurur

Sâyesinde hoş geçer bay u gedâ
Kendiye lâzım budur kılur edâ

Şöyle kuşanmış kılıcın der-cihâd
Gazv ile meşhûr oluptur fi'l-ibâd

Dırra-i Ömmer elinde her zamân
Yiyiser andan velî yoldan sapan

Pes anın-çün vâcib olmuştur duâ
Cümle halka ger ganî vü ger gedâ

Bu durur virdim ki ey Rabb-i Kerîm
Ermesin âdillere mekr-i le'îm

Dîn ü dünyâsını ma'mûr eylegil
Hem adûsun dahı makhûr eylegil

Kim oların sâyesinde her zamân
Dîn ü dünyâmız oluptur bî-ziyân

Kuvvet ü kudretlerin eyle füzûn
Âdilînin ömrünü eyle uzun

Hizb-i Hak'tır gâlib eyle bâtıla
Bâtılı etme muâdil âdile

Hisse Ez-Kıssa

Âkıl isen anla işbu kıssadan
Lîki mahrûm olmayıgör hisseden

Tâbiî beyninde herkes râîdir
Kavl-i Ahmed işbu söze dâîdiür

"Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: Herkes çobandır, eli altındakilerden mesuldür."

Ra'yesinden her kişi mes'ûl olur
Ol dem içre nice şehler kul olur

Her kişi hâlince adl etmek gerek
Âkıla ibret yeter mûr-ı zirek

Çünki adl eyleye hayvân-ı sağîr
Etmese insân olur andan hakîr

Hak huzûrunda cevâbı şimdiden
Vermesin fikr et gelir tîz irteden

Ârif oldur ki anı fikr eyleye
Girmedin çıkmasını zikr eyleye

"Hz. Ali şöyle buyurmuştur: Girmeden çıkış yerini hazırlayın."

Sonunu sanmayıp iş etse kişi
Tiz helâke erişir anın işi

Çün mesel ba'de'l-kelâm eyler ıyân
Söyle bir hoş kıssayı etsin beyân

Hikâyet-i Münâsib-i Hâl ü Makâl

Bir zamân içinde rûbâh u şeğâl
İttifâk etti ol iki bed-fiâl

Kim girip bâğ içre yiyeler üzüm
Hisse var bundan onat dinle sözüm

Seyr edip bir su deliği buldular
Dardı zahmet ile andan girdiler

Bâğbândan bâğı hâlî sandılar
Başladılar salkıma diş sundılar

İştihâ vâfî ineb vâfir idi
Sa'y idüben her biri andan yedi

Yiyerek dilki deliği fikr eder
Dar idi der çıkmasını zikr eder

Dedi çok yersem üzümden bî-gümân
Az nef'iden çok çekiserven ziyân

Dahı yersem deliğe sığmaz şikem
Boğaz ucundan ne lâzım gam çekem

Aslı budur kim hemân kâni' olam
Havfımı bu şehvete mâni' kılam

Çün şeğâl meşgûl oluptu lezzete
Gör ki nice uğrayısardır lete

Mültefit olmaz delik ahvâline
Sa'yi durmadan boğaz âmâline

Dîde-i aklını şehvet bürümüş
Mahrecin anlamamış çün kör imiş

Bîm-i câna gâlib olmuş şehveti
Batnı doldurmağa cell-i himmeti

İ'tirâz-ı Rûbâh Bâ-Şegâl

Pes şeğâle dedi rûbâh-ı zîrek
Yediğini kişi hazm etmek gerek

Çıkacağın sukbeyi fikr eylegil
Ger sığarsan yok sözüm durma yegil

Dâne için düşme dâma kıl ferâğ
Şimdiden geri hurûca kıl yarağ

Vaktidir kim gidelim bâğvân duyar
Ger deliğe sığmasan postu soyar

Cevâb-ı Şegâl Bâ-Rûbâh

Döndü rûbâha şeğâl verdi cevâb
Pür-hatâ idi velî sandı savâb

Dedi şimdi fursat el verdi bize
Gel yiyelim bizi bunda kim seze

Âkıl olan fursatı fevt eylemez
Şimdi korkuyu yarın kût eylemez

Fursatı fevt eyleme gavgâyı ko
Olmuş üzümden ye hâm sevdâyı ko

Cevâb-ı Rûbâh-I Âgâh

Dedi rûbâh ana ey miskîn şeğâl
Ârif olan hâli kor anlar meâl

Aldanırsın gerçi cüz'î lezzete
Anlayasın tuş olıcak mihnete

Boğaz ucundan kimesne kuyuya
Düşmeği lâyık görüp kanda diye

İşbu resme ana çok pend eyledi
Sem'ini lâkin tama' bend eyledi

Dilki söyler muttasıl yerdi şeğâl
Duydu bâğvân dinle imdi n'oldu hâl

Kodu bâğvân çün buları sukbeye
Vây ana kim ayağında olmaya

Çün sebük-bâr idi dilki erdi tîz
Ol delikten çıkmağa eyledi hîz

Evvel endâz ile yemişti aşı
Sür'at ile çıktı kurtuldu başı

Çünki ifrât ile yemişti şeğâl
Kalmamıştı ana kaçmağa mecâl

Sürçerek yıkılarak geldi bu da
Yediği çıktı gözinden ey dede

Başını soktu delikten içeri
Lîki karnı tok idi kaldı geri

Eriben bâğvân ana vurdu asâ
Der idi *hâzâ cezâ'ü men-'asâ*

Pes asâ darbını yedikçe şeğâl
Çenleyi dilkiye arz eylerdi hâl

Taşradan der ana rûbâh-ı zarîf
Sığacağınca yiyeydin ey nahîf

Şol kadar vurdu amûdu ey saîd
Şöyle kim yemezdi anı tabl-ı îd

Her taraftan yediğin kusturdular
Seng-i la'netle anı bastırdılar

Bu hakâretle anı öldürdüler
Nice açları ana güldürdüler

Kıssa-ı Şegâl-i Bed-Fiâlden Hisse-i Meâl-i Sâhib-i Kemâldir

Sem'ina erdi mi bu ibret-nümâ
Dîde-i ibretle bak olma amâ

Anlar isen hasb-i hâlindir senin
Ol delik kabr-i meâlindir senin

Ol şeğâl nefsin durur bâğ bu cihân
Çok yedirmekle sakın kılma muhân

Bu cihân içre mehârimdir hımâ
Koruya girmekten eyle ihtimâ

Şer′ ipin tak nefsinin gerdânına
Tâ ziyân ermeye anın cânına

Bağla şol yerde ki izn-i şer′ olur
Anı boş etme ki bildiğin kılur

Bâğı hâlî sanma vardır sâhibi
Kadr-i hâcetce yiyigör ey ebî

Key sakın cem′ eyleme hill ü harâm
Varıcak kabre çekilmeye garâm

Mâl-i dünyâ mâr durur sanma asel
Son peşîmân assı etmez fi′l-mesel

Nakl ü akla tâbi′ ol pend eylese
Pend ile her kûşeyi bend eylese

İ′tirâz etme sakın hem-çü şeğâl
Uy savâba tutmagıl râh-ı dalâl

Bî-edebden dediler öğren edeb
Bak şağâlin hâline çekme taab

Hırs ile hor olmasın nefs-i nefîs
Pes tama′ birle nefîs olur hasîs

Hem-çü rûbâh bulmak istersen rehâ
Cehd edip bunda sebük-bâr ol şehâ

Yüklenirsen bunda ger vizr-i sakîl
Müşkil olur kabre sığmak ey cemîl

Hoş meseldir hoş münâsib kıssadır
Âkıla her harfi küllî hissedir

Pes kelâm-ı gayb idi geldi dile
Kadrini ancak bunın ârif bile

Hazret-i Süleymân Sâhib-i Zebûr İken Âr Etmeyip Mûr-ı Bî-Zûrdan Va'z u Nasîhat Taleb Eyledikleri

Mûr-ı dânâ şâha çün verdi cevâb
Cümle sözü hûb u matbû' u savâb

Dedi ol şeh sözünü kand eylegil
Bana bir kaç vech ile pend eylegil

Kim senin pendin ile âmil olam
Olmaya ki her işe gâfil olam

Zerreden ârif odur ki pend ala
Şûr-ı nefsi tâ ki anın kand ola

Dedi ol mûr ey Süleymân-ı Nebî
Hâşe kim ola peyamberler gabî

Hak sana kıldı musahhar yelleri
Kat′ edersin nice aylık yolları

Tahtını her dem götürür ol revân
Kanda istersen ulaştırır devân

Pes işârettir ki dünyâ yel ola
Yelenin destinde ancak yel kala

Âkıl olan kimse dayanmaz yile
Dayanırsa düştüğü vaktin bile

Şöyle bil ki işbu dünyâ yel durur
Sâhibini bir nice gün yıldırır

Her kimi etse Süleymân bu cihân
Mührünü alır elinden bir zamân

Gönlünü vermez buna âkıl olan
Kendiyi kul eylemiş gâfil olan

Hazret-i Şâh Nasîhat-ı Mûrdan Tamâm Hazz Edip Ziyâde Taleb Ettikleridir

Dinledi şeh dedi dahı kıl ziyâd
Kim nasîhat birle hâsıldır murâd

Açtı ağzın dedi ey sâhib-Zebûr
Key sakın kalbini gelmesin gurûr

Hak sana vermiş durur bir hâtemi
Anın ile zabt edersin âlemi

Pes işârettir ki cümle bu cihân
İki dirhem taşa değmez bî-gümân

Çünki dünyâ devletinin sonu let
Âkıl olan ana etmez iltifet

Çün Süleymân işbu pendi dinledi
Eltaf-ı vech ile tahsîn eyledi

Hazret-i Süleymân'ın Mûr-ı Zaîfe Leşkerinden Suâl Ettiğidir

Diledi kim ola hâlinden habîr
Ağzın açıp saçtı misk ile abîr

Dedi kim ey şâh-ı mûrân bir suâl
Eylesem var mı cevâbına mecâl

Dedi ey şeh her ne buyursan sezâ
Şeh hitâbından şeref bulur gedâ

Dedi mûra söyle hâlin bilelim
Askerin mi çok ola yâhud benim

Cevâb-ı Mûr-ı Zaîf

Dedi ol mûr leşkerim artık durur
İşbu hâli Hak bilir tanık durur

İşidip dedi Süleymân-ı zamân
Gözlerimle göreyin gitsin gümân

Emr kıldı leşkerine mîr-i mûr
Çıktı bir cinsi ininden bî-fütûr

Doldu sahrâ vü dereler dağ u taş
Sanasın mûr oldu cümle kuru yaş

Bunu gördü vü Süleymân tanladı
Leşkerinden dahı kaldı mı dedi

Dedi bir cinsi durur bu yâ imâm
Hak bilir ki dahı çıkmadı tamâm

Buncılayın dahı yetmiş cinsi var
Ger çıkar anlar dahı kanda sığar

Çünki şâha hâl-i mûr oldu ıyân
Söyledi bu sözü anda der-miyân

Cevâb Ber-Sebîl-i İnsâf

Ger garîmin mûr ola merdâne bak
Okuyugör her birinden bir sebak

Herkese etme hakâretle nazar
Ma'nî gözle olma sakın bî-basar

Anca mûr anladığın merdân olur
Nice gürbe bildiğin şîrân olur

Her kişi mestûr olur tahte'l-lisân
Söylese hâli bilinir ol zaman

"Hz. Ali şöyle buyurmuştur: İnsanın şahsiyeti dilinin altında gizlidir."

Çünki bunda oldu bu sözler tamâm
Diledi ki göçe andan ol hümâm

MûruN Hazret-i Süleymân'ı Ziyâfetine Da'vetidir

Bir rivâyet dahı var beyne'l-enâm
Şöhreti var söyler anı hâs u âm

Şeh Süleymân çünki göçmek diledi
Ahsen-i vech ile ol mûr söyledi

Dedi kim ey revnak-ı rûy-ı zemîn
N'ola teşrîf eylesen dervîş evin

Ya'nî ben miskîne mihmân ol şehâ
Cüsse-i bî-cânıma cân ol şehâ

Gerçi kim mûrum hakîrim kara yüz
Lîki cümle bir şehin kullarıyız

Hak seni şâh etti bizi zîr-i dest
Sana bir olmak gerek bâlâ vü pest

Menzil iken şemse eflâk ü bürûc
Her gedânın beytine eyler vülûc

Naksa varmaz anın ile rif'ati
Artık olur belki her gün rağbeti

Ben gedânın hâtırını eyle şâd
Hak seni şâd eylesin *yevme't-tenâd*

Bana bu izzet yeter kim denile
Sohbet etmiştir Süleymân mûr ile

Da'vetin bu vech ile etti tamâm
İmtihân etti anı ol dem imâm

Dedi lutf ile ana ey mîr-ı mûr
Leşkerim çoktur olursun bî-huzûr

İns ü cinn ü vahş ü hem hayl ü haşem
Bunlara lâzım durur vâfî niam

Anladı ki işbu sözdür imtihân
Gör ne der lutf ile nemle ol zamân

Dedi ana ey Süleymân-ı Nebî
Bu gamı şunlar yesin k'ola gabî

Gerçi kim konukladığım şâhtır
Gam yemem zîrâ veren Allâh'tır

Neye kâdir ola mûr-ı bî-mecâl
Lîki avnullâha ettim ittikâl

Bilirim cümleye oldur rızk-dâd
Şunu kim yazdı ezelde bî-midâd

Rızk için gam yer mi hiç âkıl olan
Derdine düşmüş yeler gâfil olan

Da'vet-i Mûra İcâbet-i Şâhtır

Dinledi şeh anda çün mûrun sözün
Pes icâbet sûyuna tuttu yüzün

Hoş konuk oldu Süleymân-ı zamân
Gitti ini içre ol nemle devân

Kasdı bu ki mâ-hazar ihzâr ede
Özr ile az nesnesin iksâr ede

Kavmine dedi ki müjd'olsun size
Hak konuk verdi Süleymân'ı bize

Sür'at eylen mâ-hazar ihzâr edin
Her birin bir vech ile i'zâr edin

Gûş edip bu sözü handân oldular
Sa'y ile her biri çendân oldular

Koptı ol dem içlerinde bir nefîr
Def'-i ihzâr eylediler çok şaîr

Yığdılar meydân içinde bî-şumâr
Mûr-ı bî-dilden bu işi kim umar

Bu cevi der kandan aldın anda hân
Dedi budur fazla-i esb-i şehân

Kendisi dahı cerâdın riclini
Ağzına almış görün n'eyler anı

Çün getirdi haclet ile ol butu
İzzet ile şâhın önünde kodu

İ'tizâr-ı Mûr-ı Zaîf

Hoş fesâhatla terennüm eyledi
Şöyle kim ol şeh tebessüm eyledi

Özr ediben dedi ey şâh-ı kebîr
Sen Süleymân u benim mûr-ı hakîr

Ben kim olam sana lâyık nem ola
Sana nisbet nice yem şebnem ola

Pes karınca ne ola aşı n'ola
Lîki maksûdu budur âşin'ola

Çün şehâ mühdî olan karıncadır
Herkesin ihdâsı mikdârıncadır

Terennemet bi-fasîhi'l-kavli ve-ma'tezerat
İnne'l-hedâyâ alâ-mikdâri mühdîhâ

Pes bu minvâl üzre çok dedi kelâm
Hüsn-i vech ile kabûl etti imâm

Emr kıldı aldılar bundan kamu
Doydu asker halkı bunla ey amû

Sanasın kim kimse bundan almamış
Ot u arpa hep durur eksilmemiş

Zîra ol mûr anda etmişti duâ
Anın için Hakk ana verdi nemâ

Pes demişti anda ey Rabb-i Celîl
Sen beni etme Süleymân'a hacîl

Çün murâd-bahş pâdişehtir ol Hudâ
Ol duâsın nemlenin kıldı revâ

Ta'mîm-ı Ahvâl

Kim ki ol dergâha kıldı ilticâ
Rûzı rûşen olusar leyli dücâ

Her kimin kim kârı olsaydı asîr
Ana arz ile olur gâyet yesîr

Lîki arz etmekte herkes bir değil
Kalb-i sâfîde biter reyhân u gül

Sûz ile atılsadı tîr-i duâ
Erişir ana nişân olsa Sühâ

Kavl-i acmâ olıcak böyle mücâb
Ola mı insin duâsına hicâb

Hisse Ez-Kıssa

Yine bu işten bize çok hisse var
Ârif isen gel olugör hissedâr

Gör ki kadrince karınca himmetin
Sa'y edip ileri iltür gayretin

Gayret ile olduğu-çün ol devân
Ana mihmân oldu ol şâh-ı cihân

Her kişi sa'yince bulur devleti
Sa'y edegör tâ bulasın izzeti

Âdet etse kişi nefsine kesel
Yemez ol kes rûh-ı nahlîden asel

Buna şâhiddir kelâm-ı zü'l-atâ
Leyse li'l-insâni illâ mâ-se'â

Râh-ı Hak'ta sâî ol etme zühûl
Cebre meyl etme sakın hem-çü cehûl

Dediler ol nemleye sad âferîn
Sa'y ile oldu Süleymân'a karîn

Hem dahı gör ki o şâh-ı memleket
Rif'at-i şân ile etti meskenet

Ni'metine gark iken her mûr u mâr
Nemleye oldu konuk etti karâr

Şâh iken mûrun sözün redd etmedi
Gitme dedi konuk oldu gitmedi

Nezd-i Hak'ta olmak istersen ulu
Mûr ile mûr ol sakın etme ulû

Kibr ü kübrün çünki birdir sûreti
Kibri terk et tâ bulasın devleti

Hazret-i Süleymân San'â'ya Kondukta Hüdhüd Bulunmayıp Ukâbı Ardınca İrsâlidir

Gel beri ey hüdhüd-i aklı zekî
Aç gönül evrâkını andan oku

Perr-i himmet açıp âğâz eylegil
Gir sebâ-yı şevka pervâz eylegil

Ma'rifet tâcın vurun ol kıssa-hân
Ver bize Belkîs-i ma'nîden nişân

İşide anı Süleymân-ı zamân
Rişte-i İslâm'a nazm ede hemân

Çün konukluğun tamâm etti o mûr
Diledi ol şâh ede andan ubûr

Yel götürdü tahtını oldu revân
Erdiler San'â'ya anda ol zamân

Gördüler bir hoş makâm-ı müstevî
Bitmiş anda hem nebât-ı hızrevî

Diledi anda konup kıla namâz
Hem gıdâ edip ede şükr ü niyâz

Pes henûz olmuş idi vakt-i zevâl
Ol araya kondu ol sâhib-cemâl

Çün vüdû için Nebî su diledi
Anın için yokladılar hüdhüdü

Hüdhüdü komuştular su üstüne
Ya'nî su bulaydı kanda istene

Zîra bir yerde bulunmasaydı su
Hendeseyle anı hoş bilirdi o

Yerin altında bilirdi bî-nizâ'
Der idi hem anlara kadr ü zirâ'

Kazar idi dîvler anda bir kuyu
Çıkarırlar askere yeter suyu

Yer ana olmazdı hâil görmeden
Nitekim sizler görürsiz sırçadan

Ba'zılar demiş ki ol şâh-ı cihân
Üstüne kuşlar olurdu sâyebân

Çün Süleymân üzre düştü âftâb
Kuşları yokladı bir birden hisâb

Gördü kim hüdhüd görünmez câyı boş
İstedi şeyhu't-tuyûrdan anı hoş

Kerges-i şeyhu't-tuyûru okudu
Göremezem hüdhüdü n'oldu dedi

Bana n'oldu ki göremezem anı
Yoksa gaybet m'eyledi benden teni

Dedi elbetde azâb edem katı
Yâ boğazlayam anı yene eti

Yâ bana şey'-i acîb ile gele
Kim anın bu cürmüne hüccet ola

> *"(Süleyman) kuşları gözden geçirdi ve şöyle dedi: Hüdhüd'ü niçin göremiyorum? Yoksa kayıplara mı karıştı? Ya bana (mazeretini gösteren) apaçık bir delil getirecek ya da onun canını iyice yakacağım yahut onu boğazlayacağım!" Neml suresi, 27/20-21.*

Dedi kerges yâ Nebî ben bilmezim
Dahı kanda olduğın anlamazım

Lîki ukkâba sorun şâyed ola
Hüdhüdün kanda idügin ol bile

Okıdılar pes ukâbı geldi ol
Dedi anı ben getirem yâ Resûl

Gitti tavşancıl hevânın yüzüne
Gel beri bu def'a hüdhüd sözüne

Gördü hüdhüd ki konar şâh-ı cihân
Diledi seyr ede sûy-ı âsmân

Bir zamân etti suûd-ı ber-hevâ
Baktı yer yüzüne gördü bir fezâ

Kim anın gibi çemen görmüş değil
Anda çok bitmiş idi reyhân u gül

Hoş gülistân u akardı selsebîl
Değme bülbül ana bulmazdı sebîl

Belkîs'un bostânı idi ol fezâ
Ana meyl eyledi hüdhüd ez-kazâ

Yumdu perrini vü süzüldü hemîn
İndi ol bostâna kondu ber-zemîn

Gördü bir hüdhüd durur Anfîr adı
Bu varan hüdhüd adı Ya'fûr idi

Pes Yemen Anfîr'i Şâm Ya'fûr'una
Dedi kandan geldiniz me'mûr ne

Dedi şimdi Mekke'dendir gelmemiz
Kişver-i Şâm'dır velâkin ilimiz

Şeh Süleymân kondu San'â'ya bu gün
Cümle şâh anın katında ser-nigûn

Ben anın hâdimlerinden biriyem
Ana nisbet katre olmaz nice yem

Yer yüzinde ins ü cin sultânıdır
Vahş ü tayra hükm eden fermânıdır

Der ana Anfîr Süleymân kim iki
Yer yüzinde pâdişâh var mı iki

Dedi kim Ya'fûr Süleymân-ı Nebî
Kim Nebî Dâvud durur anın ebi

Hem nebî durur o hem şâh-ı cihân
Tahtını yeller götürür her zamân

Mecmaa'l-bahreyndir ol sâhib-kırân
Mâye-i devlet olur ana kırân

Kavl-i Allâh birle ol hâkim durur
Pes ana tâğî olanlar kim durur

Ol Süleymân ola ben hüdhüd-nahîf
Nicesi vasf edem anı ben zaîf

Döndü ana dedi ey murg-ı zarîf
Kim durur şâhın senin olgıl arîf

Dedi Anfîr bu şehirden bir kuşam
Sâye-i Belkîs ile hâli hoşam

Dedi Belkîs kim durur bildir bana
Dedi diyem bir bir evsâfın sana

Dedi Belkîs'tır bu yerde melike
Pâdişâhlıkta buluptur meleke

Cümleten arz-ı Yemen zabtındadır
Ancılayın pâdişâhdı kandadır

On iki bin beğleri vardır tamâm
Her biri yüz bine kâdir ve's-selâm

Gerçi kim sûrette avrettir o şeh
Lîki şehler içre olmuştur çü meh

Ger güneş doğaydı ez-ufk-ı semâ
Mâh u encüm olusarlar bî-ziyâ

Saltanatta şöyle bulmuştur kemâl
Pes kamu şehler katında bir hilâl

Berr ü bahr içinde bunun adli var
Kim diye dünyâda bunun adli var

Gel sana göstereyin köşkün anın
Hem dahı gör nicedir mülkün anın

Bir murassa' kasrı vardır key ulu
Her şebin anda yatar ol bahtlu

Dedi Ya'fûr gideli eğlenmişim
Hem bu câya bî-icâzet gelmişim

Şâyed ola yoklaya şâh-ı cihân
Bulmayalar nefsime ere ziyân

Pes icâzet ver ki edeyin rücû'
Varayın ol şâh önüne bâ-huzû'

Dedi Anfîr ana kim ey hoş-siyer
Pâdişâha iltigör bir hoş haber

Bu haberler belki şâha hoş gele
Hem senin te'hîrine bir özr ola

Bu sözü tahsîn edip Ya'fûr o dem
Seyr-i Belkîs için vurdular kadem

Ez-În-Cânib Sıfat-ı Arş-ı Belkîs

Gördü anda bir aceb kasr-ı azîm
Olmamış anın gibi misli adîm

Dört direk üzre yapılmış bir binâ
Kadruhû seb'ûne zer'an fi'l-hevâ

Bir direk yâkût-ı ahmerden idi
Birisi yâkût-ı ahdardan idi

Birisi dahı zümürrüdden anın
Râbi'incisi idi dürden anın

Anın evsâfında kâsırdı zebân
Anın için kasr-ı kasr ettik hemân

Belkîs'ı vü kasrını seyr eyledi
Zabt edip ahvâlini gör n'eyledi

Dedi Anfîr'e o dem ey murg-ı hoş
Gel benimle bile edelim hurûş

Tâ bilesin ki Süleymân-ı zamân
Yer yüzünde olmuş ol şâh-ı cihân

Açtılar perrini bunlar ber-vifâk
Gördüler ukkâbı gelir ittifâk

Ferr-i perrinden sadâ dolmuş cihân
Rîşinin her birisi eyler figân

Anladı hüdhüd ki kasd eder o dem
Yalvarıp ukkâba pes verdi kasem

Dedi ey şâhu't-tuyûr kıyma bana
Şol Hudâ hakkı ki fer verdi sana

Çün Hudâ nâmın işitti ol Harîf
Titredi her rîşi san berk-i harîf

Dedi ey murg-ı zaîf aklın kanı
Kendi destinle helâk ettin seni

Çok vaîd etti Süleymân-ı zamân
Başına dar olusardır gin cihân

Döndü ukkâb ile uçtular revân
Vakt-i asr olmuş idi hem ol zamân

Erdiler pes arz-ı San'â'ya o dem
Hüdhüdü almış idi efkâr-ı gam

Cümle kuşlar karşıladı bunları
Unf ile söylerdi anın her biri

Kimisi der ki keser başın senin
Akısardır dîdeden yaşın senin

Kimisi dir ki yolup uryân eder
Âteş-i tâbân ile biryân eder

Bırağır şol ıssı günde güneşe
Vây ana kim bu azâba sataşa

Kimisi der ki yolar rîşin senin
Beyt-i mûr içre biter işin senin

Kimisi der ki hilâf-ı cins ile
Emr ediser nice müddet habs ile

Gammı üzre hüdhüdün gamm vurdular
Derdine vakt-i devâ semm vurdular

İbret-i Murgân

Çünki dâma düşe bir murg-ı zirek
Pes temâşâdır ile ancak gerek

Cem′ olup cümle temâşâcı olur
Ellere seyr ü bana acı olur

Kimisi güler kimi yol gösterir
Kimisi sağ u kimi sol gösterir

Kimisi levm ü kimi takrî′ eder
Kimi ardınca kimi tasrîh eder

Kimisi hoş oldu der kimi güler
Kimse bulunmaz gözü yaşın siler

Kimse bulunmaz ana ol dem sadîk
Bahr-i gurbette kalır şöyle garîk

Dahı bulunmaz imiş nân u nemek
Gerçi çoktur âşinâ vakti yemek

Âşinâ oldur k′ola sâbit-kadem
Dest-gîri oladır şâdî vü gam

Birisi demez giriftâr oldu ol
Sen halâs eyle anı ey lutfu bol

Böyledir hâli zamâne halkının
Yolulu şaşırma yâ Rab kimsenin

Âlem içre olmaya bundan elîm
Güle a'dâ düşe girdâba halîm

Raca'nâ İle'l-Kıssa

Bunları gûş etti hüdhüd-nâ-tüvân
Her azâbı fikr kıldı bir zamân

Terk-i ser etmek dedi âsân ola
Pes nihâyet bu ki ten bî-cân ola

Hem kolaydır bu dahı uryân olam
Âteş-i tâbân ile biryân olam

Cümlesine râzî oldum ben zebûn
Lîki nâ-cinse rızâ vermez derûn

Nezd-i âkıl gayrısı âsân olur
Sohbet-i nâ-cins azâb-ı cân olur

Der idi dilden ki ey halk-âferîn
Sen beni nâ-cins ile kılma karîn

Bundan özge olmaya dûzah terin
Kim kişi nâ-cins ile ola karîn

Hisse Ez-Hisse

Gel sana bu kıssalardan hisse var
Ârif olanlar olurlar hissedâr

Kıssanın aldanma zâhir kışrına
Kışrını kesr et eresin lübbüne

Tâ sana hâsıl ola zevk-i derûn
Aldanır kışrına her nâ-dân-ı dûn

Mağzını al tu'ma-i rûh et i cân
Kışrını alsın alaf etsin hasân

Bil ki aslındır senin nûr-ı resûl
Ric'at eyle aslına olma fodûl

Aslına meyl eyle dâim ey cüvân
Aslına vâsıl ola tâ kim bu cân

Bil senin cinsin değil şeytân u gûl
Rûhunu niçin edersin ana kul

Bülbül-i rûhun yeri gülzâr iken
Nice mesken ola her gülsüz diken

Aslı çünki bülbül-i rûhun nefîs
Yaraşır mı pes ana zâğ-ı hasîs

Bâğ-ı kudsîden geliptir dünyeye
Zâg ile konmak düşer mi cîfeye

Âlem-i aslîden etmişsin zühûl
Nefsine hoş geldi dünyâ ey cehûl

Pür-mu'attarken dimâğın bûy-ı û
Hoş mülevves eylemiş çirkin kohu

Anladın mı nereden erdi halel
Bûy-ı sırkın hoş gelir hem-çü cual

Zîra nâ-cins ile oldun hem-nefes
Pes karîn-i fi'lin işler cümle kes

Verdi hüdhüd hırmen-i cismi yele
Tâ musâhib olmasın nâ-cins ile

Sen ki insân-ı mükerrem olasın
Pes niçin nâ-cinse hem-dem olasın

Yaraşır mı merteben insân ola
Zâğ ile tûtî sana yeksân ola

Ger ulaştın ise işbu hisseye
Şimdiden geri gelelim kıssaya

Ez-În-Cânib Kelâm-ı Hüdhüd ve Ahvâlü'l-Kıssa

Döndü hüdhüd dedi yârân-ı safâ
Ben vefâ umdum yedim seng-i cefâ

Ben garîbe çünki etti şeh vaîd
Dahı söz dedi mi tâ tutam ümîd

Kim o söz şimdi bana ola menâs
Hem bu nefs-i bî-kesim bula halâs

Dediler ki söyledi bir söz Resûl
Ol mürüvvet ma'dini sâhib-usûl

Budur ol dedi meger vere cevâb
Ol cevâb ola savâb-ender-savâb

İşidip hüdhüd bunu oldu ferâh
Dedi mercûdur gide benden terah

Geldiğini duydu çün ol âftâb
Okudular hüdhüdü ol dem şitâb

Kürsî kodular o şâha ol zamân
Pes suûd etti o dem sâhib-kırân

Pür-mehâbet oldu meclis ey dilîr
Çün oturdular ulular yer yer

Emr kıldı ki Süleymân n'ideler
Vahş u tayrı cümle ihzâr edeler

Tâ görüben cümlesi ibret ala
Her birisi hizmetinde cüst ola

Çün siyâset birle zabt olur cihân
Lâyık oldur ki ede şâh-ı zamân

Kangı şehde ki siyâset olmaya
Ol vilâyet içre revnak kalmaya

Uğrunun mâlın ala çünki emîr
Fi'line tahrîk edip olur zahîr

Mâl ile çün mücrim olan kurtula
Gayrıya cürm etmeğe cür'et gele

Ol sebebden dola âlem şerr ü şûr
Başlaya yer yer ede fitne zuhûr

Pes azâb etmek gerek hüdhüd-misâl
Gayrıya isyâna kalmaya mecâl

Çün getirdiler huzûra hüdhüdü
Çok tahiyyât ü senâlar okudu

Lîki havfından gidipti zehresi
Hep temâşâcı oluptu çevresi

Bast edip yere cenâh-ı züllini
Meskenetle hem sürürdü zeylini

Sürüyürek kanadın vard'ileri
Şâh-ı âlem dedi dahı gel beri

Çün karîb oldu şu mikdâr yanına
Hüdhüdün yapıştı ol şeh başına

Çekti kendiden yana dedi ana
Kanda idin çok azâb edem sana

Dedi hüdhüd yâ Nebî rahm eylegil
İşbu kuş cânına az zahm eylegil

Şol günü yâd et geliser ey Nebî
Duracaksın sen dahı hüdhüd gibi

Cümle şey'e anda bir sultân olur
Şâh ile ol gün gedâ yeksân olur

Hak huzûrunda vukûfun yâd edip
N'ola geçsen ben kulun âzâd edip

Şimdi kâdirsin ne etsen ben garîb
Lîki ilm-i Hak bize bizden karîb

Çün işitti Şeh Süleymân bu sözü
Âh ediben yaş ile doldu gözi

Titremek tuttu hemân sâat anı
Sür'at ile tiz koyuverdi anı

Bir zamân durdu teemmül eyledi
Döndü rıfk ile ana hoş söyledi

Dedi sana n'oldu kim tiz gelmedin
Vakti birle hizmete bulunmadın

HüdhüdüN Hakîkat-i Hâli ve Cevâb Verdiğidir

Gitti havfı dedi hüdhüd-tâcdâr
Hoş fesâhatla ana ey gül-izâr

Bir aceb nesne ihâta eyledim
Sana demeklik için hıfz eyledim

Bir haberdir ki dahı sen bilmedin
Tâ ile'l-ân ana vâkıf olmadın

Ol sebebden kâsır oldum hizmete
Dilerim kim diyem anı hazrete

Der Süleymân ana ey murg-ı zarîf
Gördüğün bildir nedir olgıl arîf

Şehr-i Sebâ'yı ve Havâsın Medhdir

Dedi hüdhüd ana ey kalbi safâ
Varmışım bir şehre kim adı Sebâ

Bir ulu şehr ü binâsı key acîb
Nicesi vasf edem anı ben garîb

Her fasılda i'tidâl üzre hevâ
Kaml ü bürgûs u baûz olmaz şehâ

Taşradan gelseydi işbu cümleden
Şehre girdükte ölürler cümleten

Cümle bostân içre var tâk u kemer
Sanki Tûbâ anda her şâh-ı semer

Şöyle kim vasf etse vassâf-ı cihân
Binde birin diyemezler bî-gümân

Belkîs'ın Akl-ı Kiyâsetin Vasf Edip Şâha Hem-Ser Olmağa Liyâkatin Ta'rîftir

Ol vilâyet pâdişâhı bir hatun
Nice merdi bakışı alır satun

Kendinin bir arşı var gâyet azîm
Yetmiş arşın boyı var misli adîm

Birbiri içinde yedi kasrı var
Âlî sûruyla havâlî hasrı var

Pes sekizinci idi arşı anın
Sîm ile zerden idi ferşi anın

La'l ü yâkût idi cümle seng ü hışt
Kim görürse der ana heşt bihişt

Şöyle kim vasfında âcizdir dilim
Binde birisi değildir bu belim

Hem dahı esbâb-ı şâhî her ne var
Cümlesi anda bulunur bî-şumâr

Re'y ü tedbîr içre yoktur bendeşi
Küfv bulunmamış ana hiç bir kişi

Bir güherdir sâfî vü nâ-süftedir
Rişte-i şâha yaraşır öyle dür

Nâmı Belkîs sûreti gâyet latîf
Aklı kâmil cümle evzâ'ı zarîf

Belkîs'ın Mâderi Cinnî OlduğunuN Aslın Beyân Eder

Hem dahı aslın sorarsan ey Nebî
Mâderi cinnî imiş insî ebi

Hem atasının adı Şerhîl idi
Kuvvet-i cismîde sanki fîl idi

Key ulu şâh idi çün ol nâmdâr
Diledi ki aladı bir gül-izâr

Şâh-ı âfâkın kızın beğenmedi
Kendinin marzıyyesi bulunmadı

Ol zamânın hâli bu idi hemîn
Cinn ile insân görürdü birbirin

Birbiriyle söyleşirlerdi murâd
Hoş olurdu her taraftan ittihâd

Söz budur tefsîr içinde tutma rayb
Çünki âlem fitne oldu oldu gayb

Buldular bir cinni key hasnâ idi
Nâmı Reyhâna velî ra'nâ idi

Diyesin kim cin değildi cân idi
Nicelere belki ol cânân idi

Pes nasîb oldu ana akd-i nikâh
Hill ile cem' oldu olmadı sifâh

Bir gece dokundu tîri bâ-hedef
Katre-i nîsâna câ oldu sadef

Çün vücûda geldi Belkîs ba'd-ez-ân
Sanki Zühre tâli' oldu ol zamân

Bu idi çünki o meh buldu kemâl
Gün-be-gün efzûn idi hüsn-i cemâl

Sâl çâr-deh erdi hüsnî ayına
Oldu zevk ehline hüsnü âyîne

Nice şehler ana gönderdi resûl
Dilediler olmadı biri kabûl

Kimseye vermez rızâ açmaz dehân
Açmadı ol kuflu miftâh-ı şehân

Umarım ki ol ola mısbâh-ı şâh
Aça anın kuflını miftâh-ı şâh

Belkîs'ın Babası Şerâhil Rıhlet Edip Belkîs Yerine Şâh Olduğudur

Çün budur kâide-i leyl ü nehâr
Geh hazân olur cihânda geh bahâr

Doğdu çünki tulunur her âftâb
Pes nedir dünyâ için bunca şitâb

Yâ niçin mağrûr ola sâhib-kemâl
Çün kemâli durur esbâb-ı zevâl

Tekyegâh olsa sana zerrîn serîr
Merkadin olusar âhir kuru yer

Çün Şerâhil pâdişehti çok zamân
Erdi bir gün ömrü bâğına hazân

Çünki bu dünyâ değil dâr-ı makar
Hayli ömrî eyledi bundan sefer

Yoğ idi ferzendi Belkîs oldu şâh
Kavminin içine düştü iştibâh

Kimisi şeh-zâdedir etti kabûl
Kimisi zendir diye etti nükûl

Pes hilâf edenler etti ihtiyâr
Bir kişiyi pâdişâh ey bahtyâr

Çün nizâ′ oldu ara yerde hemân
Her taraftan ehl-i tedbîr bî-ziyân

Cem′ oluban hüsn-i tedbîr ettiler
Sulh için tedbîrlerin bir ettiler

Pes müsâvî buldular ol kişveri
Hissesine hâkim oldu her biri

Geçti bunun üzre nice sâl ü mâh
Zulme meyl etmeğe başladı o şâh

Çünki bed-asl idi oldu kârı bed
Bed-asıldan yeğ demişler mâr-ı bed

Zulmü tası semm ile dolmuş tamâm
Şöyle kim içmişti andan hâs u âm

Tâ şu hadde kim re'âyâ ehline
El uzadırdı cinâyet kasdına

Zen ki âdil olsa yeğdir bî-gümân
Merd-i zâlimden ki ettirir figân

Hâssa kim ol zâlim ola ecnebî
Ecnebîye şeh demez illâ gabî

Şâh odur ki ola anda nesl-i hâs
Saltanat emri götürmez is ü pas

Her işi ehline sevk eder Hudâ
Şeh mi olusar ya ferzend-i gedâ

Demek ile şeh mi olur tekke-şîn
Şâh odur ki işleye şehler işin

Halk-ı âlem çünki rencîd'oldular
Cem' olup Belkîs'a şekvâ kıldılar

Dedi Belkîs her ne kim etse olur
Şâhınızdır çünki elden ne gelir

Bu sözü gerçi demişti sûrete
Lîki yanmıştı derûnu gayrete

Erde kim olmasa gayret hem-çü zen
Ra'yesi lâ-büd olur sâhib-hazen

Belkîs'in Hîle İle Ol Zâlim Hâkimi Ele Getirip Katl Ettiğidir

Zûr ile çün fitne elvermez işe
Hîle kârıdır düşen ancak başa

Yazdı tiz bir nâme gönderdi ana
Kendisini anda arz etti ana

Dedi cem' et leşkerim eşrâfını
Hutbe edip iste anlardan beni

Râzî oldum ben sana varsam gerek
İşbu kârı etme te'hîr ey zirek

Senden özge nefsime yoktur sezâ
Anın için ben sana verdim rızâ

Çün okudu nâmeyi ol nâmver
Göremez hazzından ol zîr ü zever

Kâsıda hil'at giyürdi bî-kerân
Oldu gönlünden gûyâ kev ehremân

Yazdı bu dahı ana bir nâme hoş
Ne demiştir anı dahı eyle gûş

Gil gibi biraz ezildi samradı
Kendi kendiye sevindi gümredi

Dedi maksûdum idi çoktan bu kâr
Gelmeye derdim bana ol gül-izâr

Çünki câiz ola gelmeklik bana
Yüzüm üzre sürünü varam ana

Ben buna değmezdim ihsân ettiler
İşbu müşkil ukdey'âsân ettiler

Bilmedi ki uğrayısar müşkile
Anlamaz miskîn ki başa ne gele

Ol Zâimin Belkîs'ı Dilediğidir

Hutbe esbâbın müheyyâ eyledi
Belkîs'ın kavminden anı diledi

Dediler ki emr anın biz bilmeziz
İşbu işte biz ana söz kılmazız

Dedi kendi nâme gönderdi bana
Lâzım olmuştur anasız siz ana

Andılar pes dedi kim verdim rızâ
Zîra anı kendime buldum sezâ

Kavm-i Belkîs birbirine dedi hep
Râst düğündür gelmez ise sonu çep

Kimse bu sırra değildir ehl-i râz
Cümlesinden eder idi ihtirâz

İki baştan bir yere geldi vekîl
Pes nikâh olundu bâ-vech-i cemîl

Çok nisâr ettiler anda sîm ü zer
Hoş gınâya erdi nice der-be-der

Muhtasarca pes düğün oldu dü gün
Kimse bilmez olusar câna düğün

Ba'de's-Sûr Güyegü Olduğudur

Askeriyle geldi Belkîs şehrine
Verdiler nice yük altın mehrine

Mâ-hasal çün hâlî ettiler sarây
Dediler dâmâda gel şâhım der-ây

Hoş oturmuş idi Belkîs arşına
Sûreti aks etmiş idi ferşine

Şemse câ olmuş idi burc-ı hamel
Rif'atinden değmemişti ana el

Hoş tavâşîler getirdiler anı
İvdiğinden kılca kalmadı cânı

Bir nice derden içeri girdiler
Pes harîm-i arşa ol dem erdiler

Baktı arşa gördü doğmuş âftâb
Bâb-ı mekrinden yazar hüsnü kitâb

Şarâb İle Mest Ü Harâb Edip Emrin Tamâm Ettikleridir

Çünki gördü hüsnünü oldu harâb
Dedi Belkîs eyleniz bezm-i şarâb

Meclis ehli cümlesi duhter idi
Her birisi berk-i gülden ter idi

Sâkî oldu cümlesinden bir güzel
Zer kadeh tutardı anda sîm el

Pes yürüttüler ayağı bir zamân
Hâlet-i hamr oldu bunlarda ıyân

Güyegüye oldu çün vakt-i medîd
Remz ile der sâkîye *hel min-mezîd*

Verdiler dolu ana şaştı ayak
Esb-i aklı gitti vü kaldı yayak

Kesti başını o demde aktı dem
Buna gam Belkîs'a oldu dem kadem

Kasrının burcuna astılar başı
Zâhir oldu çün bitirdiler işi

Çin sabâh oldu çü asker yer yerin
Durdular meydân-ı kasra yer yerin

Tâ görüp şâhı mübârek diyeler
Her biri yolunca hil'at giyeler

Çün güneş doğdu ziyâ doldu cihân
Âşkâre oldu olmuşlar nihân

Gördüler başı asılmış burcuna
Bildiler dokunmamış el dürcüne

Anladılar ki bu kârı mekr imiş
Gerçi hatundur velî pür-fikr imiş

Kimse vâkıf olmamıştı bu işe
Cümle âlem duydu çün erdi başa

Bu iki leşker kopardılar sadâ
Dediler ki sana şâh olmak revâ

Bî-taab çün düşmene kıldın gazâ
Heft kişver şahlığı sana sezâ

İbret

Âl ile gör nice etti şîri mûş
Her emirde bil gerektir fikr ü hûş

Güc ile çünki tutulmamış göcen
Re'y ile sayd et ne incin ne gücen

Zûr ile etmez işin insân olan
Unf ile işler işin nâ-dân olan

Çün teennîdir her işte ez-îlâh
Fikr ile et olmayam dersen tebâh

> *"Hz. Muhammed şöyle buyurdu: Yavaş ve temkinle hareket etmek Rahman'dan, acele etmek ise şeytandandır."*

Çünki Belkîs düşmene buldu zafer
Cümle âfâka yayıldı hep haber

Halk-ı âlem çünki olmuştu bîzâr
Okudular cânına la'n-i hezâr

Pes şitâ-yı zulm idi leyl ü nehâr
Şems-i adlî doğuban oldu bahâr

Yoğ idi bir kimse hayf oldu diye
Zâlime kim ola kim bunu diye

Âdilin bir mûyu düşse cümle nâs
Vâcib oldur ki edeler ana yas

Belki mûyu düşmeden bir âdilin
Başı düşmek yeğ durur bin zâlimin

Âdil için dâ'îdir bay u gedâ
Zâlime insâfını versin Hudâ

Belkîs'ın Âftâb-Perest Olduğunun Sebebin Beyân Eder

Emn ile doldu kamu arz-ı Yemen
Belkîs için oldu hep bâğ u çemen

Adl ederdi gerçi Belkîs mülküne
Lîki zulm ederdi kendi nefsine

Zîra kim şemse tapardı ol sanem
Bilmemişti dîn ü îmân u şiyem

Bu idi ana sebeb ki ibtidâ
Da'vet etti beğlerin kıldı nidâ

Dedi ecdâdıma kim idi İlâh
Görünür mi gözlere yoksa penâh

Söyleniz ma'bûd-ı ceddim bileyim
Bende olup ben de secde kılayım

Dediler kim yer ü göğü halk eden
Ni'metine kullarını gark eden

Fikr edip dedi gürünmez ol bana
Nicesi secde kılarım ben ana

Lîk şemstir âlem içre pür-ziyâ
Cümleye andan erer neşv ü nemâ

Pes bana lâyık ki bu ma'bûd ola
Ben ne dîndeysem size maksûd ola

> *"Hz. Muhammed şöyle buyurdu: İnsanlar meliklerinin dini üzeredirler."*

İşbununla cümle şemse taptılar
Âşkâre râh-ı Hak'tan saptılar

Gördü şeytân bunu tahsîn eyledi
Bunlara fi'lini tezyîn eyledi

Bâtılı Hak sûretinde anladı
Nûrı deycûre vesîle eyledi

> *"Onun ve kavminin, Allah'ı bırakıp güneşe secde ettiklerini gördüm. Şeytan, kendilerine yaptıklarını süslü göstermiş de onları doğru*

yoldan alıkoymuş. Bunun için doğru yolu bulamıyorlar." Neml suresi, 27/24.

Yok durur bir kimse kim telkîn ede
Dîn-i İslâm n'eydüğin tebyîn ede

Ger işâret olsa ana cüz'îce
Küfr ile yatmaz idi ol bir gece

İbret

Ger şekâvet kişiye hem-râh ola
Doğru yolu görmeyip güm-râh ola

Râh-ı rûşenken Hudâ'ya âftâb
Nakş ana nakkâştan oldu pes hicâb

Şuna kim Hak vermeye nûr-ı yakîn
Nûr-ı şems ile görür mü rûy-ı dîn

Âyet-i îmân iken şems-i duhâ
Zulmet-i küfre sebeb olur zekâ

Dâ-i şakvet olsa dilde ey azîz
Vâcibi mümkinden etmez ol temiz

Emr-i Hak rûşen ne lâzım söylemek
Mümteni'dir mümkine vâcib demek

Hüdhüd Mâcerâyı Takrîr Ettikten Sonra Nâme İle Belkîs'a Gönderdiğidir

Çünki hüdhüd sözü takrîr eyledi
Gördüğünü cümle tahrîr eyledi

Dedi ol dem ana ol şâh-ı cihân
Görelim gerçek misin yâhud yalan

> "(Süleyman Hüdhüd'e) dedi ki: Doğru mu söyledin, yoksa yalancılardan mısın, bakacağız." (Neml, 27/27)

Yazdı şeh bir nâme ki gâyet kerîm
İbtidâ *Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm*

Dahı anda yazdı ol nûr-ı dücâ
Ve's-selâmü alâ-meni't-tebe'a'l-hüdâ

Sâlisen dedi ki ey şâh-ı Sebâ
Kibr ü küfr üzre kalıp olma hebâ

Gel müselmân ol ki sâlim olasın
Olmaz isen hâl ma'lûm n'olasın

Hatmi birle çünki hatm oldu kitâb
Ba'dehû şeh hüdhüde kıldı hitâb

Dedi ey hüdhüd gel imdi perrin aç
Mühmil olma işbu işte ferrin aç

Bu kitâbım yürü ilkâ et ana
Hâzır ol gör ki ne der anda bana

> "Şu mektubumu götür, onu kendilerine ver, sonra onlardan biraz çekil de, ne sonuca varacaklarına bak." (Neml, 27/28)

Aldı minkârına hüdhüd nâmeyi
Vurdular tâc u giyindi câmeyi

Açtı perrini hemân oldu revân
Mülk-i Belkîs'a erişti ol zamân

Vardı ol dem kasrının kapısına
Diledi girmek anın tapusuna

Cümle ebvâbın görür muğlak katı
Bu imiş yattıkta anın âdeti

Girmek için buldu bir hoş revzeni
Gördü yatar zahrı üzre ol zeni

Nâmeyi sadrına ilkâ eyledi
Çıktı revzenden gör imdi n'eyledi

Uyanıban çünki gördü nâmeyi
Giyinemez dehşetinden câmeyi

Mühr-i şehte Hak komuştu hasleti
Her gören anı ederdi dehşeti

Durdu oturdu biraz fikr eyledi
Korkusundan Rabbisin zikr eyledi

Eline alıp dedi kim bu biti
Değme kişinin değildir devleti

İltifât edip kitâbı okudu
Nefsine güç geldi biraz zazıdı

Fikr edip döndü okıdı mührünü
Sûy-ı İslâm'a düşürdü mihrini

Hâteminden bildi kim sâhib-kitâb
Key uludur ana kim eyler hitâb

Meşveret etmeğe pes etti şürû'
Meşveret birle eder devlet tulû'

Beyân-ı Fevâ'id-i Meşveret-i Mûcib-i Meserret

Meşveretle işlenen iş sağ ola
Meşveretsiz işlenen pür-dâğ ola

Her kime kim meşveret âdet ola
Hâdimi dâim anın devlet ola

Meşveretle hâsıl olur her murâd
Dedi *şâvirhüm* bize Rabbü'l-ibâd

Meşverettir mâye-i feth u zafer
Şâvirû buyurdu sürûrdur haber

Lîk etmen meşveret her nâ-kese
Tâ gülünç olmayasız hâr u hasa

Meşveret eylediğin âkıl gerek
Her işinde tâ ola cüst ü zirek

Meşveretcin âlim ü dânâ ola
Olmaya ki câhil ü ednâ ola

Hem dahı deyyin olup sâlih ola
Olmaya ki fâsık u tâlih ola

Zîra kim fâsık kişi mu'vec olur
Mu'vecin irşâdı dahı güç olur

Meşveret etmen dahı hem avrete
Ger edersen aksi gelsin sûrete

Zîra kim hilkatte bunlar eğridir
Hâlifûhünne'yi dinle yeridir

Raca'nâ İle'l-Kıssa

Dinle imdi da'vet etti beğlerin
Re'y tedbîr içre cümle yeğlerin

Kendi taht üzre oturdu kâm-rân
Geldi beğler her biri şîr-i jiyân

Üç yüz on üç ehl-i re'yi var idi
Re'y içinde her biri sehhâr idi

Ger hevâ yüzünde olsa bir hisâr
Top-ı re'y ile alırlar anı zâr

Her biri geldi oturdu yer yerin
Dil-nüvâzlık birle andı her birin

Dedi Belkîs ey benim âkıllarım
Re'y içinde her biri kâmillerim

Bana bir nâme erişti key kerîm
Evveli *Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm*

Gel müselmân ol demiş pes sâniyâ
Olmaz isen çok çekisersin belâ

Kibri terk edip müselmân olasın
Gebr olursan vakte hâzır olasın

Hem Süleymân imiş ol sâhib-kitâb
Pes delâlet eyleniz vech-i savâb

Ben bunu kat' etmedim bir vech ile
Tâ ki sizin cümleniz hâzır gele

Bu emirde pes nedir vech-i savâb
İttifâk ile verin bir hoş cevâb

> *"(Sonra Melike) dedi ki: Beyler, ulular! Bu işimde bana bir fikir verin. (Bilirsiniz) siz yanımda olmadan (size danışmadan) hiçbir işi kestirip atmam. Onlar, şu cevabı verdiler: Biz güçlü kuvvetli kimseleriz, zorlu savaş erbabıyız; buyruk ise senindir; artık ne buyuracağını sen düşün." (Neml, 27/32-33)*

Dediler ey pâdişâh-ı hûb-cemâl
Kuvvet-i be's ile bulmuşuz kemâl

Leşkerinin kesretine yok aded
Bâ-şecâat her biridir bir esed

Askerin gönlü vü arkas'ola düz
Bire yüz olsa da döndürmeye yüz

Bizde hem kesret ola hem ittifâk
Münhezim olur bize kim olsa âk

Ger bizim şemşîrimiz rahşân ola
Korkusundan niceler bî-cân ola

Lîk fermân-ı kavîdür emr-i şâh
Söz senindir ne desen bî-iştibâh

Sen buyur ki bende-i fermânınız
Re'y-i şâhî îdinin kurbânıyız

Evvelâ çün harbe ta'rîz ettiler
Sâniyen emrine tefvîz ettiler

> *"Melike: 'Hükümdarlar bir memlekete girdiler mi, orayı perişan ederler ve halkının ulularını alçaltırlar' dedi." (Neml, 27/34)*

Döndü Belkîs bunlara kıldı hitâb
Dedi şunu ki bilir anı savâb

Ger gire iklîme bir yâd pâdişâh
Âkıl olanlar bilir bî-iştibâh

Ol vilâyette zuhûr eder fesâd
Dahı çok işler olur ey hoş-nihâd

Nice merdin ırzı olur pây-mâl
Zillete düşer nice sâhib-kemâl

Nice izzette olan olur zelîl
Îş-i vüs'atte olan bulmaz kalîl

Ey nice kul kullanan kul olusar
Nice kadri zer olan pul olusar

Bırağalar izzet ehlin zillete
Değşüre râhatı hem mihnete

Nice server yürüyen bî-ser ola
Ey nice pâ olmayanlar ser ola

Böyledir hâl bunu bilmez câhilûn
Dedi Kur'ân *ve-kezâlik yef'alûn*

> *"Ben (şimdi) onlara bir hediye göndereyim de, bakayım elçiler ne (gibi bir sonuç) ile dönecekler." (Neml, 27/35)*

Pes hediyye göndereyim evvelâ
Göreyim elçim benim neyle gele

İmtihân eyleyeyim ol kimseyi
Görelim yatlı mıdır yâhud iyi

Hem bilelim şeh midir yâhud nebî
Olmayam bu işte tâ bülh ü gabî

Gönderelim ana pîş-keş bî-kerân
Anın ile eyleyelim imtihân

Pâdişâh ise alur bu pîş-keşi
Biz de ana göre edelim işi

Pîş-keşi almaz nebî olsa eger
Tâbi' olmak ister almaz sîm ü zer

Kavmine çün re'yini kıldı hitâb
Pes dediler cümleten *hâzâ savâb*

Pes tedârik etti pîş-keş emrini
Emr edip açtı hazâin mührünü

Şol tuhaflar verdi kim misli adîm
Saklamıştı anı şâhân-ı kadîm

Misk-i anber verdi dahı nicesi
Her ne var ise metâın zübdesi

Dahı verdi nice altın kerpici
Değme şâhın ana yetmezdi gücü

Her metâın zübdesinden nice yük
Tuhfe etti kimi küçük kim büyük

Abkarî san'at idi sıbg-ı Yemen
Gül sanaydı göricek murg-ı çemen

Nice yüz verdi cevârî ki eger
Görse anı kızaraydı verd-i ter

Burc-ı kasrından doğaydı ger biri
Hüsnüne meh ola kızgın müşterî

Mâh eger mihrinde bulsaydı kemâl
Muttasıl seyr üzre olaydı hilâl

Dâne-i hâlini görseydi hümâ
Dâm-ı zülfine düşeydi bî-himâ

Çihre-i rengînini görseydi gül
Gözlerinden her seher dökeydi mül

Nice yüz dahı bile verdi gulâm
Cebhesi nûruyla rûşendi zalâm

Nisve-i Yûsuf göreyd'anın birin
Işk bıçağıyla keseydi ellerin

Sûretâ bende velî âzâdeler
Niceyi kul eylemiş şeh-zâdeler

Dahı verdi nice esb-i tâzîler
Yürüseydi teng olurdu yazılar

Ziyyi cümle zer idi hem-çü licâm
Cevherî taşlarla bulmuştu nizâm

Cümle esbâbı murass'dı kamu
Nice san'atla düzülmüş ey amû

Verdi bir tâc-ı murassa' ana hem
Âlemin mâlı ana olmaz be-hem

Verdi hem dürc ile bir dürr-i yetîm
Kimse görmemiş anı misli adîm

Şöyle sâfî vurmamış hiç kimse el
Dest-i hakkâk ile olmamış çepel

Cinn ü insten anı kimse delmemiş
Delmesine kimse hiç yol bulmamış

Dahı verdi bir harez meskûb idi
Berki necme ta'n eder mergûb idi

Lîki anın sukbesi mu'vec idi
Râh-ı İblîs gibi ya'nî kec idi

Bir nice gün gördüler yat u yarak
Verdi kol-ı kırnağa at-ı yarak

Giydiler anda cevârîler hulel
Vaz' u üslûbu kamunun bî-halel

Taktılar sîm gerdene tavk-ı zeheb
Her gören cânına salardı leheb

Taktılar kulaklarına gevherân
Sanki Pervîn mâh ile buldu kırân

Pâya halhâl u kola vurdu sivâr
Her biri bir remeğe oldu süvâr

Dahı gılmânı donattı ol zamân
Verdiler her birine seyf ü kemân

Başta dülbend ü miyânında kemer
Yüzlerine reşk eder şems ü kamer

Binip ata aldılar deste oyan
Pes elinden görenin düştü inân

Dürr ü boncuğu kodu dürc içine
Mâh u Pervîn girdi san burc içine

Cümlesin şâhâne tertîb eyledi
Kimi cevher kimi tezhîb eyledi

Kodu sandûk-ı zer içre buları
Vurdu hem ağzına kufl-ı cevheri

Rivâyet-i Dîger

Bir rivâyet dahı vardır eyle gûş
Mu'teberdir nakl edelim anı hoş

Pîş-keşi düzdü çü irsâl kasdına
Dinle imdi işbu işten kasdı ne

Koydu ol kızları oğlan ziyyine
Ya'nî oğlan sana bakan yüzüne

Hem giyürd'oğlanlara kız câmesin
Anlara ta'lîm kıldı neydesin

Mahzarına ol şehin çün varasız
Hizmetinde ayak üzre durasız

Ger size etseydi bir şeyden su'âl
Her biriniz eyleniz tağyîr-i hâl

Ya'nî kız oğlan u oğlan kız gibi
Söylesin ki sizi bilmeye nebî

İmtihân etmek durur fikrim anı
Siz anı eylen ki ben dedim anı

Dahı çok söz söyledi zâhir nihân
Pes murâdı bu ki ede imtihân

Diledi kim yaza pîş-keş nüshasın
Âdet üzre bildire hem cümlesin

Belkîs'ın Hazret-i Süleymân'a Nâme Yazdığıdır

Evveline yazdı pes nâm-ı Hudâ
Sâniyen dedi ki ez-şâh-ı Sebâ

Medh ile tahsîn okudu ba'd-ez-ân
Özr ile dedi ki ey sâhib-kırân

Ben kim olam sana lâyık nem ola
Sana nisbet nice yem şebnem ola

Lîk indimde azîz olanları
Sana gönderdim kabûl et anları

Sen Süleymân olasın ben mûr olam
Umarım ki ben dahı ma'zûr olam

Hem demişsin ki nebîyim der-zamân
Dilerim ki anı edem imtihân

Dürc içinde n'eydüğin eyle ıyân
Ağzını açmazsızın kılgıl beyân

Nâmeyi bu vech ile kıldı tamâm
Mührünü ol nâmeye kıldı hitâm

Münzir-Nâm Nâmdâr Kimesnesini Elçiye Baş Edip Gönderdiğidir

Bir beği var idi key mîr-i kelâm
Diyesin kim ana Eflâtûn gulâm

Adı Münzir'di velî beşşâr idi
Hîle vü harb içre pür-efkâr idi

Söylese dürler dökerdi ez-dehân
Hokka-i fikr idi adı der-miyân

Sözde sihr etmek helâl idi ana
Bu makûle kim kemâl idi ana

Dürr-i söze şöyle verirdi nizâm
Utanırdı anı görseydi Nizâm

Şehler önünde ana söz söylemek
Şöyle idi fi'l-mesel helva yimek

Kığırıp anı getirdi ol zamân
Eğnine hil'at giyürdi bî-kerân

Dedi kim ey sözde Sahbân'ım benim
Vârid oldu sana fermânım benim

Elçiye ser ol bitir sen bu işi
Şeh Süleymân'a iletgil pîş-keşi

Hoş sıyânet kıl varınca tâ ana
Lutf-ı bî-hadd ola geldikte sana

Kodu Münzir yere hizmet yüzünü
Başladı rıfk ile söyler sözünü

Dedi işin hande olsun sâl ü mâh
Eşiğinde bende olsun nice şâh

Mâh-ı ömrüne erişmesin küsûf
Tal'atın kamrine ermesin hüsûf

Her ne dersen bende-i fermânunum
Yoluna başın komuş kurbânunum

Söz şehindir bendeye düşmez kelâm
Hizmete bel bağlamışım ve's-selâm

Gûş edip Belkîs çü tahsîn eyledi
Ana ba'zı nesne telkîn eyledi

Dedi vardıkta nazar kıl yüzüne
Dikkat ile hem kulak vur sözüne

Ger yüzü tünd ü sözü fazz u galîz
Ola havf etme benim andan azîz

Pâdişehtir bilesin olmaz nebî
Pes nebî sanar ıraktan her gabî

Ger sözü leyyin yüzü bessâm ola
İns ü cinn emrine anın râm ola

Bilesin kim ol nebîdir bî-mirâ
Eylemez mürsel Hudâ'ya iftirâ

Her ne sorsa ver cevâbı bâ-savâb
Hilm ile rıfk ile söyle der-hitâb

Rıfk ile söylense söz memdûh olur
Lutf ile kim gelse der meftûh olur

Dahı her yüzden buna pend eyledi
Pend ile her gûşeyi bend eyledi

Hem çıkardı askerinden çok kişi
Münzir'e koştu buları pîş-keşi

Belkîs'ın önünde Münzir kodu baş
Leşker-i elçiye çünki oldu baş

Hüdhüd Bu Cümle Ahvâle Vâkıf Olduktan Sonra Pusudan Çıkıp Haber Ettiğidir

Çünki bunda oldu bu işler ıyân
Çıktı hüdhüd pusudundan ol zamân

Dinlemişti şol ki Belkîs söyledi
Açtı perrini gör imdi n'eyledi

Sûy-ı şâha şöyle ki oldu revân
San hamâme ferhine gider devân

Erdi şâh önünde kodu yüz yere
Dedi kim ey şâh olan bahr ü bere

Hak Teâlâ ömrünü kılsın mezîd
Tâliin sa'd ola her rûz-ı cedîd

Fülk-i kevne lenger etsin sâyeni
Mâh u meh kılsın hemîşe dâyeni

Çâker olsun eşiğinde cümle şâh
Halka-ber-gûş bendin olsun mihr ü mâh

Emrine bâğî olan bağlı ola
Hükmüne tâğî olan dağlı ola

Dâimâ düşmenlerin makhûr ola
Dostların her hâl ile mesrûr ola

Tâkatim yettikçe ettim hizmeti
Hazretine eylerim çok minneti

Nâmeyi Belkîs'a ilkâ eyledim
Her ne kim söylerdi anı dinledim

Mâ-cerâyı cümle takrîr eyledi
Pîş-keş ahvâlini tahrîr eyledi

Cümlesin şerh etti çünki bir birin
Eyledi şeh hüdhüde sad âferîn

Ma'nevî hil'at giyürdi hem cedîd
Eylediler hem dahı tâcın mezîd

Cümle murga anı rehber kıldılar
Zümre-i murg anı şehper bildiler

Hazret-i Süleymân Mehâbet İzhârı-Çün Dîvlere Tertîb Emr Ettiğidir

Elçinin çün şeh kudûmun anladı
Zümre-i cinne pes i'lâm eyledi

Dedi ey ebnâ-yı âteş tiz durun
Himmetiniz külhanını kızdırın

Sîm ü zerden kerpiç eylen bî-şumâr
Hem dokuz fersah yere eylen hisâr

Altı meydân ola üstü arş ola
Sîm ü zer kerpiçten ana ferş ola

Dediler *sem'an ve tâa* cümleten
Sür'atinden âteş oldu cümle ten

Vurdular çün bunlar el sîm ü zere
Döşediler anı nüh fersah yere

Sîm ü zerle ferşi çün oldu tamâm
Kalmadı bir yer ki ola nâ-tamâm

Cümle cem oluptu burda zerle zûr
Vurdular etrâfına bir âlî sûr

Cümle altın u gümüştendi şüref
Hem cevâhirle bezenmişti guref

Çünki meydân emri de oldu tamâm
Dîvlere emr etti anda ol imâm

Berr ü bahr içinde hayvân-ı acîb
Gördünüzse ki ola gâyet mehîb

Tiz getirip anları ihzâr edin
Bulmasında sa'yiniz iksâr edin

Dîvlerin Bahr İçinde Hayvân-ı Acîb İhzârın İltizâm Ettikleridir

Dediler bahr içre hayvân-ı azîm
Görmüşüzdür yok durur andan cesîm

Hem kanatlıdır uçar hem yüğürür
Sür'at ile hem seğirdir hem yürür

Sûreti kablan gibi menkûttur
Ekserî elvân ile men'ûttur

Hem yelesi vardır anın esb-misâl
Kaçsa idi pek uçar hem-çü hayâl

Cânver hiç görmedik bundan aceb
Edelim şâh emrile anı taleb

Pes bular sür'atle bahre daldılar
Ka'r-ı yemde bir nicesin buldular

Avlayarak bunları sayd ettiler
Silsileyle her birin kayd ettiler

Şeh huzûruna ilettiler hemân
Pes görüp etti taaccüb bir zamân

Dedi meydân içre bağlan bunları
Aç u susuz olmasınlar her biri

Bağladı dîvler buları sağ u sol
Verdiler her ne ki yerler az u bol

Cinnî Vü Perîler Evlâd u Ensâb İle İhzâr Edip Müretteb Durduklarıdır

Cinlere emr eyledi hem bahtyâr
Tâ gele evlâd u ensâb her ne var

Tîz erişti cinnîden cem'-i kesîr
Dîvler ile oldular cemm-i gafîr

Dahı emr etti ki hayvân u sibâ'
Cümle vahş u tayr edeler ittibâ'

Ya'nî her biri geleler emr ile
Elçiye heybet satalar remz ile

Cümle me'mûr doldu meydân içinde
Görenin korku düşerdi içine

Askerinden inse de emr eyledi
Şeh katında tâ bular saf bağladı

Cümle meydân içre saf saf doldular
Başta dîvler dahı saf saff oldular

Cins-be-cins durdu bular tertîb ile
Hem perî cem'iyyeti dahı bile

Her birinden zâhir oldu bir nidâ
Doldu meydân içre pes sît ü sadâ

Her biri bir dilce hoş tesbîh eder
Anın ile gönlünü tervîh eder

Şöyle tertîb oldu kim olmuş değil
Mülk-i dünyâda ahad görmüş değil

Sadr-ı meydân içre şâhın kürsîsin
Dahı dört bin kürsî kim her birisin

Sağ u sola şöyle tertîb ettiler
Elçiyi vaz' ile terhîb ettiler

Kürsî üzre çünki şeh etti karâr
Âlimîn durdu yemîn ile yesâr

Ol zamân emr eyledi gör n'ittiler
Yollara yer yer cevâhir dökdiler

Dahı emr etti ese bâd-ı sabâ
Misk ü anberle dola tâ kim hevâ

Emr-i şeh çün vârid oldu ol yele
Tâ Huten'den geldi ol yele yele

Esmeğe başladı ol dem rıfk ile
Doldu âlem içi bûy-ı misk ile

Şöyle kabz etti meşâmın herkesin
Döymedi ana dimâğı her hasın

Dahı kuşlar sâyebân oldu tamâm
Her biri bir reng ile misl-i gamâm

Tertîb Tamâm Oldukta Elçiyi Da'vet Ettikleridir

Çünki zînet emri de oldu dürüst
Elçiye gönderdiler serheng-i cüst

Çün bular meydâna oldular karîb
Vâki' oldu anlara emr-i garîb

Gördüler yolda cevâhir bî-kıyâs
Kimse rağbet eylemez ez-cinn ü nâs

Şol cevâhirler ki yoktu anların
Tuhfesi içinde misli bunların

Gördü Münzir çeşmi oldu pür-güher
Bildiniz mi der nedir bundan iber

İlticek biz şâha tuhfe cevheri
Korkarım ki töhmet eyler her biri

Yoldaki cevherleri pes aldınız
Düzd oluban bize tuhfe kıldınız

Hem adumuz uğrı hem merdûd ola
Bâb-ı rağbet uğrıya mesdûd ola

Döktüler cevherlerini hem-çü seng
İşbu işten oldular hayrân u deng

Dediler cevher döküldüyse ne gam
Misk ü anber çünki bizimle be-hem

Hazret-i Süleymân Vilâyetinin Havâsı Misk ü Abîr İdügin Görüp Misklerin Döktükleri

Yürüdüler şâha doğru cümle hoş
Bir aceb iş dahı oldu eyle gûş

Çün buların pîş-keşinin ba'zısı
Misk ile anberdi gâyet zübdesi

Bâb-ı meydâna çü yakın geldiler
Bûy-ı miske cümleten gark oldular

Sordular serhenge çün bûdan eser
Tîb ile bu dahı verdi hoş haber

Dedi Hakk emrinde kılmıştır yeli
Anın ile hoş ediptir bu ili

Her kaçan kim emr ede bâd-ı sabâ
Misk ü anber saçıban dolar hevâ

Çünki bûdan bunlar aldılar haber
Kendilerden bilmez oldular haber

Yokladılar misklerini hufyeten
Gördüler gitmiş kokusu cümleten

Gâlib olmuş bûyuna tîb-i hevâ
Hûna dönmüş san metâ'-ı bî-nevâ

Hûn idi çün aslı yine oldu dem
Hüsn-i tedbîr etti Münzir pes o dem

Dedi çün bâdı bu şâhın misk eser
Kalmamış bizimkide bûdan eser

Müşkil oldu buna varmaz müşk ile
Kendi müşkümüzle düştük müşkile

Müşklerin bunlar yabâna attılar
Kimseye bildirmeyiben gittiler

Elçinin Sûr-ı Süleymân'a Dâhil Olduklarıdır

Geldiler sûra denildi *üdhulû*
Gördüler pes içeride bir gulû

Girdiler ferşine kıldılar nazar
Gördüler altın gümüş ferş ü kemer

Taş yerine olmuş anda sîm ü zer
Gördü Münzir çeşmi oldu pür-güher

Bir tarafta gördü bağlı cânver
Hem alef yer üstüne hem gümreler

Kavmini cem′ etti Münzir bir yere
Dedi dinlen ey gürûh-ı mashara

Bizde key var dört aded kerpiç hemîn
Hoş harîrler içre tutarız güzîn

Bunların katında bir seng ile zer
Kum yerine dökülür dürr ü güher

Düşmüşüz halk içre turfa mâhiye
Her gören bizi diyiser *mâ-hiye*

Vechi budur ki atavuz kerpici
İltiben hor olmayavuz son ucı

Cümlesi bu re′ye râzî oldular
Kerpici def′i yabâna saldılar

Der-Beyân-ı Rivâyet-i Dîger

Bir rivâyette demişler ki Resûl
Ferş-i meydân ile emr ettikte ol

Bunların kerpiçleri sığdıkça yer
Hâlî kon diye buyurmuştu emîr

Nice kim buyurdu öyle ettiler
Elçiler çün bu araya yettiler

Girdiler meydânı hâli gördüler
Lîk bir yanını hâlî gördüler

Dedi Münzir bildiniz mi kıssayı
Aldınız mı işbu işten hisseyi

Ger bu yer hâlî durur mâlî değil
Lîk töhmetten bize hâlî değil

Pîş-keşi iltip ger etsek himmeti
Anlarım bize ederler töhmeti

Kim diyeler bu bizim meydânımız
Ferşidir siz bunu kandan aldınız

Şâhid ola ana bu rahne tamâm
Olusarvuz halka biz rüsvâ-yı âm

Re'y ile bir hüsn-i tedbîr edelim
Kerpici bunda koyuban gidelim

Çün murâd-ı Belkîs olmadı tamâm
Def'-i darrına edelim ihtimâm

Eylediler çün bu re'ye ittifâk
Ol gediklere kodular ber-vifâk

Şöyle kim geldi münâsib ol yere
Gayrıdır demez anı her kim göre

Gitti cevher gitti anber gitti zer
Gönlü oldu bunların zîr ü zeber

Yürüdüler eyleyip bunlar nigâh
Gördüler her gûşede sun'-ı İlâh

Gördüler çok anda hayvân-ı acîb
Gördüğü yok hiç birinin key mehîb

Sandılar kendileri ihlâk eder
İşbu korhu kalblerini çâk eder

Çünki serheng bu işe kıldı nigâh
Dedi havf etmen size yoktur tebâh

Yürüdüler gördüler bundan garîb
Kavm-i cinn anda dururlar key mehîb

Şöyle kim saf bağlamışlar bî-şumâr
Sağ u sol bunları etmişler hisâr

Bunların pes kalbi doldu havf ile
Dedi serheng bunlara hoş rıfk ile

Zümre-i cindir bular havf etmeniz
Sûy-ı şâha tiz yürün eğlenmeniz

Ferş-i altın üzre bunlar gittiler
Mülk-i şâhı hoş taaccüb ettiler

Bir tarafta şöyle kim saff-ı sibâ'
Görmesinden nefret ederdi tıbâ'

Bir tarafta dahı saff-ı dîv durur
Heybet ile her birisi haykırır

Bir tarafta hem vuhûş ile hevâm
Saf tutuban şöyle kılmışlar kıyâm

Bir tarafta dahı şâhın leşkeri
Şeh katında saf tutuptu her biri

Pes bu ahvâli çü bunlar gördüler
Varmadın ol şâha mülzem oldular

Muhtelif ecnâsdan ettiler ubûr
Şeh huzûruna erişti çün mürûr

Gördüler minber kurulmuş ser-firâz
Oturur anda o şâh-ı dil-nüvâz

Sağ u sol kürsîler üzre âlimîn
Anlara uyan olusar sâlimîn

Hoş mehâbetle oturmuş her biri
Gördü kâfir oldu aklından berî

Bunları kabz etti İslâm heybeti
Kalblerine düştü şâhın savleti

Şevketinden şöyle bî-hûş oldular
Gitti varlık sanasın boş oldular

Elçiler Hazret-i Süleymân'ın Huzûruna Erip Tarafeynden Mükâlemedir

Cem' edip aklı çün oldu ihtimâm
Ettiler şâhun huzûrunda kıyâm

Baktı şeh bunlara gâyet rıfk ile
Anlara etti hitâbı lutf ile

Gördüler lutfunu mesrûr oldular
Meyl edip İslâm'a pür-nûr oldular

Sundu Münzir Belkîs'ın mektûbunu
Lutf ile açtı okudu şeh anı

Çünki bildi müfredât-ı tuhfeyi
Der getirdin pîş-keş içre hokkayı

Sundu şâha hokkayı Münzir hemân
Peyk-i Hak Cibrîl erişti ol zamân

Hokkanın içinde dedi neydügin
Irgadıptır hokkayı şâh-ı güzîn

Hokkanın içinde olan ikidir
Birisi boncuktur anın biri dür

Lîk bî-sukbedir ol dürr-i yetîm
Ol harez eğri delikli ey zaîm

Dedi Münzir şâha gerçeksin ey şâh
Lîk del inciyi gitsin iştibâh

Dahı şol boncuk ki eğri mesleki
Ana ip tak gide Belkîs'ın şeki

Dest-i şehde durdu ol dürr ü harez
Sordu kavmine bunun hâlin biraz

İns ü cinden kimse olmadı gele
Ya'nî dürre el vurup anı dele

Cümlesi dedi bu ilmi bilmeziz
Şunu kim bilmeziz anı kılmazız

Döndü bu kez dîvlere kıldı nidâ
Dediler biz de idemeziz edâ

Lîki yer kurdcuğazı bu hizmeti
Eylemek var ana eylen himmeti

Dûdeye emr eyledi şeh geldi tîz
Ağzına bir kıl alıban etti hîz

Yiyerek ol dürrü tiz geçti öte
Şeh dedi kim lâyık oldun ücrete

Hâcetin neyse suâl eyle bana
Tâ ki hâsıl eyleyip virem sana

Dedi ey şeh bana eyle bir duâ
Rızkımı vire şecerden ol Hudâ

Şeh duâ edip kabûl oldu murâd
Şol ağaç kurdu odur ey hoş-nihâd

Ol harez ki sukbesi mu'vec idi
Buna dahı rişte kim şakar dedi

Geldi bir ak kurdcuğaz der ey Resûl
Emr edersen ben ana edem duhûl

Aldı bir iplik ucunu ağzına
Eğri büğrü gitti boncuz mağzına

Bir taraftan çıkıban etti edâ
Şeh görüben pes ana kıldı nidâ

Sen de arz eyle murâdın her ne var
Dedi maksûdum durur ey şeh simâr

Ya'nî rızkımı benim de ol Ganî
Hûb yemişlerden kıla yiyem anı

Şeh duâ edip revâ oldu o da
Şol yemişler kurdu oldur ey dede

Gılmânı Cevârîden Temyîz Ettiğidir Hazret-i Süleymân Aleyhi's-Selâm'ın

Arz olundu şâha gılmân u cevâr
Peyk-i Hak Cibrîl o dem erdi süvâr

Emr edip altın leğenler ey ulu
Hâzır oldu cümle su birle dolu

Dedi yusunlar bular dest ü yüzü
Söyleyelim sâniyen biz de sözü

Çün leğençeden alır kızlar suyu
Pes kadîmi budur anların huyu

Bir elinden bir eline suyu tîz
Koyuban yüz yumağa eylerdi hîz

Çün leğençeden alur suyu gulâm
Ol eliyle yüzünü yur ey hümâm

Gerçi yunmasa da yunmuştu bular
Lîk bu yüzden bunu bilmek diler

İşbu vech ile şeh istidlâl edip
Münzir'e verdi cevâbı lâl edip

Hoş temîz etti buları bir birin
Gûş edip Münzir dedi sad âferîn

Pîş-Keşin Bâkîsi Arz Olundukta Redd Edip Kabûl Etmediğidir

Bâkîsin çekti çü Münzir zer-külâh
Cümlesin redd etti almadı o şâh

Der hümâ muhtâc olur mu bâ-meges
Himmet ehli mâla eyler mi heves

Şol ki verdi bana ol Rabb-i Ganî
Vermedi dünyâda kimseye anı

Dîn ü dünyâ bende bulmuştur kemâl
Sanman ancak bana dünyâdır ke-mâl

Şunu kim verdi bana Rabb-i Muîn
Size verdiğinden ol yeğdir yakîn

Mâla meyl etmez çü kavm-i müflihûn
Belki siz bu tuhfenizle *tefrehûn*

Zâhirin anlarsız ancak dünyeden
Gâfil olmuşsız gelecek irteden

"(Elçiler, hediyelerle) Süleyman'a gelince şöyle dedi: Siz bana mal ile yardım mı ediyorsunuz? Allah'ın bana verdiği, size verdiğinden daha iyidir. Hediyenizle (ben değil) siz sevinirsiniz." (Neml, 27/36)

Mâl ile göstermezem size rızâ
Sizde olduğunca küfr-i nâ-sezâ

Dön geri Belkîs'a ilkâ et sözü
Nâra ihrâk etmesin nâzük yüzü

Hoş müselmân oluban gelsin bana
Yoksa askerle varam tizcek ana

Bana harb ile çü yoktur tâkati
Küfrü koyup Hakk'a etsin tâati

Yoksa ihrâc edem ez-şehr-i Sebâ
Tozunu perrân ede bâd-ı sabâ

Şehrini vîrân ü ehlini esîr
Eyleyem bendem ola her bir emîr

"(Ey elçi!) Onlara dön; iyi bilsinler ki, kendilerine asla karşı koyamıyacakları ordularla gelir, onları muhakkak surette hor ve hakir halde oradan çıkarırız!" (Neml, 27/37)

Çünki Münzir bu sözü gûş eyledi
Ermek için Belkîs'a kûş eyledi

Pîş-keş ile erdi Münzir Belkîs'a
Gördüğün bir bir dedi her ne ise

Mâ-cerâyı cümle takrîr eyledi
Şöyle kim Belkîs'ı tahyîr eyledi

Mülkünü vü hükmünü vü rıfkını
Dahı tahrîr etti ana hulkunu

Ser-güzeştini dahı etti beyân
Her vakâyi' Belkîs'a oldu ıyân

Dedi Belkîs ol değildir pâdişâh
Hak nebîdir eylemezven iştibâh

Bildim anı kim nebîdir bî-mirâ
Sözi gerçektir eder mi iftirâ

Pes nebîden gayrıda olmaz bu hâl
Dîn ile dünyâda ol bulmuş kemâl

Çünki Hakk emri ile oldur nebî
Ana tâğî olmaz illâ ki gabî

Yazdı tiz bir nâme dedi ol zamân
Emrine mahkûmum ey şâh-ı cihân

Askerimle eşiğine yüz sürem
Her ne kim fermân olur anı görem

Kâsıd ile nâmeyi gönderdi cüst
Kavmini bir yere cem' etti dürüst

Leşker ile doldu sahrâ vü çemen
On iki bindi kamu mîr-i Yemen

Her biri kâdirler idi yüz bine
On iki bin kerre yüz bindir hele

Rıhlet esbâbı görüldü pes hemân
Sûy-ı şâha oldular cümle revân

Hazret-i Süleymân Belkîs'ın Kudûmun Anlayıp Kendi Gelmedin Arşın İhzâr Ettiğidir

Günler içre ol Süleymân-ı zamân
Kürsî üzre otururdu kâm-rân

Gördü karşıdan belirdi bir gubâr
Şöyle kim dolmuştu sahrâ vü kenâr

Sordu aslından gubârın ol selîm
Dediler Belkîs hem halk-ı delim

Leşkeriyle geldi teslîm olmağa
Küfrü koyup dînî ta'lîm almağa

Ara yerde gördü bir fersah zemîn
Der aceb gelmiş bize Belkîs yakîn

Ba'dehû kavmine eyledi nidâ
Dedi vardır bir murâdım kim ede

Kim getirir arşını anın bana
Kendi gelmedin delîl olsun ana

Bizi ol hâlince etti imtihân
Mu'cize olsun ana bizden ıyân

Ba'zılar demiş murâdı ol şehin
Arşını evvel getirmeden anın

Bildi kim geldükte müslim olusar
Müslimin mâlını kanda alısar

Diledi gelmezsizin anı ala
Mâl-i magnemdür guzâta hill ola

> *"(Sonra Süleyman müşavirlerine) dedi ki: Ey ulular! Onlar teslimiyet gösterip bana gelmeden önce, hanginiz o melikenin tahtını bana getirebilir?" (Neml, 27/38)*

Tîz ileri geldi bir cinn-i merîd
Kuvvet ile cinnîler içre ferîd

Hoş kavî cinnî adı İfrît idi
Sür'atinden sanasın kibrît idi

Ba'zılar Kevzâ idi dir ana ad
Şeh murâdında yelerdi hem-çü bâd

Ba'zılar demiş adı Zekvân idi
Kûhı mûm etmek ana âsân idi

Dedi ey sultân-ı âlem ger bana
Emr edersen hâzır edem ben sana

Şöyle kim sen meclisinden durmadın
Ya'nî kalkıban sarâya girmedin

Âdeti bu idi ol şâhın müdâm
Ez-seher kürsîde eylerdi kıyâm

Eyler idi anda pes fasl-ı kazâ
Tâ erişince ana vakt-i duhâ

Pes budur İfrît murâdı bil sözün
İrgüre anı duhâ olmazsızın

Hamline anın kavîyim bî-fütûr
Hıfzına anın emînim bî-kusûr

> *"Cinlerden bir ifrit: Sen makamından kalkmadan ben onu sana getiririm. Gerçekten bu işe gücüm yeter ve bana güvenebilirsiniz, dedi." (Neml, 27/39)*

Dinledi şeh bu cevâbı ey ahî
Dedi geçtir tiz gerek bundan dahı

İleri geldi şu kim ilm-i kitâb
Bilir idi eyledi şâha hitâb

Dedi ey şâh emrine fermân-berem
Tarf-ı ayn içinde anı irgürem

> *"Kitaptan (Allah tarafından verilmiş) bir ilmi olan kimse ise: Gözünü açıp kapamadan ben onu sana getiririm, dedi." (Neml, 27/40)*

Bunda çok söz söylemişler râvîler
İlm-i târîh içre bahri hâvîler

Ba'zılar demiş melekti bu kişi
Virbidi görmekliğe Hak bu işi

Ba'zılar demiş benî âdemdi ol
Hoş kerâmet şehrine bulmuştu yol

Dedi ba'zılar Hızır'dı ol kavî
Ba'zılar demiş Süleymân-ı Nebî

Ba'zılar demiş ki Cibrîl-i Emîn
Bu işi görmeğe gelmişti hemîn

Cümlesi Keşşâf'ta mervî bî-mirâ
Lîk eşher bu Âsaf bin Berhıyâ

Çok zamân ol şâha olmuştu vezîr
Her umûrunda anın oldu müşîr

Çok yaşamıştı vü gâyet pîr idi
Lîki kuvvetde sanasın şîr idi

Her emirde âkıl u dânâ idi
Kalbi sâfî himmeti a'lâ idi

Hem diyânet hem firâset hem hüner
Hem sehâvet hem şecâat şîr-i ner

İsm-i a'zam neydügin bilirdi ol
Anın ile çok hüner kılardı ol

Anın ile her neye kılsa duâ
Redd olunmazdı olurdu olurdu tiz revâ

İsm-i A'zam'ın Hâsiyyetin Beyân Eder ve İsm-i A'zam Ne İdügin Iyân Eder Ale'l-İhtilâf

Hem ol ismin bu durur hâsıyyeti
Bir kimesne etse hâlis niyyeti

İ'tikâd-ı pâk ü câzim kalb ile
İsm-i a'zam'la duâ her kim kıla

Redd olunmaz yoktur ol rayb etmeye
Lîk nâ-meşrû' yere ayb etmeye

Bu durur iksîr-i a'zam dünyede
Seng-i kalbe çal ki anı zer ede

Dedi Âsaf ey Süleymân-ı zamân
Aç gözünü ben du'â edem hemân

Gözün açıp baktı şeh nahve'l-Yemen
Okudu Âsaf du'â endek zemen

Yummadın gözünü hâzır oldu arş
Pes du'â birle durur arş ile ferş

İsm-i a'zam birle çün oldu duâ
Çok melek gönderdi ana ol Hudâ

Tarfetü'l-ayn içre ez-taht-ı zemîn
Şeh huzûruna yetirdiler hemîn

Nice aylık yol iken Me'rib'le Şâm
Subh-ı sâdık gibi doğdu ve's-selâm

Mu'cizedir şâha nisbet bu yakîn
Âsaf'a nisbet kerâmettir hemîn

İhtilâf etmiş çü râvîler bunu
İsm-i a'zam ki okurd'Âsaf anı

Hazret-i Âişe bu kavli dedi
Ol duâ *yâ Hayyü yâ Kayyûm* idi

Bû Hüreyre dedi budur ol duâ
K'itmiş idi Âsaf ibn-i Berhıyâ

Asaf bin Berhıya şöyle dua etmiştir: "Ey bizim ve her şeyin ilahı olan tek Allah! Senden başka ilah yoktur. Onun tahtını getirmemi sağla!"

Râvîler içre Mücâhid Hazreti
Der rivâyette ediben hücceti

Ol duâ kim Âsaf ibn-i Berhıyâ
El açıp anınla etmişti duâ

Asaf bin Berhıya'nın duası şöyle başlıyordu: "Ey celal ve ikram sahibi olan Allah!"

Gördü şeh arşı önünde müstekır
Fazl-ı Hak'la oldu ol dem müftehir

Hamd ediben dedi *hâzâ fazlü Rab*
Hâsıl oldu ben zaîfe bî-ta'ab

İbtilâdır ya'nî kim şükrân olam
Ni'meti yâ bilmeyip küfrân olam

Şükr eden nefsine şâkirdir hemân
Kendiyedir çünki nef'i bî-gümân

Şükr ile eder kişi mevcûd kayd
Hem bununla olusar maksûd sayd

Kangı kes kim kâfir olsa ni'mete
Hak ganîdir kendi düşer nikmete

> *"(Süleyman) onu (melikenin tahtını) yanıbaşına yerleşmiş olarak görünce: Bu, dedi, şükür mü edeceğim, yoksa nankörlük mü edeceğim diye beni sınamak üzere Rabbimin (gösterdiği) lütfundandır. Şükreden ancak kendisi için şükretmiş olur, nankörlük edene gelince, o bilsin ki, Rabbimin hiçbir şeye ihtiyacı yoktur, çok kerem sahibidir."* (Neml, 27/40)

Çünki Belkîs şâha gelmişti yakîn
Zümre-i dîv ettiler telbîs hemîn

Dediler ey şâh-ı âlem işbu zen
Aklı eksiktir bilirler merd ü zen

Havf ederlerdi ki anı şâh ala
Şâyed andan anın oğlanı ola

Aslı cindir sırrımız ifşâ ede
Anın ile nice şey inşâ ede

Tâ ebed teshîr edeler neslimiz
Hizmetinde ola fer′ u aslımız

Hem dahı dediler ey şâh-ı cihân
Sâkı kıllıdır anı tutar nihân

Pâları hem har ayağı gibidir
Sanma kim ola o sâfî hem-çü dür

Zann-ı şâha verdiler bunlar halel
Pes meseldir buna *men-yesma′ yuhal*

Diledi şeh aklın ede imtihân
Arşını tebdîl edin dir ol zamân

Bozdular arşını tenkîr ettiler
Cümle evzâını tağyîr ettiler

"(Süleyman devamla) dedi ki: Onun tahtını bilemeyeceği bir hale getirin; bakalım tanıyacak mı, yoksa tanıyamayanlar arasında mı olacak." (Neml, 27/41)

Emr kıldı hem yapalar bir binâ
Sırça-i sâfîden ola tahtı mâ

Altına ırmaklar aka bî-lecâc
Şöyle sâfî bulmuş anda imtizâc

Bilmeyeler su sanalar ber-vifâk
Pes ubûr için edeler keşf-i sâk

Çün vücûda geldi me'mûr ez-adem
Geldi Belkîs şeh huzûruna o dem

Böyle midir dedi şeh arşın senin
Buna benzer mi dahı ferşin senin

"Melike gelince: Senin tahtın da böyle mi? dendi." (Neml, 27/42)

Ol cevâbında dedi budur hemân
Demedi bu yâ değil etti gümân

"O şöyle cevap verdi: Tıpkı o!" (Neml, 27/42)

Bildi kalbinden ki arşı bu durur
Sûreti tağyîr ü eczâsı durur

Anladı kim mu'cizedir bî-mirâ
Dedi Haktır Hakk'a etmem iftirâ

Evvelâ olmuştu bu işler beyân
Bu beyân üzre dahı verdi ıyân

Hak nebîsin anı tasdîk eyledim
Kudret-i Rahmân'ı tahkîk eyledim

Kalmadı kalbim içinde şekk ü rayb
Pes getirdim Hakk'a ben îmân-ı gayb

Çün cevâbı verdi îcâz u savâb
Sıhhat-i aklından aldı şeh cevâb

Aklını bildi vü kaldı mûy-ı sâk
Dedi yapıldı senin-çün işbu tâk

İşbu kasr içre giriben kıl huzûr
Kim seferden sana ermiştir fütûr

Diledi kim gire kasrın sahnına
Gördü kim su akar anın sadrına

Su sanıp keşf etti sâkından bular
Görmeğe şâh ana etmişti nazar

Sâk u pâ ahsendi gördü bir nazar
Lîk pür-mû idi ol âlî güher

Sarf edip andan nazar çağırdı şâh
Sırçadır su sanma etme iştibâh

"Ona: Köşke gir! dendi. Melike onu görünce derin bir su sandı ve eteğini yukarı çekti. Süleyman: Bu, billûrdan yapılmış, şeffaf bir zemindir, dedi." (Neml, 27/44)

Bildi çün geçti oturdu lutf ile
Etti ol dem şâha birkaç mes'ele

Dedi evvel ana ey şâh-ı savâb
Bana şol sudan gerek şâfî cevâb

Kim o su arzî semâvî olmaya
Şeh dedi kim ola anı bilmeye

Sorduğun sudur senin mâ-i arak
Pes arak içre işidip oldu gark

Çün suâline arak oldu cevâb
Dedi ey şeh sözlerin küllî savâb

Lîk vardır bir suâlim anı da
Edeyin virgil cevâbın ânîde

Şeh dedi neyse su'âlin et bana
Avn-i Hakk ile cevâb edem sana

Dedi bildir Rabbinin rengi neden
Şeh işidip kendin attı kürsîden

Secde edip Hakk'ı takdîs eyledi
Şol suâlden k'anı Belkîs eyledi

Secde içre kaldı ol şeh çok zamân
Cem'-i asker dağılıp gitti hemân

Secdeden başını kaldırdı hemîn
Geldi ol dem ana Cibrîl-i Emîn

Dedi ey şeh Hak selâm etti sana
Dedi meclis eylesin sorsun ana

Her nedir sorduğu takrîr eylesin
Her murâdın anda tahrîr eylesin

Da'vet etti meclise Belkîs'ı şâh
Hâzır oldu yine hep cinn ü sipâh

Şeh dedi kim neydi sorduğun su'âl
Söyle kim pes sana diyem hasb-i hâl

Dedi su sordum sana verdin cevâb
Her ne kim verdin savâb-ender-savâb

Dedi şeh dahı neden sordun bana
Dedi Belkîs gayrı sormadım sana

Sordı şeh bu iki leşker halkına
Gelmedi hiç birisinin yâdına

Dediler işitmedik gayrı suâl
Pes unutturdu kamuya Zü'l-Celâl

Çünki nisyân ile oldu ihticâc
Kalmadı anda cevâba ihtiyâc

Bunca âyât olmuş idi çün beyân
Eyledi İslâm'ını ol dem ıyân

Dedi ey kâdir tüvânâ pâdişâh
Kalbimi pas eylemiş jeng-i günâh

Nefsime zulm eylemişim yâ İlâh
Gayrı yolunda bu ömr oldu tebâh

Der İlâhî gark-ı isyân olmuşum
Müstahıkk-ı lutf u gufrân olmuşum

Şemse taptım bilmedim rûz-ı ulûf
Âftâb-ı rûhuma ermiş küsûf

Şimdi bildim yok şerîkin yâ İlâh
Var diyenler olusar âhir tebâh

Mü'mine oldum seni tasdîk edip
Gitti raybim zâtını tahkîk edip

Hem inandım ki Süleymân'dır nebî
Pâdişâh sanır ıraktan her gabî

"Melike dedi ki: Rabbim! Ben gerçekten kendime yazık etmişim. Süleyman'la beraber âlemlerin Rabbi olan Allah'a teslim oldum." (Neml, 27/44)

Çünki İslâm'ını tahsîn eyledi
Nûr-ı îmân kalbi tezyîn eyledi

Ba'zılar demiş ki anı aldı şâh
Hoş nikâh olundu bâ-emr-i İlâh

Hazret-i Süleymân Aleyhi's-Selâm Belkîs'ı Aldıkta Mûy-ı Sâkından Îbâ Edip Def'ine Mübâşeret Ettiğidir

Mûy-ı sâkından çü îbâ eyledi
Nûrayı dîvler pes inşâ eyledi

Nûra ile kalmadı sâkında mû
Fıdda-i beyzâya döndü sâk-ı û

Sâbıkâ yoğ idi cârûb-ı sarây
Bunun ile rûşen oldu şimdi rây

Aldı çün şeh sevdi bâ-hubb-i şedîd
Durdu yanında şehin sâl-i medîd

Sonra gönderdi şeh anı mülküne
Çok şeref buldu vü erdi burcuna

Gönderip dîvler ile sâhib-fünûn
Pes Yemen'de yaptılar nice husûn

Ayda bir kerre binerdi tahtına
Varur idi anda Belkîs katına

Arz-ı Şâm'dan biner idi subh-dem
Ol gün irürdi Sebâ'ya pür-himem

Üç gün olurdu anınla âdetâ
Doğdu bir oğlu ki hûbdu sûretâ

Ba'zılar der Belkîs'ı şâh almadı
Lîki anı gayra inkâh eyledi

Hemedân Şâhı idi ol nâmdâr
Aldı anı etti anınla karâr

Kavm-i zî-Tubba'dı anın nisbeti
Şâh ile bulmuştu nasr u kuvveti

Söz öküş lâkin kılındı ihtisâr
İşbu kadr üzre edildi iktisâr

Kıssadan Hisse Tarîkiyle Hazret-i Süleymân Aleyhi's-Selâm'ın Zikr Olan Kıssasın Enfüse Tatbîktir

Gel beri ey murg-ı cân ol nükte-dân
Zâhirin çün kıssanın kıldın beyân

Gir ma'ârif kişverine kıl sefer
Hoş getir andan metâ-ı mu'teber

Ehl-i irfâna ulaştır râyegân
Gerçi zahmetle buluptur hâcegân

Enfüse âfâkı tatbîk eylegil
Tâkatin yettikçe tahkîk eylegil

Taşra bakma kıssayı nefsinde bul
Şehrini seyr et uzak olmaya yol

Rûh-ı insândır Süleymân'a misâl
Hüdhüde benzer bu aklın bâ-kemâl

Nefs dahı Belkîs'a benzer fi'l-mesel
Gayrıyı ma'bûd edinmiş pür-halel

Akla vâcibdir ki pes âgâh ola
Nefs-i Belkîs'ın fesâdâtın bile

Şâh-ı rûha pes anı i'lâm ede
Hüsnünü vü kubhunu ifhâm ede

Aç gözün ey vâkıf-ı ahvâl-i nefs
Anladın çünki nedir âmâl-i nefs

Nâme-i tevhîdi yaz ey âlî-şân
Hüdhüd-i aklın eline ver revân

Sal anı Belkîs-i nefsin eline
Kıl hazer aldanma mekr ü âline

Çünki nefs emmâredir gayra tapar
Emre uymaz nice bir yoldan sapar

Da'vet et anı Hudâ'nın emrine
Mevt erişmedin bu fânî ömrüne

Nice bir emmâredir me'mûr ola
Lâyık-ı rahmet olup mağfûr ola

Koma anı müstakıll olmaya şâh
Yemen-i cismini etmeye tebâh

Tav' ile îmâna gelmezse o bed
Darbe-i zikr ile tehdîd et eşed

Satvet-i zikr ile bî-hûş ola tâ
Mihr-i tevhîd ile medhûş ola tâ

Başlaya tesvîlini ithâf ede
Sûret-i hakta olup insâf ede

Redd et anın tuhfe-i tesvîlini
Azm ile kat′ eylegil tesvîğını

Ve-cüzze bi-seyfi′l-azmi sevfe fe-in tecüd
Tecid nefesen fe′n-nefsü in-cüdte ceddet

Tâ ki ihlâs ile ol mü′min ola
Şekk ü raybi gidiben mûkın ola

Boz vücûdu arşın anın zikr ile
Tâ ki bile kendiyi ol fikr ile

Nefs o dem anlar hakîkat Rabbini
Bile acz ile kemâhî nefsini

Arş-ı Rahmân′a ede ol dem heves
Girmeye sem′ine anın özge ses

Çünki tevhîd ile ola mutmain
Gide rûhuyla aradan ân u în

Şükr ede İslâm′ına her dem-be-dem
Ola İslâm′ında hem sâbit kadem

Rûh ile nefs izdivâc ede hemân
Tıfl-ı ma′nî doğa anlardan i cân

Tıfl-ı ma′nî doğar iş âsân olur
Sâhibi dahı henûz insân olur

Olur istihlâf-ı Hakk'a lâyık ol
Râh-ı hizmette olur hem fâyık ol

Hazret-i Süleymân'ın Sallallâhu Alâ-Nebiyynâ ve Aleyh Vefâtın Beyân Eder

Sûz ile bir söze âgâz edelim
Hasret-âbâd içre pervâz edelim

Bu meseldir ki bilirler âşkâr
Kimseye olmaz bu dünyâ pâydâr

Dünyede bin yıl olursun tâcdâr
Tâcını âhir alırlar şöyle zâr

Bir konaktır her konan bundan göçer
Köprüdür ki her gelen andan geçer

Bir iki gün her kişi nevbet güder
Nevbeti geldikte eğlenmez gider

Ârif oldur buna gönlün vermeye
Gönlünü râh-ı Hudâ'dan ırmaya

Köprü üzre kimse yapar mı binâ
Ger yaparsa kalısar ancak anâ

Âd u Şeddâd'ı işittin mi aceb
Çektiler dünyâ için bî-had taab

Köprü üzre saldılar çünki binâ
Tiz harâb etti anı seyl-i fenâ

Her bahârın âhiri lâ-büd hazân
Her düzülen bozulur tutma gümân

Her sürûrun son ucu âh ü figân
Ölüserdir cümle mâderden doğan

Her nehârın âhiri pes leyl olur
Her neşâtın son ucu vâ-veyl olur

Her şebâba şeyb erişir hayf olur
Her şitânın ibtidâsı sayf olur

Her tulûun çün meâlidir gurûb
Her ferahlıkdan doğar nice kürûb

Lâ-tahsebenne sürûran dâimen ebedâ
Men-serrahû zemenün sâethü ezmân

Her içen mülden çekiserdir humâr
Her deren gülden yiyiser zahm-i hâr

Ger kamer devrinde bulsaydı kemâl
Ertesi lâ-büdd erer naks u zevâl

İntihâsı çünki tahtın tahtadır
Buna dil vermez şular ki puhtedir

Elli üçe erdi çün ömr-i Resûl
Şems-i zâtına karîb oldu üfûl

Hem on üç yaşındaken olmuştu şâh
Cümle kırk yıl içre oldu pâdişâh

Beyt-i Makdis'te ibâdetteydi şâh
Bir melek erişti bâ-emr-i İlâh

Ol melek dedi ki ey şâh-ı cihân
Kaldı ömründen buçuk sâat hemân

Dedi kim hoş geldin ey peyk-i Celîl
Emr anındur çünki buyurmuş halîl

Tiz münâcât ediben der yâ İlâh
Kavm-i cinden mevtimi eyle penâh

Tâ bile insân ki bunlar ilm-i gayb
Bilmez imiş etmeyeler dahı rayb

Zîra cinler derler idi ol zamân
İlm-i gaybı hep biliriz bî-gümân

Pes garaz budur ki rehbet satalar
Kizb ile insâna heybet satalar

Çünki ömründen kalıptı nîm dem
Girdi mihrâb içre hoş vurdu kadem

Emr kıldı yaptı dîvler bî-lecâc
Üstüne bir hayme ez-sâfî-zücâc

Ana ne revzen kodurdu ne kapı
Ettiler bu vech ile bir hoş yapı

Görmeğe hâil değildi iç ü taş
Şeh ibâdet kasdına kaldırdı baş

Pes asâsın dayanıp kıldı kıyâm
Rûhunu kabz etti ol Rabbü'l-Enâm

Dîv ü cinden bilmediler n'oldu hâl
Hizmet etti her birisi bî-suâl

Havf ederlerdi itâbından şehin
Anlamazlardı üfûlünden mehin

Rûhu kabz olduğu dem bir kurdcuğaz
Başladı yerdi asâyı az u az

Çün bu hâl üzre tamâm oldu sene
Geçti ol dem kurd asânın yanına

Cinn ü dîv yoklardı her gün ez-penâh
Hep sanırlardı namâz ederdi şâh

Çün asâ sındı vü düştü şeh yere
Sanki gökten indi ol dem meh yere

Yoklayu gelmişti bir şeytân anı
Gördü gitmiş rûhu vü kalmış teni

Tiz haber verdi çıkıp ol pür-halel
Hizmetinden her birisi çekti el

Emr-i Hak'la çün ecel erdi şaha
Hizmetinden dîv ü cin buldu rehâ

Sevnişiben her birisi kaçtılar
Ekserî dîv kûh-ı kâfa geçtiler

Çün haber yayıldı geldi halk-ı nâs
Mevt-i şâha eylediler cümle yas

Haymeden ta'zîm ile çıkardılar
Hem asâsın dûde yemiş gördüler

Bilmediler pes o dem mevte zamân
Kodular kurdu asâ üzre hemân

Yedi bir gün bir gece gözlerdi nâs
Bâkîsin bir yıla ettiler kıyâs

Kabz-ı rûha bildiler bir yıl tamâm
Pes dediler rûhuna yüz bin selâm

Bildiler hem ilm-i gaybı cinnîler
Bilmez imiş kizb edermiş hem bular

Bilseler bileydiler mevtin dahı
Hizmet etmezlerdi bir yıl ey ahî

Söz uzak dahı rivâyet bî-şumâr
Lîk bu kadre edelim iktisâr

Tâ şeâmet vermeye ehl-i dile
Hem garaz budur duâda anıla

Rûhuna şâhın salât ile selâm
Yeller estiğince gezdikçe gamâm

Yukarısından kitâbın tâ hitâm
Ekserîdir nakl-i tefsîr ey hümâm

Hamdülillâh ki kitâbımda dürûğ
Eğlemezven umarım Hak'tan fürûğ

Fasl

Çün Süleymân-ı Nebî'nin kıssasın
Nazm ediben aldım andan hissesin

Dilerim diyem Süleymân-ı zamân
Vasfını kim ol durur hân ibn-i hân

Hem gücüm yettikç'idem ana duâ
Dilime vüs'at verirse ol Hudâ

Sâye-i adlinde çün bulduk nemâ
Bize vâcib olmaz illâ ki duâ

Çün Süleymân-ı zamândır işbu hân
Pes duâ etmekte eyle bezl-i cân

Pâdişâh-ı Rûy-ı Zemîn Sultân Süleymân Vasfın Beyân Eder

Söylegil ey andelîb-i ma'nevî
Kıl terennüm bâ-kelâm-ı mesnevî

Ma'nî gülzârına buldun çün sebîl
Söyle kim murg-ı çemen olsun hacîl

Oku evsâf-ı Süleymân-ı zamân
Kim odur İbn-i Selîm Hân ibn-i hân

Mühr-i tevhîd ile ol sâhib-fünûn
Eylemiştir dîv-i küffârı zebûn

Evvelâ nâm-ı şerîfinde hısâl
Şöyledir ki cümlesin yazmak muhâl

İsminin şeş harfi şeş emre delîl
Hükmüne baş eğmeyen olsun zelîl

Sîn selâmet emrine oldu nişân
Lâm livâü'n-nasra şâhid bî-gümân

Çün delâlet eyleyiptir yümne yâ
Mâ-adâyı nefy içindir lafz-ı mâ

Nusret-ı Hak'tan nişândır lafz-ı nûn
N'ola gâlib olsa hizb-i mü'minûn

Şeş cihetten çün mu'îni Hakk ola
Her taraftan düşmeni alçak ola

Avn-i Hak çün ana her dem yârdır
Pes gazâ etmek anın-çün kârdır

Sâye-i adlinde râzî cümle halk
Nice olmasın ki zâtı zıll-ı Hak

Zîr-i perrinde olan bay u gedâ
Cümle dâî eylemez havf-i idâ

Mâliki olsaydı bir mülkün peleng
Havf olur mu anda ez-rûbâh-ı leng

Hâtem-i adli ser-i engüştüne
Konalı durmadı kimse muştuna

Hâtemi teshîr-i âlem etmede
Âkıl olanlar olur mı şübhede

Nice şâh eyvân-ı hâkin etti bûs
Cizyedâr oldu Fireng ü Üngürûs

Çün müyesser serdir a'dâ-yı zebûn
Hem musahhar hardır ol Tahmâs-ı dûn

Geh şehim der gâhi şıkk olur ile
Bir harâmîdir kaçar girmez ele

Saklamakta kelle-i bî-devleti
Sulhtan özge anlamadı ni'meti

Râfizî olmuş iken dîv-i merîd
Zîr-i teshîrinde oldular mürîd

Ger Sikender seddi Ye'cûc'a binâ
Seng-i rûyun eyleyip çekti anâ

Küfr Ye'cûc'una bunun nâmı sed
Hadd-i İslâm'a geçemezler ebed

Sâyesinde kimsene çekmez fütûr
Vâdîlerde kurd koyun ile yatar

Ehl-i dünyâ sâyesinde kesb eder
Ehl-i hâlin şuğluna ermez keder

Ehl-i ilme çok erer andan atâ
Eşiğinde bay olur nice gedâ

Keffi kâfîdir sehâvette anın
Saffı sâfîdir şecâatta anın

Faslü'd-Duâ

Şemsiyâ şimden geri depret zebân
Kâbil-i add olmadı çün vasf-ı hân

Gir duâ gülzârı içre dâî ol
Çünki vâcibdir duâda sâî ol

Andelîbe ta'lîm et vird-i duâ
Derd-i verd ile nice ister devâ

Medh ederse medh-i şâhî okusun
Şevk ederse şevki birle şakısın

Hâr ile pes nice bir eyler nizâ'
Medhin etsin ki budur âlem-mutâ'

Derd-i hârdan bulmak isterse rehâ
Eylesin ki şâha vâcibdir duâ

Sil gönülden jeng-i kaydı hâlis ol
Hâne-i halvette dâim câlis ol

El götür eyle duâ ol hân için
Yer yüzünde ol ulu sultân için

Sıdk ile eyle duâyı bî-gümân
Kim ana âmîn ede kerrûbiyân

Yâ İlâhî hânımız hân ibn-i hân
Devletiyle dura durdukça cihân

Kıl murâdâtın müyesser yâ Ehad
Her mühimmîne irür anın meded

Kalb-i pâkine irürme gamm anın
Levh-i sâfına yaraşmaz hemm anın

Zîra kim mir'ât-ı şehte bir gubâr
Sârîdir eyler kulûbu târmâr

Çün vücûdudur anın dîne imâd
Düşmeni başına pes hâk ü remâd

Yâ İlâhî bahtını tâbende et
Şâh-ı âfâkı katında bende et

Dîne serverdir İlâhî dâim et
Ahter-i sa'dını her dem kâim et

Çâr imâmın çâr vasfı bundadır
Buncılayın pâdişeh pes kandadır

Hind ü Mağrib hem Sıfâhân u Irâk
Hep bilindi cümlesi yakın ırak

Buna nisbet her birisi gûyiyâ
Hizmetinde baş olur mîr-i livâ

Sıdk ile Bû Bekr'e benzer fi'l-mesel
Unsur-ı pâkine irgürme halel

Adl ile olmuş durur gûyâ Ömer
Ermesin cism-i latîfine zarar

Hazret-i Osmân'a benzer fi'l-hayâ
Sâhib-i nûreyn desem ana revâ

Biri dîni nûrudur tâbende-dâd
Ma'delet nûru düvüm ey hoş-nihâd

Hazret-i Kerrâr'a benzer ilm ile
Afv ü cûd u hem sehâ vü hilm ile

Hem şecâat hem mürüvvet kânıdır
Hayber-i küfre Aliyy-i sânîdir

Ravza-i dîne çü hâmîdir o şâh
Sen de anın hâfızı ol yâ İlâh

Hazret-i Kur'ân'ı eyle reh-nümâ
Dest-gîri ola cümle evliyâ

Hazret-i Hızr ile eyle hem-inân
Dîn ü dünyâsına irgürme ziyân

Yâ İlâhî *istecib minne'd-duâ*
Eyle âbâsına rahmetle cezâ

Merkad-i ecdâdını âlî-cinân
Eyleyip sen râzî ol yâ Müsteân

Hûr u gılmân askerine server it
Zümre-i âdiller ile hem-ser it

Hem Habîb'inden şefâat kıl sezâ
Tâ ere senden ana ni'me'l-cezâ

Kasîde Der-Medh-i Hazret-i Sultân Süleymân Hân

Ey ki ilm ile sehâvet hem şecâat kânıdır
Hayber-i küfrün kapısına Aliyy-i sânîdir

Rûz u şeb iklîm-i dîni olmasın diye harâb
Hıfz için Ye'cûc-ı zulme sedd-i adli bânîdir

Saltanat kâfında ankâdır raiyyet üstüne
Perr-i hıfzı şöyle salmış cümlenin kalkanıdır

Ravza-i dîn devletinde dâimâ pür-mîvedir
Ki o kefr etmez zarar zîrâ anın hîtânıdır

Kelle-i a'dâsı meydân-ı cihânda top-veş
Dest-i meymûnu bu dehr içre anın çevgânıdır

Hem-çü İsmâîl o şeh olduğu-çün teslîm-i Hak
Kebş-i a'dâ cânib-i Hak'tan anın kurbânıdır

Pâdişâh-ı tarf-ı âlem zîr-i hükmünde zebûn
Sanma kim şâh-ı raiyyet şehlerin sultânıdır

Hıfz-ı dîn gammındadır çün rûz u şeb ol pâdişâh
Anın için işbu Şemsî dâîdir hem sânîdir

Şol budaklarını yâ Hayy-ı Alîm
Keyd-i dehrîden ebed eyle selîm

Her hünerle zâtını perverde et
Ravza-i adlini hem pür-mîve et

Eyle tevfîkın refîk yâ İlâh
Avn-i hıfzın dâimâ olsun penâh

İlmi rehber adli ana efser et
Her kemâlât ile yâ Rab server et

Hem müşîrin dâimâ eyle reşîd
Tâliin sa'd eyle her rûz-ı cedîd

Devletiyle anlara ömr-i medîd
Rûzî kıl yâ Rab dahı fazl-ı mezîd

Saltanat dârında ol erkân-ı çâr
Devletiyle ola dâim ber-karâr

Bâkî erkân ehline yâ Rab bile
İstikâmet rûzî kıl insâf ile

Hâtimetü'l-Kitâb

Zile şehrinde denildi bu kitâb
Hamdülillâh kim oluptur müstetâb

Çün kitâbım hatmine olmuştu câ
Vâcib oldur ehline edem duâ

Kim bular ilmin muhibbidir tamâm
Dîn yolunda hoş ederler ihtimâm

Râh-ı Hak'ta ekserî ni'me'r-refîk
Hoş demişler *er-refîk sümme't-tarîk*

Yâ İlâhî lutfunu âmm eylegil
Bunlara eltâfın itmâm eylegil

Ehl-i hâline cemâlinden nikâb
Ref' edip her birini kıl müstetâb

Ehl-i ilminin ziyâd et ilmini
Zühd ü takvâ birle artır hilmini

Ehl-i fakrına kanâat kıl nasîb
Gösteriver anlara râh-ı Habîb

Ağniyâsın kâim eyle şükrüne
Feth-i bâb et kâbil eyle zikrine

Şol hevâ ehli olanlarına hem
Lutfun ile cezbini eyle be-hem

Târîh-i Kitâb

Çün dokuz yüz altmış u dörde kadem
Bastı hicret târîhi ey zü'l-kerem

Evveli idi cumâdâ ayının
Âhir idi rûz-ı cum'a hem anın

Hamdülillâh ki kitâb oldu tamâm
Aybını setr eyleye kavm-i kirâm

Gerçi eksikten tamâm olmaz kelâm
Ehl-i hâl olan tutar lâkin tamâm

Lâzım-ı nev'-i beşer kebb ü zelel
Olduğun fehm eyleyen tutmaz ilel

Çün doğar oğlan verirler ana ad
Hâs u âm ederler anın ile yâd

Pes Süleymâniyye olsun buna ad
Bunun ile yâd eden bulsun murâd

Mustafâ'nın rûhuna olsun selâm
Yeller estiğince gezdikçe gamâm